

קובץ גליונות

פרשת בא

ממרנז ורבנז גדולי ומאורי הדור

מרן רבינו הגדול

הגראמ"מ שך זיע"א

מרן ראש הישיבה

הגרמ"י ליפקוביץ זצוק"ל

הגאון הצדיק

רבי ישראל אלי' וינטרויב זצוק"ל

הגאון האדיר

רבי אברהם גנחובסקי זצוק"ל

הגאון הגדול

רבי שלום בן ציון פלמן זצוק"ל

הגאון הצדיק

רבי ראובן קרלינשטיין זצוק"ל

ויבלחט"א

מרן ראש הישיבה

הגראי"ל שטינמן שליט"א

מרן שר התורה

הגר"ח קניבסקי שליט"א

מרן פוסק הדור

הגר"צ קרליץ שליט"א

מרן רה"י

הגר"ג אדלשטיין שליט"א

מרן הגאון

רבי יעקב אדלשטיין שליט"א

מרן המשגיח

הגר"ד יפה שליט"א

דברי שיח

כאיל ותערוג

פרי חיים

נשיח בחוקיך

גאון יעקב

משנת החפץ חיים

פניני דעת

דובב שפתיים

נפשו גחלים תלהט

פנינים משולחן רבינו

שלמים מציון

דרכי החיזוק

זכות הלימוד בקובץ לע"נ

הגה"צ ר' נחום אבא ב"ר אהרון זאב זצ"ל גרוסברד

גלב"ע ט' שבט תשנ"ג תנצב"ה

הוקדש ע"י ישיבת מעייני חכמה טלז סטון

חדש!

ניתן לשלם על הקובץ גליונות במכשירי 'קהילות' ו'נדרים פלוס' בבתי הכנסת

הודעה ובקשה

היכולים לסייע בהעברת הקבצים לערים והישובים הבאים יפנו למס': 053-3145900

קרית מלאכי
רמלה
רעננה
תל ציון

נצרת (הר יונה)
נתיבות
עפולה (גבעת המורה)
צפת
קרית גת

יבנה
כפר סבא
כרמיאל
מגדל העמק
מיצד

מוקדי ההפצה המרכזיים: (הקובץ מוכן ביום רביעי אחה"צ)

דרום: ירושלים - אופקים

מרכז: בני ברק - מודיעין עילית

צפון: חיפה - טבריה

לרשימת המוקדים המלאה ראה בסוף הקובץ

יומא טבא לרבנן

יצא לאור עולם קונטרס "משפט עשה" בדבר איסור הליכה לערכאות
והוא פירוש צח וקצר על שולחן ערוך חושן משפט סימן כ"ו הערוך כתבנית המשנה ברורה
ומעוטרת בהגהות מרן שר התורה הגאון האדיר רבי חיים קניבסקי שליט"א

כל המעוניין ללמוד בו יכול לקבלו חינם אין כסף, תרומת המחבר לזיכוי הרבים
ניתן להשיג: ירושלים: 052-7173020 בני ברק: 054-8482128

להקדשות ע"ג הקובץ ניתן לפנות למס' 053-3145900

ניתן לתרום במכשירי "קהילות" ו"נדרים פלוס" בבתי הכנסת ברחבי הארץ,
יש ללחוץ על לחצן 'קופות נוספות' ובחיפוש קובץ גליונות
וכן בקו העדקה 073-2757000 יש להקיש עבור קוד 4311

	פנחס	כ"א תמוז		ג' אייר	תזריע מצורע		ט"ו שבט	בשלח	נתרם
נתרם	מטות מסעי	כ"ח תמוז		י' אייר	אחרי מות קדושים		כ"ב שבט	יתרו	נתרם
	דברים	ו' אב		י"ז אייר	אמור		כ"ט שבט	משפטים	נתרם
נתרם	ואתחנן	י"ג אב		כ"ד אייר	בהר בחוקותי		ו' אדר	תרומה	
נתרם	עקב	כ' אב		ב' סיון	במדבר - שבועות - נשא	נתרם	י"ג אדר	תצוה	
	ראה	כ"ז אב		ט"ז סיון	בהעלותך	נתרם	כ' אדר	כי תשא	
	שופטים	ד' אלול		כ"ג סיון	שלח	נתרם	כ"ז אדר	ויקהל פקודי	
	כי תצא	י"א אלול		ל' סיון	קרח		ח' ניסן	ויקרא	נתרם
	כי תבא	י"ח אלול		ז' תמוז	חוקת	נתרם	י"ב ניסן	צו - פסח	נתרם
	נעבים וילך	כ"ח אלול		י"ד תמוז	בלק		כ"ו ניסן	שמיני	

באיל תערוג

פנינים על פרשיות השבוע וליקוטי ענינא דיומא
מרבן של ישראל מרן הגראי"ל שטיינמן שליט"א

בס"ד | גליון 190 | שנה ד' | פרשת בא | שנת תשע"ז

פניני הפרשה

השמח בצרת זולתו, כאילו עשה את הצרה בעצמו

"ומת כל בכור" (בא יא, ה) רש"י מביא הטעם שלקו השבויים, כדי שלא יאמרו יראתם תבעה עלבונם והביאה פורענות על מצרים. והנה, אע"פ שאין בזה שום הגיון, מ"מ הגוים שאינם רוצים להודות בכחו של הקב"ה היו יכולים לומר כן.

ובאמת י"ל עוד, דאף שעל שמחה לאיד לא מענישים בידי אדם, מ"מ השמח שעושים צרות לאחרים נענש בידי שמים כאילו הוא העושה צרות בעצמו.

כל הבריאה מוזהגת על ידי אנשים שלמים, אשר מקומתם למעלה

בחכמת וידיעת הבורא

"החדש הזה לכם ראש חדשים וראשון הוא לכם לחדשי השנה" (בא יב, ב) בר"ה כה. תנן ועוד באו שנים ואמרו: ראינוהו בזמנו, ובליל עיבורו לא

נראה. וקיבלן רבן גמליאל. אמר רבי דוסא בן הורכנס: עדי שקר הן; היאך מעידים על האשה שילדה, ולמחר כריסה בין שיניה? אמר לו רבי יהושע: רואה אני את דבריך.

שלח לו רבן גמליאל: גוזרני עליך שתבא אצלי במקלך ובמעוטיך ביום הכפורים שחל להיות בחשבוןך. הלך ומצאו רבי עקיבא מיצר. אמר לו: יש לי ללמוד שכל מה שעשה רבן גמליאל עשוי, שנאמר: אלה מועדי ה' מקראי קדש אשר תקראו אתם, בין בזמן בין שלא בזמן, אין לי מועדות אלא אלו. בא לו אצל רבי דוסא בן הורכנס, אמר לו: אם באין אנו לדון אחר בית דינו של רבן גמליאל, צריכין אנו לדון אחר כל בית דין ובית דין שעמד מימות משה ועד עכשיו, שנאמר: ויעל משה ואהרן נדב ואביהוא ושבעים מזקני ישראל, ולמה לא נתפרשו שמותן של זקנים, אלא ללמד שכל שלשה ושלושה שעמדו בית דין על ישראל הרי הוא כבית דינו של משה. והנה פשוט שלא היה מסופק מחמת שאין הבי"ד יודעים את ההלכה, אלא מחמת עומק ידיעת גדלות הבורא יתברך, דהא כל הבריאה משתנית ע"י האנשים השלמים אשר הם מקומם למעלה בחכמת וידיעת הבורא, ויש להם את הכח מאת ית"ש לשנות, ולזה פשט דסגי גם במעלות גדלות בי"ד של הדור.

והיינו, דקידוש החודש הלא זה משנה את כל עניני הבריאה, כמש"כ בירושלמי כתובות [א, ב] לגבי עיבור השנה בפחותה מבת ג' שנים ויום א' שאם עיברו את השנה בהגיע ג' שנים, עדיין יהיו בתוליה חוזרין. וכך בקידוש החודש.

הרי שבי"ד בקידושם ובעיבורם הם שולטים על כל טבע הבריאה, וזה ניתן רק לבני אדם השלמים בתכלית. והיה ס"ד שהדורות האחרונים אין להם כח זה, לכן צריך פסוק לרבות שגם הם כחם בזה לשלוט על הבריאה.

קדושת פטר חמור

"וכל פטר חמור תפדה כשה ואם לא תפדה וערפתו וכל בכור אדם בבנין תפדה" (בא יג, יג)

- שיחה בסיום מס' בכורות בכולל פוניבז' כ"ה אייר תשע"א -

מורי ורבותי מסכת בכורות רוב המסכתא מדברת מדיני בכור, רק בסוף יש גם מעשר בהמה. ואיזה דין יש לבכור, בכור אדם יש דין לפדות את עצמו, ובהמה טהורה יש דין שצריך להקריבו על המזבח, ויש גם בכור בהמה טמאה. אמנם רוב בהמות טמאות אין עליהם שום דין, סוסים וגמלים כל הבהמות הטמאות אין בהם שום דין, חוץ מחמורים!

נשאל רבנו מהגאון רבי יצחק זילברשטיין שליט"א שהזדמן להם לקיים מצות פדיון פטר חמור, והחמור נולד בר"ח ניסן וזמן הפדיון הוא בתחילת אייר, והם רוצים לעשותו בו' באייר שלהרבה אנשים הוא יום חופש ויהיה יותר ברוב עם, אולם ו' אייר זה כבר 36 יום אחרי לידתו האם בשביל קיום המצווה ברוב עם וקידוש ד' שיבוא בעקבותיה מותר לאחר את הפדיה.

ומרן שליט"א השיב כיון שלדעת השולחן ערוך (יור"ד ס"ה סה סעי' כא) אין איסור לאחר אלא שיש להקדים את הפדיון בגלל זריזים מקדימים, במקרה כאן שיהיה תוספת אידישקייט שגם אנשים שטרודים כל השנה בעבודה יוכלו להתקרב לתורה על ידי כזה מעמד, אפשר לאחר את הפדיון..

תוספת אידישקייט

נשאל רבנו מהגאון רבי יצחק זילברשטיין שליט"א שהזדמן להם לקיים מצות פדיון פטר חמור, והחמור נולד בר"ח ניסן וזמן הפדיון הוא בתחילת אייר, והם רוצים לעשותו בו' באייר שלהרבה אנשים הוא יום חופש ויהיה יותר ברוב עם, אולם ו' אייר זה כבר 36 יום אחרי לידתו האם בשביל קיום המצווה ברוב עם וקידוש ד' שיבוא בעקבותיה מותר לאחר את הפדיה.

ומרן שליט"א השיב כיון שלדעת השולחן ערוך (יור"ד ס"ה סה סעי' כא) אין איסור לאחר אלא שיש להקדים את הפדיון בגלל זריזים מקדימים, במקרה כאן שיהיה תוספת אידישקייט שגם אנשים שטרודים כל השנה בעבודה יוכלו להתקרב לתורה על ידי כזה מעמד, אפשר לאחר את הפדיון..

ולמה החמור אחרת מכל הבהמות טמאות?

אומרת הגמ' (בכורות ה, ב) בגלל שכשיצאו כלל ישראל ממצרים, אז החמורים נשאו עליהם את כל הרכוש של היהודים, מה שהוציאו ממצרים, הרי היה הרבה בגדים מה ששאלו מהמצרים, וגם כסף וזהב וכל מיני דברים שהיה להם, הם נשאו, לכן הם זכו שיש מצוה בחמורים לפדות הבכור, כל הבהמות טמאות לא זכו כלום רק החמור.

ולכא' למה מגיע לו שכר, וכי החמור עשה מדעתו? וכי היה לו שכל, הוא רצה לעשות, וכי מה החילוק לחמור, מה ששמים עליו הוא סוחר?

ומשמע דאה"נ בודאי אין לו בחירה, בכל זאת הוא זכה למצוה, היות שנעשה בו דבר שזה חסד, ואפילו שלא היתה לו שום כונה בזה, אבל בעל חי כזה שנעשה על ידו מצוה של חסד, זה שוקל כל כך, שיש לו יחס אחר. אף על פי שלא שייך לומר שהוא עשה, בכל זאת עשה חסד.

הקב"ה ברא בריאה "עולם חסד יבנה" וכל מי שנעשה על ידו לעשות חסד, אפילו בלי שרוצה, אז הוא כמו שהמסילת ישרים (פ"א) אומר: שעילוי גדול יש למרות שהוא לא בחר את זה.

ואם כן מה אנחנו צריכים לראות איך שכן אדם צריך להתנהג, כ"ש וכ"ש שכן אדם צריך להתנהג בבחירה, צריך לראות עד כמה שצריך לעשות מה שיותר חסד, ואפי' אם יש איזה דבר לא בסדר. בכל זאת יעשה ויעשה חסד, חסד, כל הזמן חסד.

הכל הזקן כשבא אליו הגר ואמר למדני כל התורה על רגל אחת, אמר לו מאי דעלך סני לחברך לא תעביד, למה זה הדבר הראשון?

כי חסד זה היסוד של הבריאה, ומה שיש שייכות לחסד אין לשער איזה זכות שיש, אפילו עד כדי כך שגם כשלא עושה מדעתו שום דבר, בכל זאת הוא עשה חסד! ועל דבר של חסד, יש יחס מיוחד, צריך לעשות בו כבר מצוה.

והנה כל החמורים האלה שהביאו את המשא, אין כבר זְכָר מהם, והחמור שנולד היום האם צריך שיה' לו שייכות עם החמור ההוא, לא! רק המין הזה היות שנעשה בו חסד, הוא כל כך שוקל שצריך להתייחס אליו, וחלק גדול ממסכתא שלימה בכורות, הוא על פטר חמור, וזה מלמדינו עד כמה להחשיב את הענין של חסד וללמוד מזה.

תכשיטים בפדיון פטר חמור

נשאל רבנו, איך מותר להניח תכשיטים על החמור הנפדה בשעת עשיית הפדיון, הרי הוא אסור בהנאה כמ"ש? ות' מכיון שנותן עליו תכשיטים לחיוב מצוה משום זה קלי אין זה נחשב לשימוש, כיון שאין כונתו למשא להעביר תכשיטים ממקום למקום. (מים חיים 249)

והגרי"ז זילברשטיין שליט"א הסביר בטעם שפטר החמור נכנס לבית הכנסת מעוטר בתכשיטים, שיתכן שהטעם כי מדברי המפרשים משמע שהסיבה למצוות פדיון פטר חמור היא כדי לזכור את יציאת מצרים, וכמו שביציאת מצרים עם ישראל הניחו את תכשיטי הכסף והזהב על חמוריהם כמוכא בגמ' בבכורות ה, א שזה הטעם שדווקא פודים פטרי חמורים שהם עזרו ביציאת מצרים, לזכר זה אנחנו מניחים את התכשיטים על החמור.

ויתכן עוד שיש בזה דבר פלא לעורר את הילדים שישאלו למה עושים כך והאב יספר לו את סיפור יציאת מצרים ואיך שהקב"ה הוציא אותם בנסים גדולים, ועוד עם חמורים טעונים כסף וזהב. וכשנאמרו הדברים לפני מרן ראש הישיבה שליט"א קילסם.

"ויקרא למשה ולאהרן לילה ויאמר קומו צאו מתוך עמי גם אתם גם בני ישראל ולכו עבדו את ה' כדברכם" (בא יב, לא)

ע"י בין אדם לחבירו יזכה לעבודת ה'

רבינו אומר: שמי שבעיניו בין אדם לחבירו בסדר, יש סיכויים גדולים שבין אדם למקום ג"כ יהי' בסדר כי הרי חז"ל אומרים (אבות פ"ג מ"י) כל שרוח הבריות נוחה הימנו רוח המקום נוחה הימנו, יוצא שאם בן אדם הוא בסדר ברוח הבריות דהיינו בבין אדם לחבירו, אז רוח המקום נוחה הימנו ובודאי יבוא לידי עבודת ה' אמיתית, והכל יסתדר, כי כל זמן שאדם הוא עם מדות רעות אי אפשר לו להיות עובד ה' אמיתי, והמפתח ללב טהור זה להתחיל בבין אדם לחבירו, ומי שבין אדם לחבירו אצלו לא נקי והוא לא בסדר אז בבין אדם למקום ג"כ לא בסדר, כי א"א להיות עובד ה' אמיתי אם הלב לא בסדר. וצריך מאד לעבוד על כך.

(עש"ת תשע"ה) קראו רבינו בספרו "ימלא פי תהלתך" בכרך ימים נוראים על שכר ועונש ועל דואג האדומי שהיה חסר לו ביראת שמים, ושאלו את רבינו אם חסרון במידות זה סתירה ליראת שמים? השיב רבינו שכך משמע בשערי קדושה שמידות רעות סתירה ליראת שמים. (צדיק כתמר יפרח)

לעשות בשימת לב

אחד שאל לרבינו שרוצה לקבל ע"ע דבר מה להתחזק בעבודת ה', מרוב חסדים שה' עשה עמו, רבינו חשב כמה דקות, ואמר: לעשות כל דבר עם שימת לב, זה דבר גדול מאד. (הירא את דבר ה', ואשר לא שם לב לדבר ה')

העיקר המחשבה לעבודת ה'

מתוך שיחת רבינו: הנה באבות דר"נ [פכ"ז] כתוב דבר כזה, רבי יוסי אומר לא המכבד את התורה גופו מכובד על הבריות שג' כי מכבדי אכבד ובוזי יקלו. כי מכבדי אכבד זה פרעה מלך מצרים שנהג כבוד לפני מי שאמר והיה העולם שיצא בראש פמליא שלו. ואמרו לו עבדיו מנהג שבעולם כל המלכים אינם יוצאים אלא אחר פמליא שלהם, ואתה יוצא בראש פמליא שלך? אמר להם וכי פני מלך בשר ודם אני הולך להקביל איני הולך להקביל אלא פני מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא, לפיכך נהג בו הקב"ה כבוד ולא נפרע ממנו אלא הוא בעצמו שנאמר ע"כ.

ומשמע מזה שזה היה זכות לפרעה שבשביל זה הלך בעצמו, כדי להראות שהוא לא הולך ללחום עם סתם מישהו, ואפי' שהוא הולך ללחום וללחום זה ההיפך מכבוד, אבל מ"מ ללחום צריך ג"כ עם דרך ארץ! דרך ארץ לפני הקב"ה, ולכן צריך ללכת ראשון ולא כמו לפני כל מלכים.

אמנם קשה כמו שהקשה שם המפרש [בנין יהושע] שזה סתירה עם הגמ' כי בגמ' בסנהדרין דף צ"ד ע"א איתא טעם אחר שפרע לו הקב"ה בעצמו משום שחירף בעצמו. דכתיב מי ה'?

אשר אשמע בקולו. ולכן נפרע לו הקב"ה בעצמו שנאמר וינער ה' את מצרים וגו'. סנחריב שחירף ע"י שליח נפרע ממנו הקב"ה ג"כ ע"י שליח.

ונמצא דמבואר בגמ' בדיוק להיפך, וקשה לומר שיש מחלוקת עד כדי כך מן הקצה אל הקצה. דבאבות דר' נתן בברייתא כתוב שזה הזכות של פרעה שלכן הלך דוקא בעצמו כי רוצה להראות אני לא נותן שמישהו ילך לפני הקב"ה, אלא אני בעצמי! אע"פ שהוא לוחם אבל גם ללחום צריך בכבוד. ובשביל זה שילם לו הקב"ה שנפרע בכבודו, וזה ג"כ כבוד שלא קבל ע"י מישהו אחר, אלא הקב"ה בעצמו נפרע ממנו. ובגמ' אמר' בדיוק להיפך דמשום שחירף, לכן פרע לו הקב"ה בעצמו. וזו סתירה גדולה.

ואפשר ליישב כדי שלא תהי' סתירה ממש: דבאמת בכל דבר שעושים, בן אדם עושה, יכול להיות כל מיני צדדים! יש צדדים לכאן ויש צדדים לכאן, וחושבני שזה הפשט במה שהגמ' אומרת בשבת (דף ל"ב א') על הפסוק אם יש עליו מלאך מליץ אחד מני אלף וגו' אפי' תשע מאות ותשעים ותשעה באותו מלאך לחובה ואחד לזכות ניצול, ולכא' מה שייך אחד מאלף?

רק הפשט הוא דבכל דבר יש כל כך הרבה צדדים עד שיכול להיות אלף צדדים בכל דבר שבן אדם עושה, יכול ללמוד צדדים של טוב וצדדים של לא טוב, כל מיני דברים, ויכול להיות אפי' רק צד אחד שהכל הוא רק טוב הקב"ה כבר מתחשב עם זה, ואפי' מלאך אחד מני אלף הקב"ה פודהו. עכ"פ בכל דבר יש כל מיני צדדים, טובים ולא טובים. אז גם כאן יכול להיות ששני הדברים היו אצל פרעה, באמת מצד אחד היה חוצפה גדולה, אך מצד שני הקב"ה ראה שהוא מכבד, אע"פ שהוא רוצה ללחום, אבל בכבוד! וא"כ צריך לדון כלפי כל דבר דמצד אחד מגיע לו עונש, ומצד שני מגיע לו שכר.

המשך בעמוד אחרון <<<

עבודת ה'

כתב רבנו בפנקסו: להרגיל עצמו להרגיש אושר בשעת התפילה וכן בלימוד התורה ובכל המצות ולכה"פ בשעת תפילה.

ובע"פ הוסיף: באבן שלמה מביא בשם הגר"א על מה שאמרו חז"ל יומא ודף כ"ב] שאול באחת ועלתה לו ודוד בשתים ולא עלתה לו, דלכאורה וכי יש משוא פנים בדבר? אלא דדוד חטא בחטא שאפילו אם הוא חטא יש הרבה שלא חטאו ולא נתבטלה המצוה לגמרי. ומשא"כ שאול שהי' ציווי מיוחד אליו וכשהוא לא קיימה בוטלה המצוה לגמרי.

חזינו מזה דאע"ג דלגבי המרותו ציווי השם מה נפק"מ אם זה יקויים ע"י אחר או לא, מ"מ מוסיף עונש מי שמבטל מצוה שע"ז דיבורו ח"ו לא נתקיים. והנה באמת כל מצוה שאדם מקיים אפילו מצוה כללית אין לו השוואה עם השני, והתיקון של אחד מתקן לא מתקן השני כי זה כלול כפי גודל הבנתו והתעמקותו בהמצוה, ומדת חשקו והתלהבותו בה ובזה ודאי שכל א' הוא אחר מהשני, ומה שא' מתקן בעשייתה אינו מתקן השני. וע"כ צ"ל דמ"מ אע"פ דברוהניות כל משהו הוא מרחק של עולמות מ"מ לא ביטל המצוה איך שהיא.

כל העולם מצפה

בזמן שאדם עומד בתפלה (וכן בכל המצוות אלא דבתפלה יותר עלול להתרגש אם אך ישים לב) יהי' נדמה בעיניו דכל העולם עומד ומצפה עליו, דבלי זה יחסר לכולם אור או מזון או מים וכל מיני דברים והוא צריך לפרנס כולם, דבמעשיו הוא משפיע ומכריע בזה כל העולם לכך זכות, ומה שיותר יכין ותצא תפלה יותר מעומקא דלבא יותר, יוכרע העולם לחסד על ידי שיושפע שפע בכל הבריאה כולה לחסד.

כשמתפלל וחושב שהתפלה עוברת דרך קדש הקדשים כמבואר בברכות דף ל' א' הרי לבו ועיקרו כאלו נמצא בקדש הקדשים, ואין לא יבוש להכנס שם כשהוא מולוכך בחטאים שלו.

עבודת ה'

כתוב בכמה פסוקים שארומם אלוקים, כגון ארוממך ה' כי דליתני, ארוממך אלוקי המלך, אלוקי אבי וארממנו, ובפשוטו הפי' אני אומר שאתה רם, אלא דמ"מ הלשון אינו מדויק דהא משמע שאני אעשה אותו רם. לכן אפשר דכלול ג"כ ענין הבא.

דהנה אם ראובן יותר גבוה משמעון אז כל מה שיעלה שמעון יותר, יתקרב יותר אל ראובן ויהי' המרחק פחות ממה שהי' קודם, אבל באדם לגבי הקב"ה כל מה שמתרומם הוא עצמו, הוא רואה יותר גדלות הקב"ה דכשאדם מרים עצמו ע"י שהוא מתחיל להתבונן אז הוא מבין שהוא רם עוד יותר, וכידוע המעשה מרס"ג דבכל יום היה מסגף עצמו מפני שראה שמא שחיש אז לא הי' כל הצורך דהיום רואה ומעמיק יותר בגדלות של הקב"ה, וזה ארוממך שארים עצמי בקבלת מלכותך שבזה אכיר יותר רוממותיך. (כת"י).

אין מזיק לאדם

הרבנו יונה במשלי (פ' כ"ז), על הפסוק "יראת ד' תוסיף ימים ושנות רשעים תקצרנה" וז"ל: הדאגות מחלישות הכח ומקרבנות קץ המות, והדאגה על העוונות וחסרון עבודת האלקים, לא תקצר את הימים, אבל הימים על הירא תוסיף כמו שנאמר "ימים על ימי מלך תוסיף שנותיו כמו דור ודור" (תהלים ס"א, ז) כשני דורות, כי משנה שני חיו יוסיפו לו. ואמרו רבותינו ז"ל: תוספתו של הקב"ה, מרובה על העיקר וכו' שנאמר "והווספתי על ימך חמש עשרה שנה", ובתחילה לא מלך רק ארבע עשרה שנה "ושנות רשעים תקצורנה וכו' תקצרנה בחטאיהם מן המספר הראוי לימי חייהם, עכ"ל.

ותורף דבריו: שחולשה שבא מחמת יראת שמים אינה פוחתת לו מכוחו, בשונה מכל פחד אחר אלא אדרבה מוספת לו. (אפי"ק איל)

לכל אחד יש ס"ד

אמר רבינו יסוד נפלא בעבודת ה': שכל אחד במה שהוא מתמסר יש לו ס"ד, אדם שהתמסר לענין הלכה יש לו ס"ד מיוחדת בהלכה, ומי שהתמסר ליישב רמב"ם יהי' לו ס"ד בענין זה.

הנה החזו"א מסר נפשו לענין הלכה, ואכן זכה שדבריו נתקבלו בעם ישראל, כגון שיעור רביעיית, שעד אז כולם השתמשו בשבעים גרם, והוא עשה מהפך וכדו', וכן לענין שביעית, שהנהיג דברים לא כפי מה שנהגו עד אז וכהנה וכהנה.

מן הראוי לציין שאין למדים הלכות מפי מעשה, וע"כ אין לסמוך על הדברים למעשה בשום אופן, והכל נכתב בדרך מו"מ בלבד.

סדר הכריכות | סיפתי לרבונו שליט"א שראיתי בספרים כמה מנהגים בנוגע לכריכות רצועת התפילין סביב האמה [כמה כריכות סביב הפרק התחתון וכמה סביב הפרק האמצעי ובאיה סדר]. והואיל והי' באותה שעה עדיין עטור בתפיליו התיר את הכריכות מכף היד וראינו שנוהג לכוון כריכה ראשונה על הפרק התחתון, שניה על האמצעי, ושלישית שוב על התחתון.

שלושים יום לפני בר מצוה | שאלתי אודות ילד שנעשה גדול במוצאי שמחת תורה, ולפי מנהגנו שמתחיל להניח תפילין חודש קודם הבר-מצוה נמצא שיניח בחודש תשרי [בגלל החגים] כעשרה ימים פחות מבחודש רגיל. ואם כן אולי טוב שיתחיל כארבעים יום קודם הבר-מצוה. ואמר רבנו: אה"נ אבל למעשה אין שום נפק"מ כי ממילא אין שום דין של חודש אלא זה רק מנהג בעלמא. ובדרך כלל מורה רבנו שלא להוסיף ימים על השלושים יום.

רשימות אחד מנכדי רבנו שליט"א

לא מנשק התפילין בשעת הנחתן בין ש"י ובין ש"ר [ע"י שו"ע סי' כ"ח ס"ג] ♦ לא מביט בש"יין של תפילין בשעת ההנחה. [ע"י כה"ח סי' כ"ה אות ל"ב] ♦ כשהתפללו בביתו אב"י שלא הי' על החדר שהתפלל דין ביכנ"ס [שכן התנה מראש] מ"מ הניח בחדר אחר. [וע"י שו"ע סי' כ"ה ס"ב]. הוסיף בן רבנו הגר"ש שליט"א: הנה בילדותי היה מתפלל שחרית בישיבה קטנה, והיה מניח שם בחדר צדדי ונכנס. וכן בתקופה אח"כ שהתפלל בהלפרין, גם נהג ככה. אני זוכר מקרה יחיד שהגיע מהבית עם התפילין עליו, ליישיבה. אבל בד"כ הניח שם בחדר צדדי ♦ לא כורך בגיד את הקשר שיהי' צמוד לתש"י [ודלא כהגר"א ע"י משנ"ב סי' כ"ז ס"ק ד', וע"י"ש בבה"ל]. ואמר לי טעמו שבחוק קודם ההנחה אם הקשר מהודק ובשעת הקשירה קושר באופן שיחזיק שהקשר יהי' צמוד לבית] ♦ מניח תפילין בחצי התחתון של בשר התפוח וכורך ו' רצועות כלפי הגוף ולא כלפי חוץ [ע"י מאסף לכל המנהגים סי' כ"ז אות י"ד וע"י"ש בבה"ל סי' כ"ז ד"ה המנהג שהביא ב' דעות איך למשוך הקשר והיו"ד, ותליא במנהגים אלו האם לכוון כלפי פנים או חוץ] ♦ לא מצרף חצאי הכריכות שתחילה וסוף [וכ"ה בכה"ח סי' כ"ז סק"ג וסק"ב] ♦ לא מסיר הנרתיק הקטן שעל התש"י אפי' בשעת הברכה. [מפני שיש חור בנרתיק שנראה דרכו חלק מהתפילין, וע"י ערוה"ש סי' ל"ב סעיף פ"ח, ובשו"ת ערוגת הבושם סי' י"ז] ♦ לא מברך על של ראש [ע"י שו"ע סי' כ"ה ס"ה ובמ"ב ס"ק כ"א ובמע"ר סי' כ"ב] ♦ אחר הנחת תפילין שוטף במעט מים את ידו הימנית. [אם נגע ביד או בראש במקומות הצריכים נטילה וע"י שו"ע סי' ד' ס"א, וע"י בא"ר סי' ד' סק"ב שא"צ ליטול ידיו בכלל. וכשלא נגע לא שוטף ידיו] ♦ בודק ע"י מראה אם התש"ר מונח נכון [וע"י בא"ר בוסטסאש סי' כ"ז, אכן בד"כ בודק ישרות התפילין ע"י חלון מבריק וכדו' ורק לאחרונה בודק ע"י מראה] ♦ פעמים שחולץ ביד שמאל ופעמים בימין שהרי הוא איסור יד למחצה לכן פעמים כך ופעמים כך. וע"י במשנ"ב סי' כ"ח סק"ח. ולא מנשק בשעת החליצה. ע"י שו"ע סי' כ"ח ס"ג ובכה"ח סק"ח שינשק כשמכניסים לכיס משום חיבוב מצוה, ואמר לי ששמע מר"מ גרינמן שליט"א שהחזיר"א לא נהג לנשק ♦ בענין שחרות ברצועות התפילין, הנה יתכן שיש להקל אם יש משהו שאינו צבוע ובמשנ"ב כבר הסתפק כע"י"ו [בבה"ל סי' ל"ג ס"ג ד"ה רצועות עיש"ה]. ומ"מ העולם נוהגים להחמיר בכל דהו וראוי לעשות כן [ע"י במשנ"ב סי' ל"ג ס"ק י"ט ופוק חזי מאי דבר שמחמירים, ואמנם בשו"ת מהרש"א ח"א סי' ז' כ' להקל בזה, וע"י בשו"ת שלמת חיים [החדש סי' ל"ה]. ולאחרונה קנה מרן רצועות שצבועות משני הצדדים כך שאין הצבע מתקלקל לעולם. כי אין זה צבוע אלא ספוג בדיו וטבוע בזה השחור ולא ירד לעולם, ומרן שיבח הרבה רצועות אלו.

הוסיף בן רבנו הגר"ש: כחדש וחצי לפני היותי בר מצוה החל אאמו"ר ללמוד עימי משנה בורה הלכות תפילין, שו"ע ומשנ"ב. חודש לפני הבר מצוה החתלתי להניח תפילין. אני כבר הייתי בישיבה קטנה, ואמו"ר היה מתפלל שם שחרית כל בוקר, וכשהתחלתי להניח הוא לימד אותי. את התפילין הוא היה מניח שם כל בוקר - וכך לימד אותי - להניח מחוץ להיכל - בית כנסת, והיינו מניחים בחדר שיעורים צדדי.

אמר לי לומר לפני תחילת ההנחה 'הנני מכוין וכו' ולברך רק ברכה אחת של יד ולא על של ראש ♦ את התפילין שלי הומין אצל יהודי בירושלים שאצלו היו מומינים תלמידי החזו"א קראו לו 'רבי שמאי סופר' וכיון שהיה עובד לאט התפילין היו מוכנים רק כשלוש שנים אחרי הבר מצוה, בינתיים הנחתו תפילין שאולים. את הפרשיות הומין אצל רבי שלום אולמן (אח של רבי שלמה זלמן, רב משכנות יעקב בבני ברק) שהיה קצת גם מקובל ♦ אאמו"ר בנערותו לבש תפילין שעשו מעור בהמה דקה, כמו שכולם עשו, ופה בארץ ישראל החליף תפילין מהודדות יותר וקנה עוד בהמה גסה ♦ על התפילין של יד היה מוריד את החולצה שיקסה את התפילין, אבל החליפה לא היה מלביש אלא מכסה עם החליפה אבל בלי שהיד תוך השרוול, ואותי לימד כמדומה להלביש החליפה עם השרוול ♦ בזמני כשהנחתו תפילין לא היה מצוי מראות וממילא לא הביט בו כלל, ולימד אותי איך ללמוד בלי להזדקק שאחרים יבדקו את זה, אכן, זכורני שפעמים היה ניגש לחלון הכוכית של הישיבה, שהיה קצת שקוף (אבל לא מראה, רחוק מזה) והביט לראות אם עומד כראוי ♦ צורת הקשר בראש היה כשם יו"ד ♦ כמדומה שלא הורה לי לברך שהחיינו בזמן שקיבלתי התפילין החדשות שהנחתו.

תפילין בתענית | שח הגאון רבי דוד כץ שליט"א: כשהיה רבנו בכפר סבא היה מנהגו לישב עד חצות עם תפילין, ואנו הבחורים בקשנו ממנו גם לישב כך, ואמר לנו שהוא שומר על גוף נקי כי הוא צם בבוקר עד חצות, אבל אתם לא יכולים, אמנם ב"י"ו בתמוז שכולם צמנו, ישבנו כל היום עם תפילין ולמדנו.

הנחת תפילין לילד שאינו שומ"ת | הוכירו לפני רבנו דברי הגר"י וילברשטיין שליט"א בילד שאינו שומר תומ"צ, ומניחים לו תפילין בבר מצוה שראוי לומר לו שיכוין לשם המצוה אף דהוי בלילה, דמוטב להניח בלילה ולא יהא קרקפתא דלא מנח תפילין, ולכה"פ יקיים המצוה פ"א בחייו. דאמנם קי"ל דלילה לאו זמן תפילין עכ"פ יוצא את השיטות [ע"י שבת סב, א ועוד] שאפשר להניח בלילה.

ואמר רבנו: דלא נראה לו לעשות דבר כזה, שלא שמענו שלובשים תפילין בלילה [ועוד דאף אם יאמר שמכוין לשם מצוה לא מהני ליה כ"כ, מאחר שאינו מאמין כלל דלמחר הא לא יניח, הרי דאינו מניח עכשיו משום החייו רק לצורך תמונה וכדו' ואין כאן קיום מצוה] [אעלה בתנור]

צורת הנחת תפילין | מרשימות תלמידי: כשרבנו שליט"א מניח תפילין בביהכ"נ [כגון ביום שאומרים סליחות לפני התפלה, שאו לא יכול לצאת מביתו עטור בסליח ותפילין] כשמניח התפילין של ראש אינו מניחם על ראשו ואח"כ מהדקן כמנהג העולם אלא מניחן על הסטנדר ומתכוף ומכניס ראשו לתוכן ואח"כ מהדקן. כן ראיתי שעושה פעמים רבות. [כנראה כי אינו רוצה שיהיו תפילין תלויים]

וראיתי שכשרבנו מהדק רצועות התש"ר מניח אצבעותיו המהדקות ע"ג הכיפה או הטלית [א"ה מסתמא חושש שבלא זה עלול להתחייב בגטילת ידים]. [רשימות הרב אהרן נ. שליט"א]

נישוק היד | עיין ארחות רבינו ח"א עמ' כ"ט שרבינו הקה"י היה נושק השל יד בפיו, ושל ראש נישק היד שממשמש בה.

ומהגרא"ל שטיינמן שליט"א שמעתי שלכא' אין לזה טעם, דאטו נתקדשה היד במגעיה בתפילין. ובספר יסוד ושוש העבודה שער ח' פרק ט' העתיק לשון האריז"ל: ומחבקין ומנשקין הס"ת בשני זרועות דוקא, ולא כמו שנוהגים ליגע ביד ולנשוק היד, כי זה מנהג בורות, עכ"ל.

שוב הראוני בספר שערי אפרים בפתחי שערים אות ד' שכתב: בקיצור של"ה ובסידורים מלגלג על נשיקת היד, וליתא, דכיון שניכר שעושה זה שמנשק בידו במקום שנגע בס"ת שפיר דמי לעשות כן, שמראה כאילו ע"י הנגיעה בס"ת נדבק ביד רוחם קדושה, ולכן מנשק שם, וכן העולם נוהגין כשממשמשין ביד בתפילין משום היסח הדעת כו', נושקין היד, ויש בזה משום חיבוב מצוה.

לחבר יד עבור מצות תפילין | הנה האבני נזר חלק אבהע"ז סי' א' יצא לידון בדבר החדש דבמקום שיתבטל מהמצוה לעולם צריך ליתן כל ממונו, וכתב דזה דלא כהרמ"א באבהע"ז סי' קנ"ד סעיף י', ועיין בפת"ש שם ס"ק כ"ז שכתב להדיא דגם כשיבטל לעולם ממצות פו"ר אינו מחוייב להוציא יותר מחומש ממונו, וה"ה בהנחת תפילין.

ושמעתי ממז"ר הגרא"ל שטיינמן שליט"א דמי שנקטעה ידו ויש לו אפשרות לחבר היד דאינו מחוייב לחבר [ואולי הכונה כשצריך להוציא יותר מחומש ממונו] דהשתא "פטור" הוא, ולכא' בכה"ג אף האבנ"ז מודה. [הל' תפילין להר"ג רי"כ שליט"א וע"י"ש עוד]

תפילין בחוה"מ | הערב סוכות תשס"ט אמר רבנו: היום נפרדים מידיד טוב שהוא התפילין! בחו"ל הנחתו תפילין גם בחוה"מ [בלא ברכה]. ובהזדמנות אחרת אמר רבנו על הנחת תפילין בחוה"מ; החת"ס ועוד היה מניחים עם ברכה [וראה רמ"א סי' ל"א סעי' ב', אחרים לא הניחו בכלל, בעיד בריסק אלו שהניחו [וכן נהג רבנו כשהיה שם] לא בירכו. שיקבל להניח תפילין | סיפתי על קרוב משפחה חילוני שלקה בליבו ומאושפז במצב לא קל ושאלתי האם לנסות לדבר איתו משהו אידישקייט?

ואמר רבנו: אולי תציע לו שיקבל על עצמו הנחת תפילין, זה יכול להיות דבר גדול מאד בשבילו.

עוד שאלתי על ידיד שלי שביקשהו ללמד קרוב משפחה חילוני לקראת הבר-מצוה שלו, ומסתמא לא ישמור מצוות כלל אחרי הבר-מצוה, וחשב מה לו ולצדה הזאת, אך מאידך גיסא יש חשש איבה אם יסרב, ואמר רבנו למה לא? אם מתוך הלימוד פעם אחת יניח תפילין על ראשו, זה כבר דבר גדול. [רשימות הרב אהרן נב שליט"א]

אם יש רגע אחד כדאי | שאל רצ"כ את רבנו לגבי אחד שעבר ל"ע "ארוע מוחי" והמשפחה ביקשה שיתעסקו להניח לו תפילין, והשאלה: מאחר שמסתמא הוא עתה פטור מכל המצות [שהוא במצב כזה ל"ע שמש אינו מבין דבר] וכשוטה גמור, מה תועיל עבורו הנחת תפילין. ואדבריה שמא זהו ביוזי להמצוה?

והשיב רבנו: שאם אפשר לוהא שיש לו גוף נקי, יש ענין להניח לו, שאם לדגע תהי' דעתו צלולה שוב, יזכה במצוה גדולה.

לקשור את היו"ד | שאלתי איזו היא העצה המובחרת לשמור שקשר היו"ד של תפילין של יד לא יזוז מן הבית. ואמר רבנו שאפשר לחזק ע"י תחיבת חתיכת עור בחוקה. ושאלתי אם זה לעיכובא [שלא יזוז מן הבית] ואמר רבנו: לא.

בענין החתיכת עור שתוחבים במעברתא לחזק הרצועה בתש"י שאלתי אם אפשר לחתוך מעט מקצה הרצועה של תש"י ולהשתמש בחתיכה הזו, או שיש בזה שאלה של הורדה מקדושה. ואמר רבנו אם אתה חותך מהקצה זה אחרי השיעור, אז אפשר בכה"ג.

עולם הישיבות

ישיבת בני ראם

הוקמה בשנת תשנ"א - בראשות הגאון רבי שמואל פרידמן שליט"א

ביקור רבנו בישיבה אור לג' אייר תשס"ג

ברוך השם רואים מקום רחוק מעיקר הישוב, ובכל זאת בחורים יושבים ולומדים בחורים יושבים ולומדים.

שמעתי פעם שהפחץ חיים אמר על ר' יוזל מנובהרדוק, ש"הוא עושה אנשים ואני עושה ספרים", ואפשר לומר כל ישיבה בדרך כלל עושה אנשים, ובפרט הישיבה כאן, עושים אנשים! וזה לא פשוט, זה הדבר הכי גדול, ב"ה שיש כוחות כאלה שיכולים לגרום שאנשים יעלו מאד בתורה ויראת שמים.

יש מקומות שהמקום גורם, יש הרבה כוחות, וכאן זה מקום רחוק מעיקר הישוב, ובכל זאת רואים שממש פירות כאלה צומחים ועולים לגדלות.

כתוב בחז"ל (ברכות לא , א) שאדם הראשון, כל מקום שהוא גזר שיהי' ישוב נהי' ישוב, משמע שזה לא פשוט, וישוב לא נהי' רק מה שאדם הראשון גזר, ולכאורה מה צריך את הגזירה של אדם הראשון?

אדם הראשון כל הנשמות של כל העולם הי' כלול בו, וכל דבר אם אין לא שייכות לאדם אין לו קיום, כי הקב"ה ברא את העולם, הוא לא ברא סתם עולם בלי בן אדם, כי מה צריך את העולם, האם צריך עולם שיהי' שדות, שיהי' פרות, בשביל מה צריך? הכל צריך בשביל האדם, ואיזה אדם, אדם שעובד את הקב"ה, כל הבריאה כולה זה רק בשביל האדם הזה, הגמ' אומרת כל העולם לא נברא אלא לצוות לזה, ועוד כל מיני לשונות, עכ"פ העיקר הוא בשביל האדם. וא"כ מקום שיבוא שם אדם ויעבוד את הקב"ה, המקום הזה יש לו קיום, אבל מקום שאף פעם לא יבוא שם אדם ויעבוד את הקב"ה, בשביל מה צריך אותו, האם צריך שיהי' שדות שיהי' אילנות, בשביל מה? אם צריך אילנות זה גם בשביל אדם, כדי שאדם יוכל לעבוד את הקב"ה.

ממילא היות וכל הנשמות היו כלולים באדם הראשון, וממילא כל הנשמות עד סוף כל הדורות יעבדו את הקב"ה, אלה שיעבדו, ואלה שלא יעבדו באמת רחמנות עליהם, כל הכחות הכל כדי שיעבדו את הקב"ה, אז הוא צריך לגזור שבמקום הזה יהי' ישוב, ממילא זה יהי' מקום שיעבדו שם את הקב"ה, וזה הכל הי' צריך לגזירה של אדם הראשון.

נקוה שכל מקום באמת, אם באים למקום שיש שם ישיבה, שיש מקום תורה, זה המקום שהקב"ה כבר יעד שכאן יתרבה יראת שמים, יתרבה עבדות ה'.

מכתב לישיבה

לכבוד הנהלת ישיבת בני ראם ה' עליהם יהי'.

מאוד ישמח לב כל מבקשי ד' על שזכותם לחנוכת מקום לתורה ולכל הקשור בזה. ויהי רצון שיתרבו גבולכם בתלמידים, וכל הבאים בה, ישיגו אורחות חיים, וזה יהיה מקום שמגדלין בו תורה ותפילה כרצון אבינו שבשמים. וכן בט"ז אלול תשס"ח הגיע לביקור בישיבה ומסר שיחה במעלת התורה.

כוחו של מעמיק

היה פעם שסילקו בחור מישיבה בגלל מעשה שעשה. בזמן שהיה בחור

>>> המשך מענין בפרשה

א"כ רואים עד כמה שזה משנה, אותו פרעה! אם לא היתה המחשבה הזאת, אז לא היה שום דבר מתחשב, אבל מצד שני היה לו איזה משהו מחשבה של כבוד למרות שהיה הרבה הרבה רוב רובם, היה רע! והרי הי' פרעה הרשע! בכל זאת המקצת הזה החלק הקטן הזה ג"כ השפיע כבר שבשביל זה הוא זכה, זכה! א"כ עד כמה שצריך לדעת האין שכן אדם צריך לשמור את עצמו, לא מיבעיא מדברים מעשיים הרי אין מה לדבר שכן אדם צריך להיזהר בכל הרצינות, לעשות את המצוה, ושלא לעשות עבירה, ויש ג"כ דיבור, אבל כולם קובע לא רק העצם המעשה לא עצם הדבור, רק המחשבה של המעשה, המחשבה של הדבר, משנה לגמרי את כל הדבר.

וכמו שאנחנו רואים שכשכן אדם עושה איזה מצוה, אפי' למ"ד מצות א"צ כונה, אבל מ"מ בודאי אינו דומה כשכן אדם עושה מצוה עם כונה טהורה או שעושה בלי מחשבה, אפי' לא בכונה רעה, זה כבר "עולם אחר", דזה לא רק יותר טוב, אלא לגמרי דבר אחר. וכמו שמצינו כאן עד כדי כך את שתי הסתירות, מצד אחד זה "מאד גדול" "מאד גדול" עד שהקב"ה מחשיב את זה. אבל מצד שני יש להיפך.

א"כ בכל דבר יש את העיקר. והחלק הכי גדול קובע המחשבה, בן אדם צריך לדעת שכל דבר שעושה יכול לעשות מזה זהב, וח"ו יכול להיות מזה כלום, כשאחד עושה דבר עם מחשבה טהורה, זה זהב! אי אפשר לתאר את זה - זהב, זהב זה רק משל. כי יקרה היא מפנינים. והכל יכול לזכות, ממש אוצרות. ומצד שני עם מחשבה לא טובה, הורס את הכל.

וזה צריך בן אדם לדעת בכל הדברים שעושה, מה שהמחשבה שלו! מה העיקר שהוא עושה את הדבר, בשביל מה הוא עושה את זה? ג"כ אם יחפור

מחוץ לישיבה למד הבחור עם אברך כדי שלא יתנתק לגמרי מהלימוד. באחת הפעמים למדו תוס' קשה במסכת ב"ק וחזרו עליו כמה וכמה פעמים ולא הצליחו להבין, ביקש האברך להמשיך לעבור הלאה בגמ', אולם הבחור אמר לא! חייבים להמשיך לעמול, האברך התפלא מאוד שבחור צעיר מדבר כך שהרי הם כבר עמלו רבות על התוס', ומה הבחור מתכוון, והבחור הסביר ואמר: מה שאמרתי שחייבים להמשיך לעמול כך אמר הרב שטיינמן. וסיפר שבשבת קרא במוסף של העיתון את הדרשה של מרן על חיוב להעמיק בחיים (פר' שלח תשנ"ח) הדרשה והמסר היוצא ממנה השפיעו עליו מאוד, והחליט שבחיים שלו יהיה מעמיק ולא שטחי, ולכן כשהגיעו לתוספות היתה שעת מבחן עבורו האם החלטתו היא מפה ולחוץ, או באמת בחר בקו לחיים. ולכן אמר לאברך שימשיך ללמוד איתו את התוספות, האברך הסכים. את התוס' לא הבינו אבל המשיכו ועמלו עליו רבות.

למחרת היה דיון אצל מרן אם להחזיר את הבחור דגן לישיבה, אותו אברך השתתף בדיון ולמעשה אחרי שגוללו צוות הישיבה את המעשה שעשה, לא היה פתחון פה לאברך לדבר על גוף המעשה שבגללו סלקו את הבחור, אמר האברך רוצה אני לספר לכם סיפור שהיה אתמול עם הבחור, וסיפר מה היה כשלמדו את התוס'. כששמעו הנוכחים שבחור צעיר אמר להעמיק בחיים התפעלו כולם, לא לקיים בפועל את הענין שלא להיות שטחי אלא להעמיק בחיים התפעלו כולם, לא רק מרן אלא גם הצוות של הישיבה למרות שהיו גם נרעשים מאוד ממה שעשה, ואמר להם מרן שמחשבה כזו מעידה שעשה תפנית בחייו מעין תשובה, והוסיף מרן לנוכחים באותו מעמד: **דעו שמעלת התשובה היא כל כך גבוהה! אשרי מי שזוכה לה הלואי וכולנו נזכה לחזור בתשובה** ולפיכך גמרו אומר להחזירו לישיבה. בינתיים עברו השנים והבחור סיים לימודיו בישיבה, והקים משפחה תפארת, נשא אישה ונולדו לו ילדים ולומד כאברך כולל, ואכן קיים בעצמו את מאמרו מרן שחיו של מעמיק הם חיים, וזכה בזכות זה לחיים אמיתיים, נמצא שחיו חיי בניו וכל הדורות אח"כ כולם תלויים במה שהעמיק (מוקנים אבתגון ח"ב).

ישיבת ברית יעקב

הוקמה בשכונת בית וגן באלול תשנ"ח ע"י רבי מיכאל טולידנו שליט"א בראשות הגאונים רבי שמואל ורבי יואל טולידנו שליט"א

רבנו שליט"א הגיע להשתתף באסרו חג של חג השבועות תשס"ד לשמחת חנוכת ההיכל החדש של הישיבה, ונשא דברים בסעודת המצוה ודיבר על חשיבות הגדולה בהקמת מוסדות תורה, והביא דברי הגמ' (מגילה כט, א) 'עתידין בתי מדרשות שבבל לעלות לארץ ישראל, וביאר שעל אף שבתקופת הגמרא מקום התורה המרכזי היה בבבל, מ"מ משמע שהמקום הראוי היותר ללמוד תורה הוא א"י, שאזכיר דא"י מחכים, כל מקום תורה שנבנה בא"י מקרב אותנו אל הגאולה השלימה ולקיום ההבטחה 'כי מציון תצא תורה ודבר ה' מירושלים', ואשרי אלו שזכו לקבוע כאן מקום תורה. ומקוים שיצמחו תלמידים הגונים שיעלו בתו"ש שזה בונה לכלל ישראל, ויוסיפו עוד ועוד וכו' וכו' (ימלא פי תהלתך עיני ציבור עמ' לב- לג)

טוב ויעמיק יראה [אם הוא לא רוצה לרמות את עצמו] יראה מה העיקר שקובע אצלו. אם העיקר קובע אצלו צד הטוב, או הצד העצמיות, צד התאוה, הגאווה, הכבוד, כדו', או להיפך. ובכל נקודה שישפר שיחשוב לטוב, הוא יהי' מאושר!

עבודת ה' היא תמידית, ומה לו לאדם לחפש אחר העתיד...

בלק כג, כג 'כי לא נחש ביעקב' פרש"י, כי ראויים הם לברכה, שאין בהם מנחשים וקוסמים. למ"ד סנהדרין נו: שבני-נח אינם מוזהרים על הכישוף, אז למה הם גרועים בזה מישראל?

דבר זה שאין בהם נחשים וקוסמים, זה סיבה לברכה. כיון שהאדם מצווה תמיד בעבודת-ה', אז מדוע צריך לדעת את העתיד. מי שאינו שואל במנחשים וקוסמים על העתיד, אלא עושה כל הזמן מה שצריך, הוא ראוי לברכה. והגויים שלא מצווים על זה, אין להם שכר בעבור המניעה מכל זה.

אופני עבודת ה' עם היצר הרע שלך

"בכל לבבך" [ואתחנן ג, ה] פרש"י, בשני צדריך. צ"ב, איך עובדים את ה' עם יצר הרע? כתב רבנו יונה (ברכות פרק תשיעי): עבודת יצר הרע, היא עשיית המצות. ועבודת יצר הרע הוא, שיכבוש יצרו המתגבר עליו, וזו היא העבודה שלו, מה שאדם יכול לעבוד לבורא ביצר הרע.

עוד נוכל לומר, שיצר הרע הוא מדת-הרחמנות וכיוצא בזה. ויצר הרע נברא לאכזריות. וכשאדם אינו מרחם על הרשעים והוא אכזרי להם, נמצא שהוא עושה מצוה גדולה ועבודת-ה' עם יצר הרע. והגר"א (שנות אליהו פ"ח מברכות מ"ט) אם לא היה יצר הרע, לא היה אוכל, ולא היו יכולים לעבוד את ה'. וז"ש כאן, תעבוד ה' ביצר הרע דהיינו הדברים שהן מצד היצר הרע תהיה כוונתך לה'.

להערות, הארות והוספות על הענינים הנכתבים בעלון, לתרומות והצטרפות, נא לפנות למייל 0527680034@Okmail.co.il

או ל: 0527680034 בין הסדרים. או בת.ד. 5397 ירושלים, או בפקס 0722164414 ולציון עבור מערכת עלון כאל תערוג

מרבין מרן בעל "אילת השחר" שליט"א

לעילוי נשמת הבחור היקר חיים בן ציון ז"ל בן יבלחטיא הרח"ג ר' אברהם צבי טוב שליט"א

עם ה' חזקו ונתחזקה, וקראו אל האלוקים בחזקה

חז"ל אחרים בברכות (נדף נ"ט ע"א) אחר רבי אלכסנדר אחר רבי יהושע בן לוי לא נבראו רעחים אלא לכשוט עקחוחית שבלב, שנאמר והאלקים עשה שיראו חלכניו. ועל דרך זה כנראה חשור אותנו הקב"ה, החתאוה לתכילתנו, להחשיך ולהתכלל ביתר שאת ויתר עוז לרכואתו השליחה של רבינו.

וכפי שראינו בשבועות האחרונים כחה גדול כוחה של תפילה, ובפרט תפילת רבים. ואחרי שזכינו שב"ה רבינו חשכר והולך, כנראה נחלשנו קצת בתפילה, בא הקב"ה עם "רעם" לעוררנו חתרדחתנו, קול דודי דופק, עורו נא התעוררו נא, התחזקו נא, והרבו בתפילה וזעקה חעוהק הלב לאבינו שבשמים, ויתקיים ותעל שועתם אל האלוקים, ונזכה לראות חיד בישועתו הגדולה.

~ ~ ~

והנני רואה לנכון להביא את הדברים שאמר רבינו בעצרת התעוררות בבהכ"נ לדרמן לרפואת מרן בעל הקהלות יעקב זצוק"ל

הנה כבר כמה זמן שמרבים בתפילה בכל ארץ ישראל, וזה דבר גדול מאד להרבות בתפילה, ומצאנו שבזמן קריעת ים סוף כתוב בתורה שהקב"ה אמר למשה מה תצעק אלי דבר אל בני ישראל ויסעו. ומפרש רש"י מה תצעק אלי, למה אתה מרבה בתפילה לא עת להאריך בתפילה, דבר אל בני ישראל ויסעו. ומתקשים מה הפשט לא עת להרבות בתפילה, האם יש דבר טוב יותר מתפילה?

אלא שבתפילה יש כמה ענינים. ואחד מהענינים בודאי הוא זה שבתפילה האדם מראה שהוא מעצמו אין לו כלום! אלא הכל תלוי ביד הקב"ה, ומראה בזה את האמונה בה' בהשגחתו ית' שהוא לא יכול לעשות כלום רק תלוי הכל ביד ה'. וזה א' מהדברים שאדם יכול לזכות ע"י תפילה. כיון שע"ז שהוא מוסר את עצמו "לגמרי" להקב"ה, זה עוזר.

אבל יש דבר שהוא עוד יותר, והוא מה שהקב"ה אמר "דבר אל בני ישראל ויסעו" והיינו שיכנסו לים, וכמו שהי' אח"כ שקפצו לים ואז נעשה הנס של "קריעת ים סוף".

והענין בזה שהאמונה בה' שעל ידי התפילה, התחזקה בזה שנאמר להם דבר אל בני ישראל ויסעו, שיכנסו לים ונכנסו! כי כשהקב"ה אומר ללכת צריך ללכת בלי שאלות. ובזה הוא מראה שהאמונה שלו בד' היא כ"כ חזקה שאין לו שום ספק והולך בים כדבר ד'.

וזה מה שהקב"ה אמר למשה כי אמנם תפילה מראה באמת שהוא מוסר את עצמו לגמרי, ומכיר שהכל ביד ה', אבל זה יותר מתחזק ע"ז שיעשו מעשה ויכנסו לים, שיהא ניכר מזה שהאמונה בה' היא שלימה.

ואצלינו בבחינה מסוימת זה ג"כ ככה, כי מלבד התפילה, צריך שבכלל האדם יתעלה! וכל מה שיוסיפו זכויות זה יעזור יותר, ולא רק מצד שיהיו יותר זכויות, אלא שבזה אנחנו מראים שאנחנו צריכים לו, וכל מה שאנחנו מראים יותר שאנחנו צריכים לו, ואנחנו לומדים ממנו, יש יותר סיכויים שהקב"ה ירחם.

כי הרי לכאורה זה תביעה עלינו, ולא רק תביעה על... אלא תביעה על "כל" הכלל. זאת אומרת שיש תביעה על הציבור.

ובמה שאנחנו מתפללים וכן גם מקבלים ומתחזקים בתורה ובמדות, בכל הדברים האלה, בזה אנחנו מראים שאנחנו עומדים תחת... בתור "תלמידים" שרוצים ללמוד ממנו, צריכים אותו! צריכים לראות דמות של תלמיד חכם אמיתי, רוצים לראות האין נראה הלימוד התורה של בן אדם שכל הימים שלו הוא רק שקוע בתורה, ויראת שמים, ומדות, וכמה שמתחזקים מראים בזה שאנחנו צריכים אותו ורוצים ללמוד ממנו, וזה חוץ מעצם הדבר שזה מוסיף זכויות, אנחנו מראים בזה ג"כ שהצורך של כל ישראל אליו, וכל ישראל צריכים אותו, ממש "כל ישראל צריכים אותו". ומה שיותר מראים שאנחנו צריכים, יש יותר סיכויים שהקב"ה ירחם.

ועוד דבר יש, הנה אנחנו רואים בנביא, שאחרי שאלהו הנביא עשה את הנס עם נביאי הבעל שהם לא יכלו להקריב את הפר שלהם, ואלהו הקריב את הקרבן, וגם את המים ששפך באה אש ושרפה את הכל. כתוב שכל ישראל אמרו "ה' הוא האלקים" "ה' הוא האלקים". ויכולים לתאר לעצמינו איזה רושם עצום שזה עשה, כשכל כלל ישראל הכריזו "ה' הוא האלקים".

וכאן מבחינה מסוימת, הרי בא ציבור גדול של בני תורה, בחורים אברכים, וכל מה שנקבל על עצמינו יותר את העול תורה! אנחנו אומרים ומגלים בזה שאנחנו מקבלים "עול מלכות שמים" ואומרים בזה "ה' הוא האלקים", והזכות של זה אין לתאר ואין לשער.

ובנוגע למה שהציעו כאן [א"ה קודם לכן דיבר הגאון הצדיק ר' שלו' מרדכי הכהן שבדרון זצ"ל], נדמה לי שיש להוסיף כמה דברים [ואמנם אינני ראוי לבקש מהציבור כי יכולים לומר טול קורה מבין עיניך, רק היות שבקשו לומר אני רוצה להציע שני דברים], א' בנוגע לבין הזמנים, והוא כי רוב הציבור אמנם לומדים גם בבין הזמנים, אבל יש כאלה שיכולים לקחת "חצי יום" ולבזבז אותו בכלום, חצי יום! בחורים אברכים, מרשים לעצמם... ואם הי' צריך את זה לבריאות כדי לנוח קצת נוח, ואולי יש כאלה יחידים, אבל האם כל כך הרבה אנשים הם חלשים שצריכים את זה? כל יום או כל יומיים לבלות "חצי יום" בלי כלום, וזה לכאורה "ביטול תורה", כי מה נפק"מ בין הזמנים או אמצע הזמן האם יש חילוק, רק אם א' חלש צריך לנוח קצת...

עוד רציתי לעורר מה שביום ששי חלק גדול של בני תורה, יום זה הולך אצלם לאיבוד.

ואני חושב שאם כל אחד ואחד יקבל על עצמו להתחזק בשתי הנקודות האלה, זו תהי' זכות גדולה מכל הבחינות. בין מצד עצם הזכות, וגם משום שבזה אנחנו מראים שמקבלים על עצמינו עול מלכות שמים, וכן מראים שרוצים ללמוד ממנו, וכמו שהוא דמות של "ת"ח אמיתי" מה שכל החיים שלו זה רק "תורה ועבודה ויראת שמים", אין לו דבר אחר בעולמו! לכל הפחות נקבל על עצמנו משהו! שנהי' בגדר "תלמידים" ואז הוא נחשב בגדר רבים צריכים לו, ויש לקוות שהזכות תעזור, שה' ישמרהו ויחייהו ויאריך ימים עוד, ונוכל הרבה הרבה עוד ללמוד ממנו.

~ ~ ~

תענית דיבור

לקראת ימי השובבי"ם נשאל רבינו אם עדיף תענית אכילה או תענית דיבור, ואמר שתענית "דיבור" עדיף. והרבה מאריך רבינו בחובת שמירת הדיבור בפרט אצל בני תורה ש"אין כוחם אלא בפה", וצריכים לשמור את כלי זינם בטהרה.

ויפה עשו בניו – בני ישיבותיו הקדושות שקבלו על עצמם תענית דיבור לכל הפחות בשעה ראשונה של הסדר, שיש בזה ב' מעלות א. שמירת הדיבור, ב. מתחזקים עי"ז יותר בתורה, כפי שביקש רבינו להתחזק בתורה ביותר לרפואתו. ויהי רצון שתעל שועתנו אל האלוקים, לראות ברפואתו השלימה של רבינו בקרוב ממש, ויחזור לאיתנו בשלימות עד ביאת גואל צדק במהרה בימינו אמן.

~ ~ ~

נזכור את נשמתו הטהורה של יקירנו הבה"ח חיים בן ציון זצ"ל בן יבלחט"א ר' אברהם צבי שליט"א שגליון "פרי חיים" הוא לעילוי נשמתו, ואשרי הלומד משניות לזכות נשמתו הגדולה. תנצב"ה

מרבין מרן בעל "אילת השחר" שליט"א

לעילוי נשמת הבחור היקר חיים בן ציון ז"ל בן יבלחטיא הרה"ג ר' אברהם צבי טוב שליט"א

ה' בוקר תשנע קולי

דוד המלך אומר בתהלים ואני בחסדך בטחתי, יגל לבי בישועתך, אשירה לה' כי גמל עלי. אף כשהיה שרוי עדיין בצרה, כבר אומר "יגל לבי בישועתך". וכך היא אמונת אומן של כלל ישראל, הבטוחים בחסדו ית"ש שיוציאם מאפילה לאורה, ואף כשנמצאים ח"ו במצב שנראה לעיני בשר ודם שאין מנוס, יודעים שהבורא ית"ש הוא "כל יכול", ולא קצרה ידו להושיע בכל מצב שיחיה, וברצותו להושיע, אין דבר שיעמוד בפניו.

וכאשר עומדים אנו בימים אלו, במתח ודאגה לשלום רבינו, "אביהן של ישראל", ו"כל כלל ישראל" עומדים ומתחננים בבכי ותחנונים לאבינו שבשמים, "טאטע האב רחמנות" אבינו האב הרחמן רחם עלינו, אנו זקוקים לרבינו כאויר לנשימה, ומתאמצים בתפילה, ברבים וביחיד, ומרבים זכויות בלימוד התורה בלי הפסק! ושאר זכויות, כולנו סמוכים ובטוחים בחסדו ית"ש שירחם עלינו, ונזכה לראות את רבינו חוזר בקרוב ממש לבריאות איתנה, ומנהיגנו לקראת משיח צדקנו במהרה בימינו אמן.

ובהיות שרין שר הגורל שליט"א יצא בקריאה קדושה דא מרין ראש ישיבת פוניבז' האון הגדול רבי יהאמאל זישון אצלשטין שליט"א אדמו"ר ג' יואק ריזוסקי, של אלוהי הגורל, דע"ז דגאל של רבין בלשג זכור קשו, [וכך הורה באו"ש אב גשליה בלחן אליו של מרין בל הקהלות ידק צדוקי], הןי מדגיק אג מנבג רבין בלחן צה, וקאל מנחג דברי יהאמאל שהא חלקור אדצה (שגבה זו).

בס"ד

לבני הישיבות שלו' וברכה לנצח

היות שיש קיטרוג גדול מאד ויכול לגרום הרס מקומות התורה בארץ ישראל ראינו צורך להשתמש במה שיעץ הרמח"ל זצ"ל ללמוד ג' ימים מעת לעת ברציפות ע"י שכל אחד יקבל ללמוד כמה שעות רצופות במשמרות.

ויש לקוות כי יהי סיעתא דשמיא ונזכה להמשיך לימוד התורה ויתרבה עמליה ולומדיה, כן יהי רצון א. ס.

א. ל. שטיינמן

כ"א תמוז תשע"ב לפ"ק

זכה לשון יהאמאל (שגב ביו"א כ' סיון א'ג. והדפוס האון הצדוקי ר"א פרידלנדר 33) בספר אורחות אלה (דמו"ש שליט"א)

זה הסדר אשר שמנו בבית מדרשינו, כי כבר ידענו מ"ש רשב"י בס' הזוהר פ' ויצא דף קנ"א ע"א "בעוד דהאי קול לא פסק דבור שלטא ויכלא, וע"ד לא אצטריך אורייתא למפסק" ושם למעלה מעט "כל זמנא דחכימא ייחדון בה באורייתא לא יכל ס"מ בהו", וע"כ שמנו עצמנו לקבוע לימוד שלא יהיה לו הפסק כלל. זה משפטו: שבעה בחרנו אשר התנדבו לזה לקיים להם להיות בין כולם לומדים תמיד מן הבקר עד הערב כל הימים לא יחשו... וכל אחד בשעת לימודו יהא דינו כמתפלל שמונה עשרה, שלא יוכל להפסיק בשום מין הפסק שבעולם, ולא יסיים לימודו עד שיתחיל השני, באופן שרגע אחד לא יפסק קול התורה, והלימוד הוא ס' זוהר תיקונים, וזוהר חדש. ונמצינו לומדים בכל שבוע כל זה, וזה ידענו כי בחר ה' בזה לבטל כל גזירות קשות, ובפרט להיות לחומה אל הגזירה הקשה ח"ו.

ועתה אל ישליכו חכמי ישראל את הדבר הזה אחרי גנם... אבל כ"ת יקח את העצה הזאת ויהיה לו לזכות, כי אין כמוה טובה לכל ישראל. וכל אחד במקומו יוכל לעשותו, כי לא דבר קשה הוא כלל, ואנחנו מצליחים בזה תהלה לקל, ועוד לנו סדרים רבים ונאים בענין הלימוד הזה.

חוסף אן רבע דאפילו שהרמח"ל כתב לימוד הזוהר וכדו', אבל מסתמא לימוד נגלה ג"כ מועיל, ואולי מועיל פחות אבל גם זה מועיל.

א

נכתב לכנס וויזוק בענין תפילה

בס"ד

הנה כידוע כל אדם נשמתו היתה תחת כסא הכבוד ושם לא חסר לה כלום, והקב"ה ברוב חסדו שרוצה להטיב עם בריותיו הוריד את הנשמה לארץ, מקום שיש שם נסיונות קשים. וכבר כתב בספר מסילת ישרים פרק א' דאין שום אדם שלא יהי' לו מצבים לא טובים ולפעמים קשים מאד, והתכלית הוא שאחרי זה אם יעבור כל החיים עם הנסיונות הקשים יזכה לתענוג כזה שאי אפשר לתאר.

כי האדם היותו מורכב בגוף ונשמה לא יכול להרגיש הנאה כזאת, רק כשנפרד מהגוף אז הוא מרגיש הנאה שאין לתאר. וכל זה אם בהיותו בחיים מקיים מצותיו ומתנהג עם מדות טובות. יחד עם זה כל זמן שהוא חי רצונו של הקב"ה שהבן אדם יפנה אליו, וכל אדם יכול לדבר אליו כדבר איש אל רעהו. וכשיפנה אליו לבקש בין על עצמו בין על זולתו, הקב"ה מאד מחשיב, ויש לקוות שתפילתו תתקבל.

ורבותינו זכרונם לברכה אמרו כי כשבן אדם מתרגש ובוכה יש יותר סיכויים שיהי' נענה, והשי"ת ממלא משאלות לב האדם אם זה בא מלב מהור עם הרגשים טובים. ותזכו עם כל המשפחה בכל טוב בין ברוחניות בין בגשמיות.

יום י"ז אדר ב' תשס"ח לפ"ק

בני ברק יצ"ו

ב

לבני קהילה שביקשו וויזוק לתפילה

בס"ד

לכ' מתפללי ביהכנס"ם ... ה' עליהם יחי'

שמעתי שאתם רוצים להתחזק ולחזק כל בני קהלתכם בענין התפילה.

הנה מכמה סיבות נגרם לחלק מהציבור שלא מתפללין בציבור, או אפי' בציבור מתפללין תפילה חמופה שלא במתינות הראויה, וכגון זה נאמר באורחות חיים להרא"ש שצריך לבקש סליחה על אמרך סלח נא בלי כונת הלב, וה"נ בשאר התפילה.

ובמשנה פ' תפילת השחר שנינו "העושה תפילתו קבע אין תפילתו תחנונים", ותנן בפ"ב באבות "אל תעש תפילתך קבע אלא רחמים ותחנונים".

והנה בתפילה יש בה ב' דברים, א' מצוה ככל המצוות מדאורייתא או מדרבנן, ויש בה פרטים מתי ובאיזה זמן מתקיים המצוה. גם יש סיכויים שבקשתו תתקיים, וכדי שבקשתו תתקבל יש הרבה שיקולים וזה תלוי רק בדעת מלכו של עולם אשר לא תמיד מספיק קיום פרטי המצוה. אבל תפילה שהיא רק כדי להתפטר ממנה, לא רק שאין סיכויים שתתקבל אלא גם אין לך זילזול גדול מזה.

והנה כל א' יודע שאחרי כל המאמצים קשה להתרכז שכל התפילה תהי' בכונה שצריכים, אפילו לכונת המילים לבד וכ"ש למה שצריך כונת הלב. אמנם מה שיותר גרוע אם לכתחילה עומד ע"מ לא להתפלל כהוגן.

והנה חוץ מכל זה הא מקום תפילה מהוה מקום אשר נותן אותותיו להדור הצעיר והוא מקום שבו מתחנכים הצעירים, וכל דבר שבהנהגת הציבור שבמקום תפילה עושה רושם כביר עליהם, ומקום שהתפילה היא בשיא הרצינות בבחינת רתת וזיע לפני הקב"ה, יש לקוות שמאד ישאר חרות על לבם אהבת תורה ויראת שמים.

וידוע מש"כ בשערי תשובה חלק א' אות ו' על מי שאינו נזהר מחטא אחד ואינו מקבל על נפשו להזהר ממנו, דהרי זה כמו אם העבד יגיד לאדונו על דבר אחד איני מסכים לקבל, דשבר בזה עול אדוניו מעליו. ואיך לא יפחד לב האדם שבהנהגה כזאת נכנס ח"ו בגדר מורד באדונו. גם פוגם ומכריע את כלל ישראל.

נא השתדלו שלא תהי' מצות תפילה כדבר מזולזל, ויה"ר שבזכות השתדלות לקיים תפילה כדינה נזכה כולנו לעליה מאד ברוחניות, ולישועה ולגאולה האמתית, ויהי' נועם ד' עלינו לזכותינו בזה ובבא.

אור לכ"ז שבט תשס"ג לפ"ק

גליון זה יו"ל לרפואת רבן של ישראל
מרן רבי אהרן יהודה ליב
בן גיטל פייגא שליט"א
ולזכות ולהצלחת
יואב בן יהודית
ואהרון בן תמרה

דברי שי"ח

ממרן שר התורה הגר"ח קניבסקי שליט"א

פשוט על הפרשה

"וַיֵּאָפוּ אֶת הַבֶּצֶק אֲשֶׁר הוּצִיאוּ מִמִּצְרַיִם עֹגוֹת מִצּוֹת כִּי לֹא חֲמֹץ וכו'" (יב, לט)
וכתב בתרגום יונתן והוּו קטעין מן לישא דאפיקו ממצרים וסדרין על
רישיהון ומתאפי להון מחומתא דשימשא וכו'. ומבואר בדבריו דהבצק
שהוציאו ישראל ממצרים נאפה בחמה ולא בתנור. והקשו ע"ז המפרשים
דאינא בפסחים קטז: מצה זו שאנו אוכלים על שום שלא הספיק בציקם
להחמיץ, ולפי דברי רבינו ירוחם בדעת הר"ש דאם עשה עיסה על מנת
לאפותה בחמה אינו חייב בחלה ואינו יוצא בה בפסח, איך היתה עיסתם
ראויה למצה דהרי גורשו מיד כשעשו בצק ואפוהו בחמה.
ותירץ מרן שליט"א ע"פ הגמ' בשבת לט. דאמרינן (לענין בישול בשבת)
דחמי טבריא אינו חמי חמה רק חמי האור, ואינא בגמ' ב"ב פד. לחד מ"ד
דהחמה בצפרא היא אדומה כיון שעוברת על פתח הגיהנום. והנה יציאת
מצרים היה בבוקר כדאינא בברכות ט', ואפשר דהתרגום יונתן סובר
כהמ"ד הזה דהחמה בבוקר מתחממת מהגיהנום ולכן זה נקרא שאפו את
המצות באש. וכ"ז לתרץ שיטת יונתן אבל המסקנה בגמ' ב"ב דהחמה
אינה מתחממת מהגיהנום אינו כן.

(דרך אמונה ביסורים פ"ו ה"ב ד"ה ליבשה בחמה)

על שי"ח "קופת חסכון"

אחד השאלות בהם מתחבט כמעט כל בן-תורה שתורתו אומנתו והכסף אינו
'מתגלגל' אצלו ברווח, בלשון המעטה, הוא בנושא החסכוניות לנישואי
הילדים.

כידוע, בימינו מקובל כי הורי צד הכלה וצד התחת מתחייבים בסכום מסוים
של כסף כדי שיוכלו הזוג הצעיר לינשא מתוך שמחה ובלי עול של הכסף.
בקהילות מסוימות מקובל לעזור בסכום גדול מאוד של כסף כדי שיוכלו
לקנות דירה ויהיה להם קורת גג משלהם, אחרים נותנים סכום קטן יותר של
כסף, איש לפי יכולתו - אך הצד השווה בכולם שנותנים כסף כדי להשיא
את הילד בכבוד. [כמובן, איננו דנים בעצם הדבר כשמתייבים ויודעים
שאין איך לשלם, או שלוקחים חובות ועל ידי זה ההורה קרוב לסכנת נפשות
מהעול הכספי רח"ל, ואין זה המקום]

אצל עמלי התורה החיים חיי דחק באושר ושמחה, בקושי 'גומרים את
החודש' השאלה הנ"ל היא קשה ביותר, כי הדברים קל וחומר, אם היום שיש
להם משפחה עם ילדים, בקושי ובדווקא הם מכלכלים להם לפי הטף, קל
וחומר כשיבואו עת דודים להשיא את הילדים שיצטרפו לסכומים גדולים
מאוד, ומהיכן יהיה להם? לכן 'חכם הרואה את הנולד' לחסוך פרוטה
לפרוטה כבר זמן רב קודם, ואז ייקל עליו להשיא את ילדיו.

לעומת זו אחרים טוענים כי אדרבה, כיון שבין כה כל כך קשה הפרנסה
כעת, למה לדחוק ולהצטמצם כדי לחסוך לעוד שנים רבות, ואדרבה, כעת
נחיה ונסתדר במה שיש וכשיגיע פרק 'האיש מקדש' לילדים, נדון בדבר אז.
נדון זה עולה כעת שוב בעקבות החוק החדש על ידי הממשל בארץ ישראל
ובו כל הורה מקבל סכום קצוב עבור כל ילד, מידי חודש, ובגיל 18 או בגיל
בו ינשא הילד יוכלו ההורים לפדות את הכסף, בנוסף יש אפשרות לכל אחד
להוסיף מכיסו עוד כסף כדי לחסוך לנישואי הילדים (והבנק או הקופה -
שכמובן צריכה להיות מאושרת בלי חשש ריבית משקיעים באופן המותר).
ולאחרונה שאלו שוב את רבינו שליט"א, ואמר כי דעתו היא שאין להתאמץ
כדי לחסוך לנישואי הילדים, ודיה לצרה בשעתה...

וסיפר רבינו על עצמו כי כשהוא בא להשיא את ילדיו ראה בכל פעם
סייעתא דשמיא מיוחדת, והכסף נשלח לו משמים באופן מפתיע ביותר,
(ואי"ה חזון למועד להאריך) והתקיים בו 'כל המקבל עליו עול תורה
מעבירין ממנו עול דרך ארץ'.

דבר העורך

מספר רבי רן אילן שליט"א ראש כולל בבית שמש שלפני כמה
זמן אחד האברכים בכולל שלו צלצל אליו בשתיים בלילה,

מה קרה? בנו הקטן לא חש בטוב, לקחו אותו לבדיקות בבית
החולים הדסה, והתברר שברואשו ישנו גידול מסוכן מאד,

והרופאים סבורים כי המצב נואש!
"נו, ובמה אני יכול לעזר לך?", שאל ראש הכולל תוך כדי
השתתפות בצער.

"ברצוני לנסוע עמך לרבי חיים קניבסקי"
"בסדר, תבוא אלי שעה לפני 'ותיקין', נסע יחד לבני ברק,
ואחרי 'ותיקין' נדבר עם הרב".

נסעו לרבי חיים, ואחרי התפילה ספרו לו את כל הענין.

אמר הרב: הביאו לכאן את הילד!
אחרי כמה שעות חזרו עם הילד.

שאל רבי חיים את הילד: "מה אתה רוצה להיות כשתהיה
גדול?"

"ברצוני להיות כמו הרב", ענה הילד.

כששמע זאת רבי חיים, בקש מהרבנית (ע"ה) שתביא את היין
של ה'סיומים', מזג ממנו לכל הנוכחים ועשו 'לחיים'.

לאחר מכן פנה אל האבא ואמר לו: "סע בחזרה לירושלים,
לבית החולים, ותבקש מהם לעשות סי. טי. פעם נוספת, ואם
הם יבקשו כסף על הבדיקה - תשלם כל מה שיבקשו, רק
שיעשו סי. טי. חדש".

נסעו לירושלים, והאבא אמר לרופא שרבי חיים הורה להם
לעשות סי. טי. נוסף. "זה לא שייך", אמר הרופא, "רק אתמול
בערב עשינו סי. טי. אין לזה שום הצדקה רפואית, והבדיקה
עולה הרבה כסף".

אין בעיה, אמר האבא, אני מוכן להתחייב על כל הסכום, אך יש
לי תנאי: אם התוצאות תהיינה בדיוק כמו אתמול - אכן לא
היתה הצדקה לבדיקה ואני אשלם עליה, אבל אם יתברר
שכבר ישנם ממצאים אחרים, הרי שמשלם היה לעשות את
הבדיקה ואז על בית החולים לממן אותה".

הפרופסור הסכים, עשו את הבדיקה - והראש היה נקי לגמרי!!
אבל הרופאים עדין לא הסכימו לשחרר את הילד, חשבו שיש
איזו בעיה עם הבדיקה וצריכים לבדוק עוד פעם.

עשו בדיקה נוספת, ושוב היה נקי לגמרי. הילד שוחרר מבית
החולים, ומשם נסע עם אביו ישירות לבני ברק, לביתו של רבי
חיים קניבסקי שליט"א.

כשנכנסו והרב ראה את פניהם הצהלות משמחה, אמר
לנוכחים: "אתם ודאי חושבים שהיה כאן מופת, אולי מהיין
של ה'סיומים'... אבל דעו לכם: כששמעתי שהילד רוצה להיות
תלמיד חכם, אמרתי לו לאביו לנסוע לעשות בדיקה פעם
נוספת, ואני עמדתי כאן בתפילה שהקדוש ברוך הוא ירחם על
הילד הזה, כי אמרתי ילד שרוצה להיות תלמיד חכם צריכים
להתאמץ בשבילו בתפילה, וברוך ה' תפילתי נענתה"...
"שיהיו נכנעים בפני התורה ועמליה!"

ועל פי הדברים הנ"ל שאל המגיד מושרים רבי שלמה
לוינשטיין את מרן פוסק הדור רבי נסים קרליץ שליט"א, איך
יתכן שיש אנשים עמלי תורה כגון רבי חיים קניבסקי שליט"א
שמספרים עליו כל כך הרבה מופתים, ואילו על גדולי עולם,
שעמלותם בתורה מפורסמת מאד כדוגמת רבי חיים עוזר, לא
מספרים אפילו עשירית מזה?

ענה לי רבי נסים: "דע לך, אם האור החיים הקדוש אומר
"שיהיו נכנעים בפני התורה ועמליה", הרי שזה כך, ומי שעמל
בתורה כל הבריאה משעבדת לו, אלא שישנם גדולי תורה
שהקדוש ברוך הוא מפרסם את כחם בעשית מופתים, וישנם
כאלו שלא, אבל באמת כל מי שעמל בתורה יש לו את הכח
הנפלא הזה!"

(הגדה של פסח ומתוק האור)

בברכת סבת סוס
בזקח סוס סוס (ב"ב)

יארצייט להגאון רבי דוד פרנקל ז"ל

לב"ע ז' שבט תשנ"ו

מגדולי תלמידי מרן החזו"א

לתאר את 'לדרמן' בלא להזכיר את רבי דוד פרנקל, הרי זה כלא לתאר כלל. רבי דוד היה מעמודי התווך של בית הכנסת ומקורב מאוד לחזון איש. זאת מלבד היותו תלמיד חכם מופלג, עד שבקאותו בכל ספרי רבו החזון איש היתה לשם דבר.

רבי דוד דבק בגדולי הדור והיה לאיש סודם: הוא שימש את החזון איש, את הרב שך ועוד מגדולי ישראל. פעם התבטא כי זכה לשמש את כל גדולי הדור. קם אחד השומעים ושאל: "ומה עם רבי אהרן קוטלר?" ענה רבי דוד: "פעם, כשהיה רבי אהרן קוטלר בארץ, התאספו סביבו המון אדם עד שלא יכול היה להתקדם בדרכו. חדרתי לתוך הקהל, שילבתי את ידי בידו וצעקתי: 'כבוד התורה! כבוד התורה!' עד שהתפנתה הדרך..."

פעם ביקש הרב שך מאנשי ביתו כי יוציאו כל איש מעליו וינעלו את הדלת. שאל אחד מבני הבית: "ואם יבוא דוד'ל?" השיב הרב שך: "כנגדו אין עצה ואין תבונה: הלא אם ימצא את הדלת סגורה, ייכנס מן החלון..."

אכן, רבי דוד היה אש להבה, ראש וראשון לכל דבר שבקדושה.

כשהוקם בית הכנסת 'לדרמן' קבע בו רבי דוד את מקום תפילתו כל ימות השבוע. הוא היה מראשוני המתפללים במנין הראשון, של שחרית כוותיקין, וממארגני המניין האחרון של מעריב, הסמוך לחצות הלילה. (במנין זה התפללו גם האדמו"ר מגור, האדמו"ר מוויז'ניץ, האדמו"ר מסלאנים ועוד.) קריאת 'שמע ישראל' ועניית 'אמן יהא שמיא רבא', שיצאו מפיו בקולו האדיר, היו מהדהדות בכל הסביבה.

רבי דוד היה מראשי העסקנים למען קיום מצוות שביעית כהלכתה. הוא הקים חנויות שמיטה וועדות שמיטה ופעל בכל כוחו להשריש בציבור את קיום המצווה בשלמות ובהידור, בכל פרטיה ודקדוקיה. בין היתר הוציא לאור קבצים של חידושי תורה בענייני קדושת שביעית.

רבי דוד היה קנאי גדול ולחם את מלחמות ה' בכל הנושאים שעמדו על הפרק, כשהוא המוציא והמביא את הדברים לשולחנם של גדולי הדור, הוא המעורר והוא המבצע. רבים היו פעליו בכל התחומים, ובמיוחד פעל למען שמירת צביונה של בני ברק כעיר חרדית.

אציין נקודה ידועה פחות: שנים רבות נמנעו הקבלנים לבנות בבני ברק בניינים רבי קומות, שבהם נצרכת מעלית. היתה אז הוראה ברורה ומפורשת, שעליה חתמו כל רבני העיר, כי יש להימנע מהתקנת מעליות בבתיים משום שהדבר עלול לגרום חילול שבת בפרהסיא. היה זה פרי יוזמתו של רבי דוד, שחש שהשימוש במעליות יביא לחילול שבת, או לחלופין - שימוש ב'היתר' של מעלית שבת.

הדברים נשמעים זרים מאוד בזמננו, אולם חייבים להודות כי לולי פועלו זה, היו בעיר בניינים רבי קומות, שבהם לא היו יכולים להתגורר אלא כאלו שאינם שומרי מצוות, והעיר לא היתה מקבלת את צביונה הנוכחי כעיר חרדית לגמרי.

(בית אמי)

לקיים בנו חכמי ישראל

החרדה בכל רחבי העולם היהודי למצבו של מרן ראש הישיבה הגרא"ל שטיינמן שליט"א אשר התאשפז במצב מורכב בביה"ח במעיני הישועה, חצתה גבולות ומגורים והעולם כולו עקב בדריכות אחר כל בדל של עדכון, כאשר אף רבינו שליט"א שואל ומתענין כל העת אצל מקורביו על מצבו, כשהוא מורה הוראות שונות וכותב מכתבים בענין התפילות והחזיונים בלימוד התורה. רבינו הורה לערוך עצרת תפילה מרכזית בביהכ"ס לדרמן, בה השתתף מתחילתה ועד סופה.

בספר 'מנחת תודה' מביא כי הנהגה זו קיימת אצל רבינו כבר רבות בשנים, "רבינו שואל ודורש פעמים רבות מה שלום ר' אהרן לייב, ומוסיף ה' יעזור שיהי לו כח, הוא צריך להיות בריא, הוא מנהיג את הציבור, וצריכים אותו. ורבינו מתעניין בשלומו בכל הזדמנות."

לא יודעים בזכות מה חיים.

שמע רבינו, שמרן הגרא"ל שטיינמן שליט"א מזכירו בכל תפלת שמונה עשרה, אמר רבינו, ש"מרן הגרא"ל שטיינמן שליט"א אדם גדול מאד, ואי-אפשר לדעת מאיזה זכות אנו חיים. והוסיף שפעם אמרו להסטיפלר זצ"ל אתה עיף וחלש, למה אתה מקבל אנשים. והשיב לו, אין אנו יודעים בזכות מה חיים... (צדיק כתמר יפרח).

מתפלל בשימת לב

פעם הבאתי בפני רבינו שאלה ממרן הגרא"ל שטיינמן שליט"א בדני כוונה בתפלה, אמר רבינו ש"זה הוקשה רק למרן הגרא"ל, שמתפלל עם שימת לב, אבל אנו שלא מתפללים בשימת לב לא קשה לנו כאלו שאלות."

לקיים בנו חכמי ישראל

רבינו אמר ש"שנים רבות מתפלל על מרן הגרא"ל שטיינמן שליט"א, כמעט כל תפלת שמונה עשרה, מוסיף את נוסח התפלה 'לקיים בנו חכמי ישראל' וכשאני מתפלל 'לקיים בנו חכמי ישראל' אני מכוון עליו." (מנחת תורה)

בברכת 'על הצדיקים'

רבינו אומר ש"הדור עומד על מרן הגרא"ל שטיינמן שליט"א, וכתוב בספר חסידים שתמיד יהיו יחידים שעליהם הדור עומד, ובדורינו זה הוא." (צדיק כתמר יפרח)

הקב"ה מוסיף שנים לצדיקים

בנותן טעם להוסיף, לאחר שמרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל עבר נתוח, [שניצל בנס] אמר רבינו ש"איתא במדרש שמלאך המוות פגש צדיק ושאל את המלאך כמה זמן נשאר לי לחיות, אמר לו עליכם איני יודע ה' תמיד מוסיף עליכם, שיש הנהגה שאפי' שכבר נגמרים השנים וה' מוסיף עוד. (מדרש רבה דברים ט"א) אמר לו הראה לי את פרקי, אמר לו לא עליך ולא על כיוצא בך אני שולט פעמים שהקב"ה חפץ במעשים הטובים ומוסיף בכס חיים שנאמר (משלי י) יראת ה' תוסיף ימים. וכן הוא בקהלת רבה ג' א' אמר לית אנא שליט על דידך ולא על דלחברך א"ל למה, אמר דבכל יום ויום אתון עמלין בתורה ובמצות ועושין צדקות והקב"ה מוסיף ימים על ימיכם."

נתאחד בתפילה עם כל עם ישראל שנוכה לראות עין בעין את כח התפילות ולחיות בישועת ה' לזכות, לאורו ניסע ונלך ולצעוד עם מרן שליט"א יחד עם כל גדולי ישראל לקראת משיח צדקינו בב"א.

כס"ד ג' שבט תשע"ז

לבני התורה די בכל אתר ואתר ה' עליהם יחיו

כאשר מצבו של עיני העדה רבינו מרן הגרא"ל שטיינמן שליט"א קשה מאד ראינו בזה לעורר רחמי שמים לקיים בנו חכמי ישראל ולהשתמש בעצת הרמח"ל זצ"ל ע"פ הוזה"ק פ' ויצא וכפי שרבינו שליט"א יעץ לפני כמה שנים. להקהיל קהלות בתוך הכוללים והישיבות וללמוד בציפיות בלי הפסק כלל ג' ימים רצופים שזה סגולה נפלאה לבטל גזירות קשות רח"ל.

והש"ת ירחם עלינו להחלימו ולרפאותו רפ"ש מפני שהשעה צריכה לו כמשאחו"ל בעידובין כ"ט ב'. ולראות בנחמת ציון וירושלים בב"א.

ה' תשנ"ו
ג' שבט תשנ"ו

לקבלת הגליון ניתן לשלוח בקשה במייל: 0573145900@okmail.co.il או בפקס: 077-2092005

נשמח לקבל הערות והארות וכן עובדות ושו"ת מרבינו

להנצחות ולתרומות: 053-3145900 כתובת: ר' יהודה הנשיא 52 בני-ברק

נשיה בחוקיר

עלון שבועי על פרשת השבוע ועניני השעה
מתורתו של מרן פוסק הדור רבינו **נסים קרליץ שליט"א**
גליון מס' 152 • בא תשע"ז

דברו אל כל עדת ישראל (יב, ג)

וברש"י: וכי אהרן מדבר, והלא כבר נאמר אתה תדבר? אלא חולקין כבוד זה לזה, ואומרים זה לזה 'למדני', והדבור יוצא מבין שניהם כאילו שניהם מדברים (מכילתא).

חכמים המכבדים זה לזה...

מספר הרה"ג רבי אריה דביר שליט"א: "הייתי בורר באחת הישיבות בירושלים. בתנאיי הבוררות היה כתוב להתייעץ בכל פרט עם פוסקי הדור הגאון רבי יוסף שלום אלישיב זצ"ל ועם יבלחט"א הגאון רבי נסים קרליץ שליט"א. "והנה כשהלכתי להתייעץ עם שניהם באחד הפרטים, נחלקו דעותיהם. כשאמרתי זאת להגרי"ש אלישיב שרבי נסים חולק על דעתו אמר לי מיד שמן הסתם כוונתם (של בעלי הדין) היתה שהגאון רבי נסים שהוא שיכריע כי הוא עדיין "יושב בדין" ואילו אני לא...

"חזרתי שוב להרב קרליץ ואמרתי לו את דברי הרב אלישיב, אך רבי נסים טען שמסתמא כוונתם היתה שהגרי"ש שלישיב הוא שיכריע כי הוא מבוגר יותר ונודע שמו בישראל כגדול הפוסקים. שבתני להגרי"ש ואחר ששמע את דברי רבי נסים אמר לי שמן הסתם טוען כך רבי נסים בגלל מעשה שהיה עם מרן החזון איש בסיפור של בוררות, אבל לדעתי המעשה לא דומה לנידון הזה. נסעתי שוב לבני ברק ואכן רבי נסים אישר את הדברים ואמר כי באמת הורה כך בגלל המעשה עם החזו"א, ואם הגרי"ש אלישיב סבור שהוא לא דומה לנידון שלנו, אזי באמת ההכרעה צריכה להיות כהגרי"ש. (איש לרעהו)

והגדת לבנך ביום ההוא לאמר וגו' (יג, ח)

בגדר מצות סיפור יציאת מצרים בליל ט"ו

(א) הקשו הפוסקים בעיקר סיפור יציא"מ מה מיוחד בחיוב שבלייל הפסח, הא בכל לילה מזכירים יציא"מ. ויש שתירצו דבכל לילה סגי בזכירה אבל בליל פסח צריך "סיפור" והגדת לבנך, והיינו דצורת קיום המצוה שונה בלילה זו מבשאר לילות דלא סגי בזכירה אלא צריך סיפור. אמנם לכאן זה אינו מוסכם (ועמד ע"ז המנ"ח), דבפר"ח (סו"ס תע"ג ד"ה ויאמר) הקשה למה אין מברכין על ההגדה והא כתיב והגדת לבנך, ות' דביציאת מצרים שהזכיר בקידוש כבר יצא יד"ח ומש"ה שוב אין שייך לברך, ומבואר דנקט בזכירה לבד יצא וא"צ סיפור.

(ב) והנה תנן בפסחים (קטז) ר"ג היה אומר כל שלא אמר ג' דברים אלו בפסח לא יצא ידי חובתו ואלו הן פסח מצה ומרור, פסח על שום שפסח המקום וכו', מצה על שום שנגאלו וכו' מרור על שום שמררו וכו' ובר"ן שם כתב דלאו דוקא לא יצא יד"ח קאמר, אלא שלא קיים המצוה כראוי, והיה מקום לפרש בד' הר"ן דזה רק מצוה מן המובחר וכשלא אמר ג' דברים אלו לא קיים המצוה מן המובחר (וכן למד המנ"ח). אמנם הר"ן שם הוכיח מהא דאמר בסוכה (כח.) א"כ היית נוהג לא קיימת מצות סוכה מימך, והתם הטעם רק משום שמא ימשך וע"כ דרך לא יצא כראוי אבל לא חשיב שלא קיים כלל מצות סוכה, וחזינן דשייך לשון זה גם כשרק לא קיים כראוי. עכת"ד הר"ן. והנה התם ודאי גם עבר איסור דרבנן ולא רק שלא קיים מצוה מן המובחר, ומשמע מהא דהר"ן הוצרך להוכיח מהתם, דאה"נ דמי להתם דאינו רק חסרון במצוה מן המובחר אלא שחסר בעיקר המצוה.

וע"כ נראה דבאמת חסר בקיום המצוה, דאמנם קיים עיקר המצוה אבל חסר בפרטי המצוה ובשלמותה. דמצינו כה"ג שמקיים את עיקר המצוה ועדיין חסר בקיום עוד פרטים במצוה ואינו רק מצוה מן המובחר אלא שמחוייב לקיים המצוה בשלמות עם

כל הפרטים, אך מ"מ יצא יד"ח בעיקר המצוה. ודו"ק. ודוגמא לזה מצינו בהא דא"י בברכות (יב.) כל שלא אמר אמת ויציב בשחרית ואמת ויציב בערבית לא יצא ידי חובתו דכתיב להגיד בבוקר חסדך וגו', ובכס"מ פ"א מהל' ק"ש ה"ז הביא בשם הרמ"ק דמפרש דלא יצא ידי חובת "ברכה" אבל ידי חובת ק"ש יצא. ותמה הכס"מ דפשיטא שלא יצא י"ח ברכה דהא לא אמר הברכה. וע"כ פ"י שלא יצא י"ח ק"ש כראוי. [ועי' במשנ"ב סוף ס"ו בשם הברכ"י דאח"כ צריך לחזור ולקרות גם ק"ש]. והביאור בזה כמשנ"ת דאמנם יצא י"ח עיקר מצות ק"ש אבל יש עוד פרטים במצוה, והיינו להזכיר ג"כ הגאולה וכו' וכשלא הזכיר לא יצא ידי ק"ש כראוי. וע"ד זה יש לפרש גם במצות סיפור יציאת מצרים דאמנם מקיים עיקר המצוה בזכירה בעלמא מ"מ יש עוד פרטים בדיני המצוה שלא מקיים עד שיספר דרך סיפור, וכשלא סיפור יציאת מצרים חסר לו עדיין פרטים בעצם המצוה שלא יצא ידי חובתו. [וזה גדר אחר ממצוה מן המובחר].

ג) והנה בהא דאיתא כל שלא אמר ג' דברים אלו בפסח לא יצא יד"ח, יש לחקור מה דצריך שיאמר ג' דברים אלו האם זה מדיני פסח מצה ומרור, דצריך שיזכיר טעמי המצוות, וכעין מה שכתב הב"ח בריש הל' סוכה (סי' תרכ"ה) דבמצוות שמפורש בתורה הטעם צריך שיזכיר גם טעם המצוה. וכן במצה ומרור צריך שיאמר טעמי המצוות. וע"ז כתב הר"ן דתוספת זו אינה מעכבת בעיקר המצוה וכמשנ"ת. [ובאמת מצינו גבי אאע"ה ולוט שאכלו מצות ואף דעדיין לא היה הטעם דעוד לא יצאו ממצרים, אלא הביאור דעיקר קיום המצוה לדידן הוא משום שזה רצון ה', רק שיש מצוות שניתן לנו גם הטעם וזה תוספת על המצוה שנוכל לקיים גם הטעם וזה כעין עוד פרט בשלימות המצוה ודו"ק].

ואולם י"ל דאין זה מדיני מצה ומרור אלא מדיני סיפור יציאת מצרים. וכן נראה מדברי הרמב"ם שהביא דין זה בדיני ההגדה ולא בדיני מצה ומרור, ומבואר דס"ל דזה מדיני סיפור יציאת מצרים דצריך להזכיר גם המצוות שנצטוינו בזה וטעמי המצוות, וכ"ז בכלל הסיפור. וע"ז כתב הר"ן דכשלא אמר ג' דברים אלו לא יצא כראוי דחסר לו פרטים אלו במצות סיפור יציאת מצרים. והמבואר לפי"ז דבאמת עיקר מצות סיפור יציאת מצרים גם בלא שמזכיר טעמי המצוות ומ"מ גם זה חלק מן המצוה שמחוייב לומר טעמי מצות פסח מצה ומרור. וכמשנ"ת.

ד) והנה בגמ' פסחים (קיד:) פליגי אמוראי היכא דליכא אלא חסא דאמר רב הונא מברך מעיקרא אמרור ב"פ האדמה ואכיל, ולבסוף מברך עליה על אכילת מרור ואכיל, מתקיף ליה רב חסדא לאחר שמלא כריסו הימנו חוזר ומברך עליה אלא אמר ר"ח מעיקרא מברך עליה ב"פ האדמה ועל אכילת מרור ואכיל ולבסוף אכיל אכילת חסא בלא ברכה. וקיי"ל כרב חסדא. ובתוס' שם (ד"ה מתקיף) כתבו דר"ח ס"ל מצוות צריכות כונה ואעפ"כ כיון שכבר מילא כריסו שוב אין יכול לברך, והוסיפו עוד התוס' דאע"ג דעיקר מצות מרור לא נפיק אלא בטיבול שני אחר מצה מ"מ מועלת הברכה שבירך בטיבול ראשון על אכילת מרור.

ונראה בביאור דברי התוס' דכיון שכבר קיים חלק מן המצוה ואף שעדיין מחוייב לאכול עוד מרור כיון דאכל בלא כונה ומצוות צ"כ, מ"מ בעצם האכילה יש ג"כ חלק ממעשה המצוה ושוב אין שייך לברך אח"כ, ושפיר חל הברכה על האכילה הראשונה אף שהיא בלי כוונה, דסו"ס אכל מרור. נמצא המבואר מזה, דכשקיים חלק ממעשה המצוה שוב א"א לברך ואף שלא יצא ידי חובת המצוה בכל פרטיה, ועדיין מחוייב בקיומה, מ"מ הברכה הפסיד.

ה) ולפי"ז נראה דשפיר יש לפרש החיוב המיוחד בליל פסח יותר משאר לילות, דבשאר לילות סגי בזכירה, אבל בליל הפסח צריך סיפור וכמו שנתבאר שצריך גם להזכיר המצוות וטעמן. שהם חלק מן הסיפור יציאת מצרים, ומ"מ אינו סותר לדברי הפר"ח שכתב שא"א לברך אחר שהזכיר יציאת מצרים בקידוש, והיינו משום דכשהזכיר יציאת מצרים כבר קיים חלק מן המצוה, אלא שצריך להוסיף עוד בפרטי המצוה לשלימות המצוה. וע"כ כתב הפר"ח דכיון שהזכיר יציאת מצרים בקידוש, שוב אין יכול לברך, וכמשנ"ת גבי מרור דאחר שקיים חלק מן המצוה א"א לברך [דלא תקנו חז"ל ברכה בכה"ג] ואע"פ שעדיין לא יצא ידי חובתו, וכן בסיפור יציאת מצרים דאף שבהזכרה לבד לא יצא ידי חובתו מ"מ אחר שהזכיר יציאת מצרים שוב א"א לברך. וא"כ א"ש המהלך הנ"ל בגדר סיפור יציאת מצרים גם לדברי הפר"ח. (נר לאחד)

והיה לאות על ידכה ולטוטפת בין עיניך (יג,טז)

שאלה: במ"ב (סי' ק"י סק"כ) כתב "ונכון לכל ירא שמים בעת יציאתו לדרך שיקל עמו הטלית והתפילין שלו אפילו הוא נוסע למקום קרוב ודעתו לחזור פן יקרה איזה מקרה ויתבטל ממצוה", עכ"ל. האם גם בזמנינו צריך להקפיד בזה?
תשובה: בזמנינו שהנסיעה קלה אין מקפידין לקחת טלית ותפילין כשנוסעים מעיר לעיר ודעתו לחזור בו ביום. (חוט שני)

ארבעה צריכים חיזוק (ברכות לב:) – שיתחזק אדם בהם תמיד בכל כחו (רש"י)

288

שיחת מרן ראש הישיבה הגר"ג אדלשטיין שליט"א

בריאות הגוף, כך גם בבריאות הנפש, בשלמות הנפש, **לפעמים יש קשיים, אבל הקשיים עצמם הם התרופה, הקשיים האלו הם סיבה להצלחה ברוחניות!** אמנם לא תמיד מבינים מדוע, אבל כך היא המציאות, שכל קושי הוא לטובה, לטב עבד, היינו שזהו הטוב האמיתי.

התורה תבלין

והנה יש להתבונן מה קודם, האם שלמות האדם תחילה ואחר כך ללמוד, או קודם ללמוד ואחר כך שלמות האדם? מדברי התנא רואים שהזכיר קודם בתלמוד וכו', היינו ענייני הלימוד כיצד ללמוד, ורק אחר כך ביאר את ענייני שלמות האדם, ולכאורה קודם צריך שיהיה מושלם, להשלים את עצמו במידות טובות ובאמונה ובכל הדברים השייכים למהות הנפש, ואז יוכל ללמוד, ומדוע נקט התנא בסדר הפוך?

התירוץ לזה הוא **שאי אפשר להשיג שום שלמות בלי לימוד התורה, כי היצר הרע חזק מאד, וכיצד שייך שיהיו מידות טובות, לא להיות בעל גאוה, ולא לרצות כבוד, ולהתרחק מן הכבוד, זה נגד הטבע! והעצה היא רק על ידי תורה תבלין, אם אדם עוסק בתורה עם כל הכוחות, וכולו מרוחק לתורה, אז היצר הרע הולך ובורח ממנו, ואז שייך להתקדם במידות, להתגבר על כעס, גאוה, כבוד, וכל מיני תאוות ורצונות של מידות רעות, רק על ידי תורה מגיעים לזה, ובלי תורה לא שייך שלמות! לכן ביאר התנא תחילה את העניינים השייכים ללימוד עצמו, ואז התורה היא תבלין ליצר הרע, וכבר אפשר להתקדם במעלות של שלמות האדם.**

והנה באיגרת המוסר לרבי ישראל סלנטר כתב שכל לימוד תורה הוא תבלין ליצר הרע, וכגון פרק שור שנגח את הפרה הוא תבלין גם ללשון הרע, כשאדם לומד בבא קמא, דיני חושן משפט, זה תבלין גם ללשון הרע ולגאוה ולשאר מידות רעות, אבל יש תבלין יותר חזק והוא **לכל מידה רעה ללמוד את תורת המידה הרעה הזאת**, כגון ללשון הרע, ללמוד הלכות לשון הרע, חפץ חיים ושמירת הלשון, לידע את חומר האיסור שבו, זהו התבלין המועיל באופן ישיר כנגד היצר הרע של לשון הרע.

וכן מי שיש לו יצר הרע של חמדת הממון, ומחמת זה נכשל לפעמים בדיני ממונות שלא כדין, התבלין לזה הוא ללמוד תורת חושן משפט, דיני ממונות, וזה ישפיע עליו ליהרר יותר בעניינים אלו, או מי שיש לו חמדת הכבוד, צריך ללמוד ספרי מוסר, לידע מה היא הסכנה שבכבוד.

מתרחק מן הכבוד זהו אחד מהדברים שהתורה נקנית בהם, והוא מהעשרים וארבע דברים האחרונים, **לא רק שלא לרדוף אחר הכבוד, אלא גם להתרחק מזה**, ומי שאינו מתרחק מן הכבוד, אם בדיעבד ניהא ליה במה שמכבדים אותו, הוא כבר לא מתרחק, ויחסר לו בשלמות ההצלחה בתורה. ומעשה שהיה באדם גדול שכיבדו אותו בכבוד גדול, וכשחזר לביתו התחיל לבכות מרוב צער על זה, שנכנס לניסיון של כבוד.

יראת שמים

ולימוד התורה הוא התבלין להתגבר על כל מיני יצרי הרע שבטבע האדם, על ידי תורה זוכים לכל המעלות של שלמות הנפש.

כגון מעלת היראה, ידוע מה שכתב רבי ישראל סלנטר (אור ישראל מכתב י"ד) שבדורות הקודמים הרגישו אימת הדין לפני ראש השנה ויום כיפור יותר ממה שאנו מרגישים בימינו, ולכאורה הרי בדורות הקודמים היו יותר צדיקים מאיתנו, ואף על פי כן היה להם אימת הדין, ואילו אנחנו פחות צדיקים מהם, וראוי היה שנפחד יותר, כיון שחסר לנו זכויות, ואף על פי כן המציאות היא שיש יצר הרע, ואין אנו מפחדים כל כך.

וסיבת הדבר, כתב רבי ישראל, כי בשביל להרגיש אימת הדין, צריכים לראות מישחו שיש לו אימת הדין, **כשרואים יראת שמים זה משפיע**, ואם

תכלית האדם

מה היא תכלית האדם, מה המטרה של חיי האדם, לשם מה הוא חי, ומהו הדבר הטוב ביותר בשבילו, התענוג האמיתי, זהו כדברי המסילות ישירים פרק א' להתענג על השם, התענוג האמיתי שאין למעלה ממנו, ומקום התענוג הזה הוא העולם הבא, שם יש תענוגים שאין לשער, אפילו הנביאים לא היה להם מושג מה הם תענוגי העולם הבא (ברכות לד, ב), תענוגים שאין להם סוף, שהנשמה מתענגת ומתענגת, וכל הזמן מתחדשים ונוספים עוד תענוגים ועוד תענוגים שאין לשער.

והדרך להגיע לתענוגים האלו היא על ידי קיום המצוות בעולם הזה, שהוא הפרוזדור ממנו באים לעולם הבא, אין שום דרך אחרת, ומוכרחים לעבור דרך העולם הזה. רק הבעיה היא שיש יצר הרע, והיצר הרע מונע מלקיים את מה שצריך בשביל העולם הבא, בשביל התענוג האמיתי, והעצה היא כפי שלמדנונו חז"ל (קידושין ל, ב) בראתי יצר הרע בראתי לו תורה תבלין, על ידי עסק התורה זוכים להתגבר על היצר הרע.

וכיצד זוכים לתורה? הנה ידוע מהחפץ חיים שעיקר התגברות היצר היא כנגד לימוד התורה, **היצר הרע מוכן שאדם יעשה את כל המצוות, ויעסוק במעשים טובים שאין לשער, ובלבד שלא יעסוק בתורה, כי בלי תורה היצר הרע שולט עליו. בלי תורה לא שייך להתגבר על היצר הרע! ומוכרחים לעסוק בתורה. לכן היצר הרע מתנגד בעיקר ללימוד התורה.** ויש להתבונן מה הדרכים להתגבר על היצר הרע הזה המפריע לתורה.

קנייני התורה

הנה באבות פרק ששי למדנו שהתורה נקנית בארבעים ושמונה דברים, והם אמצעים שעל ידם זוכים לקנות את התורה, ובמדרש שמואל שם כתב להעיר כי העשרים וארבע דברים הראשונים מתחילים באות ב"ית, כגון בתלמוד, בשמיעת האזון, בעריכת שפתיים, בבינת הלב וכו', ואחר כך בעשרים וארבע דברים האחרונים נפסק הבי"ית, ומתחיל בה"א, המכיר את מקומו, השמח בחלקו, העושה סייג לדבריו, וכן כל ההמשך, אוהב את המקום, אוהב את הבריות, אוהב את הצדקות, כל הדברים האחרונים אינם מתחילים בבי"ית, ויש להבין מה החילוק ביניהם.

והביא בשם קדמונים שביארו בזה, שעשרים וארבע דברים הראשונים שייכים לצורת הלימוד בשעת הלימוד, מה היא דרך ההצלחה בתורה, כגון בתלמוד, היינו ללמוד בהתמדה, בשמיעת האזון, ובעריכת שפתיים, להוציא מהפה, שזה מוסיף בהבנה, ובבינת הלב, שיהיה עם 'לב', וכן כל שאר הדברים הראשונים המתחילים בבי"ית, והם אמצעים המביאים לידי הבנה שלמה בתורה ולדבקות בתורה, ואילו העשרים וארבע דברים האחרונים הם עניינים השייכים למהות האדם, מי הוא האדם המוכשר להצלחה בתורה, כגון המכיר את מקומו, השמח בחלקו וכו'.

ולמשל, התנא הזכיר בדבריו שני עניינים, בשמחה והשמח בחלקו, בשמחה היינו בשעת הלימוד, ללמוד מתוך שמחה, ובאופן שנהנה מהלימוד, והשמח בחלקו היינו גם בשעה שאינו לומד, שכך היא מהותו, שמח בחלקו במה שזכה ללמוד, וגם שמח בחלקו בכלל, בין בגשמיות ובין ברוחניות, כמו שכתוב בספרים שצריך לשמוח בחלקו גם בענייני רוחניות, לשמוח במעלות שזכה להשיג, ויחד עם זה לשאוף לקבל עוד מעלות [עיי' מנוחה וקדושה שער התורה ח"ב אות כג בשם הגר"א].

ויש לשמוח בחלקו מתוך הבנה שכל דעבד רחמנא לטב עבד (ברכות ס, ב), הכל מן השמים והכל לטובה, גם אם יש קשיים הרי זה לטובתו, כמו בחולי הגוף, כשאדם חולה ומרגיש לא טוב, צריך לקחת תרופות, והתרופה יש בה מרירות, אבל הוא מבין שכדאי לסבול את מרירות התרופה בשביל

גאווה - הרגשת חשיבות

וכן להתגבר על מידת הגאווה, בדרך כלל לא מצוי שמי שהוא בעל גאווה ירגיש שהוא בעל גאווה, וחושב בלבו הרי זוהי האמת שאני אדם חשוב, ויש לי במה להתגאות, שיש לי כישרונות, ואני למדן, ומדוע שלא להחשיב את עצמי? הן אני לא מתגאה בשקר ובדבר שאינו נכון, אלא באמת יש לי מעלות, וחושב בלבו הרי גם משה רבינו ידע את מעלתו שהוא העניו מכל האדם אשר על פני האדמה, והוא בעצמו כתב זאת בתורה, וכי משה רבינו ייחשב לבעל גאווה משום שידע את מעלתו שהוא עניו?

אבל האמת היא שמשה רבינו, אף על פי שידע את מעלתו, לא הרגיש שום חשיבות בזה, ואמר "ונחננו מה" (שמות טז, ז), היינו שהרגיש שאינו שווה כלום, מפני שהכיר את האמת שאין לאדם שום כוח מעצמו, וכל הכוחות שיש לו הם מן השמים, ומה שייך להחשיב את עצמו, וכי הוא ברא לעצמו את הכוחות האלו, הרי הכל זה מתנת שמים, וגם כוח ההבנה שיש לו, מן השמים נתנו לו את השכל להבין ש"נחננו מה".

וזהו ענין הענווה, שאף על פי שידע את מעלותיו, הוא מכיר את האמת שאין במה להחשיב את עצמו, ואם הוא מחשיב את עצמו הרי הוא טועה, והוא 'בעל גאווה בטעות', כי באמת אין שום מקום לגאווה.

והאמת היא כדברי הרמב"ן באיגרתו שכתב "וכל אדם יהיה גדול ממך בעיניך" – כך יכול להיות, שהשני גדול יותר ממני. ולכאורה אדם יחשוב כיצד יתכן שהשני גדול ממני, הרי יש הבדל ביני לבני, שאני יותר למדן, ואני עושה מעשים טובים יותר ממנו, ועוד הרבה מעלות שאני גדול יותר ממנו, ומדוע עלי לחשוב שהוא גדול ממני?

אמנם כבר הסביר זאת הרמב"ן בהמשך דבריו שם וכתב "אם רש הוא ואתה עשיר או חכם ממנו, חשוב בלבך כי אתה חייב ממנו והוא זכאי ממך, שאם הוא חוטא הוא שוגג ואתה מזיד", ע"כ, היינו שבשמים נמדד כל אחד לפי כוחותיו, ויתכן שבפועל אתה עוסק בתורה ובמעשים טובים יותר ממנו, אבל אתה לא עושה בשלמות כל מה שבכוחך לעשות, ואילו האדם השני לפי דרגתו עושה כל מה שהוא יכול, וממילא הוא נחשב בשמים יותר ממך, כי הוא לפי דרגתו מושלם ואתה אינך בשלמות.

התבוננות

וכל אחד יחשוב ויתבונן האם הוא אכן עושה כל מה שבכוחו לעשות, האם ההתמדה בתורה היא בשלמות, או שיש אצלו ביטול תורה. ביטול תורה זה דבר חמור מאד, שעל זה אמרו (סנהדרין צט, א) כל שאפשר לו לעסוק בתורה ואינו עוסק עליו נאמר כי דבר השם בזה וגו'.

ודברים אלו אמורים ראשית לענין ביטול תורה בזמן, שזה דבר פשוט, אם יכול ללמוד יותר ואינו מנצל כל הזמן בשלמות לפי כוחותיו זהו ביטול תורה, ומו"ר הגר"א דסלר אמר בשם הגר"ח מבריסק זצ"ל כי יש גם ביטול תורה באיכות, אם אדם יכול ללמוד עם יותר הבנה, ולהתעמק יותר בלימודו, מה שיכול ומתעצל, נקרא גם כן שאפשר לו לעסוק ואינו עוסק, וגם הוא בכלל מה שנאמר כי דבר השם בזה.

כל אלו הם דברים שאין להם שיעור, לצאת ידי חובתו בעולמו שעל ידי זה זוכים להתענג על השם, זה לא פשוט, כי יש יצר הרע, ואמנם התורה תבלין לו, אבל היצר הרע מפריע גם ללימוד התורה, והעצה היא לעסוק בספרי יראה ומוסר, כמו שכתב המשנה ברורה בסימן א' שתבלין היצר הרע הוא תוכחת מאמרי חז"ל, וגם יראת שמים זה דברי תורה, תורת היראה.

לכן צריכים לעסוק בקביעות בספרי מוסר, ולהכניס את הדברים ללב, לידע מה חובתו בעולמו, ומה הם הדברים שהתורה נקנית בהם, וכל ענייני חובות הלבבות, כפי שאמר הגר"ח מבריסק כי ספר חובות הלבבות הוא שולחן ערוך של אידישקייט, לידע כיצד צריך להיות הלב, האם הוא לב כשר או שאיננו כשר, וכגון אם אדם מחשיב עצמו במשהו, או שנהנה מהכבוד, זהו חיסרון בשלמות כשרות הלב.

וכאמור דברים אלו אין להם שיעור, וספרי המוסר מדברים הרבה מזה, העיקר שיהיה זמן קבוע ללמוד בספרי מוסר, שזה דבר חיוני מאד כפי שכבר הזכרנו הרבה פעמים, יחד עם התמדה בתורה, וכן תפילה, צריכים רחמי שמים, ועל ידי זה בסייעתא דשמיא נזכה להצלחה!

לא רואים בעיניים, רק על ידי לימוד של ספרי מוסר זה לא פשוט, אמנם זה שייך אבל זה לא פשוט, ובדורות הקודמים היו גדולי יראה, עם יראת שמים גדולה מאד, שאימת הדין הייתה ניכרת על פניהם, וזה השפיע על כל אחד ואחד, וכן שמעתי ממו"ר הגה"צ ר"א דסלר זצ"ל שבדורות הקודמים הרחוב היה מלא ביראת שמים, מה שאין כן בזמננו.

ומעשה שהיה באדם בעל תפקיד ציבורי, שבידו להכריע בהרבה דברים שבין אדם לחברו ובין אדם למקום, ויש בזה ניסיונות גדולים ולחצים איומים מכל מיני צדדים, שעלולים מאד להיכשל ולא לעמוד בניסיון, אבל הוא מצליח ועומד בניסיונות, כי הוא זוכר מימי בחרותו בישיבה שראה את המשגיח רבי יחזקאל ואת הרב מפוניבז' זצ"ל, וראה אצלם מה היא יראת שמים, וזה השפיע עליו, ומזה קיבל את הכוחות לעמוד בניסיונות. ובאמת זה עצמו מדרגה, שהושפע ממה שראה, יש הרבה שרואים ולא מושפעים, וצריך להיות בעל מידת האמת שזה ישפיע עליו.

אלו הן מדרגות של יראת שמים, וכדי לקבל יראת שמים מוכרחים לעסוק בתורה, בלי תורה לא שייך שתהיה יראת שמים, כי היצר הרע חזק מאד בלי תורה, גם אדם זה שהזכרתי עליו שהושפע וקיבל יראת שמים, הוא תלמיד חכם וגדול בתורה, תורה עם יראת שמים.

עקירת מידת הכעס

יש עוד מעלות של שלמות הנפש, כגון להתגבר על הכעס, שהיא מידה רעה מאד, כמו שאמרו (וזהר ח"א כז, ב) כל הכועס כאילו עובד עבודה זרה, ואמרו (נדרים כב, א) כל הכועס כל מיני גיהנום שולטים בו שנאמר והסר כעס מלבך והעבר רעה מבשרך ואין רעה אלא גיהנום.

ויש דרכים כיצד להתגבר על מידת הכעס, כגון מה שכבר סיפרנו בעבר על אדם אחד שהיה כועס בביתו, בפרט בערב שבת, ביום ששי אחרי הצהריים, שאז עמוסים בעבודה, וטרודים בהכנות לשבת, והזמן קצר, הוא כועס על בני ביתו, וגם צועק עליהם מתוך הכעס, ואחר כך הוא מתחרט ומצטער על זה, למה כעסתי ולמה צעקתי.

ונתנו לו עצה לזה, שבשעה שהוא כועס, שישתוק ולא יצעק, והכעס יישאר רק בלב, ועשה כן, וניסה שבוע אחד להתאפק ולא לצעוק, אבל זה היה קושי גדול בשבילו, ובא ושאל מה יעשה בשבועות הבאים, וכיצד יוכל בכל שבוע לעמוד בקשיים כאלו? ועודדו אותו שימשיך בזה, וניסה עוד איזה זמן להמשיך בלי לצעוק, ובאמת בשבוע השני כבר הוקל לו, אמנם עדיין היה כועס, אבל הכעס נחלש, וכעבור שבוע נוסף הוקל עוד יותר, עד שהפסיק לכעוס, ושבר לגמרי את מידת הכעס.

אדם שרוצה להיגמל ממידה רעה, יש דרכים טבעיים כיצד להיגמל מהמידה הרעה, כגון על ידי ההרגל, אם הוא מכיר את חומרי המידה הרעה, ויודע את האיסור שבו, ומשתדל לעקור את המידה הרעה, אזי במשך הזמן ההרגל נעשה לו לטבע, וגם מן השמים מסייעים לו שימצא מי שיעזור לו בזה, כיון שיש לו שאיפות טובות, והוא רוצה להתגבר, וכבר אמרו (יומא לח, ב) הבא ליטתר מסייעים אותו.

ובענין זה ראוי להזכיר עוד מעשה שכבר סיפרנו בעבר, וממנו רואים גודל הסייעתא דשמיא למי שמשתדל ועושה מה שבכוחו.

היה בחור צעיר שהיו לו הפרעות מבית, שהכריחו אותו לעבוד ולהרוויח, ולא היה יכול ללמוד בישיבה, והצטער מאד על זה, כי נפשו חשקה בתורה, אבל לא הייתה לו ברירה, ורק בסוף היום אחר העבודה היה בא לישיבה לסדר מוסר כחצי שעה, ושאלתי אותו למה הוא בא דווקא לסדר מוסר ולא לסדרים אחרים, ואמר כי הוא מרגיש שלימוד המוסר מחייה אותו, ונותן לו חיוזק האמונה לכל היום כולו, ומזה הוא מקבל את הכוחות לעמוד בניסיונות ולהישאר במדרגה של אהבת תורה.

וסופו של דבר היה שמן השמים גלגלו שנשתלקו כל ההפרעות שהיו לו, ונכנס ללמוד בישיבה כשאר בני גילו, והיום הוא מרביץ תורה למבוגרים, כל זה בזכות לימוד המוסר, שהיה בא ליטתר, מתוך מדרגה של נקיות הנפש, טהרת הנשמה, שהלב נמשך לתורה.

וכך כל אחד ואחד שבא ליטתר גם כן, מן השמים מסייעים בידו להתגבר על כל ההפרעות ולשבור את המידות הרעות.

נדבת הרב אברהם רוטר שליט"א

כהודיה להשי"ת לרגל השמחה במעונו בהולדת בתו במזל טוב, יזכו לגדלה לתורה לחופה ולמעשים טובים!

לע"נ הבה"ח ציון ב"ר דוד אלבו ז"ל

נלב"ע ז' שבט תשע"א
ולע"נ האשה הכשרה מרת
לטיסה שמחה בת עיישא אלבו ע"ה

לעילוי נשמת

הבה"ח יצחק דרחי ז"ל

בן הרב זכריה דוד שיבלחט"א

נלב"ע ז' שבט תשע"א - תנצב"ה

לע"נ הרבנית הצדקנית מרת

שושנה רייזל פריבלסקי ע"ה

בת הרה"ג רבי יהושע בקרמן הי"ד

נלב"ע ליל ש"ק ט"ז טבת - תנצב"ה

נא להתפלל ולעזור רחמי שמים עבור האשה אודליה בת שושנה לרפואה שלמה במהרה בתושח"י

גליון קי"ז, פ' בא - ח שבט
ה'תשע"ז
רמת - השרון

נבקש לחזור ולעורר את הציבור
להמשיך ולהתפלל לרפואת מו"ר
רבי יעקב בן מרים בת גיטל

רבי יעקב אדלשטיין שליט"א

מסיחותיו של מו"ר הגאון הגדול

נכתב ד' שבט תשע"ז

'ולא שמעו אל משה'

בזוה מסביר הגאון ר' יוסף סלנט בספרו 'כאר יוסף' את הסיבה למה בפרשת שמות התורה מספרת שעם ישראל שמחו לשמוע ממשה ואהרן את הבשורה שהגיע עת הגאולה, ובפרשת וארא מסופר שבני ישראל לא שמעו אל משה.

והחירוק הוא כמ"ש בתרגום יונתן, שבפעם הזאת משה אמר לעם את התנאי של פרישה מעבודה זרה ושל קבלת התורה. לזה עדין עם ישראל לא היה מוכן, עד שמתו הרשעים בשלושת ימי אפילה.

לא במצרים, לכן תן להם חופש לעסוק בעבודת השם. היצר הטוב אומר ליצה"ר עזוב אותי ואל תפריע לי להתפלל עכשיו בכוונה. זה ה' - 'שלח את עמי'.

אמר פרעה, "מי ה' אֲשֶׁר אֶשְׁמַע בְּקֹלוֹ...?" אתה מדבר בשם מישוהו, ומי הוא בכלל. "לא ידעתי את ה' וגם את ישראל לא אֶשְׁלַח" לא יודע מי הוא ולכן הוא לא קיים ואני לא מקבל פקודות ממנו. אומר המדרש¹ שלפרעה היה ספר ובו רשימה של כל אלילי העמים, אלהים אחרים. צריך להבין שאז לא היו פרימיטיביים כמו שחושבים, אלא שהם היו אנשים מלומדים וכמו שבכל דור ודור יש מליונים של פרימיטיביים אבל יש אחוז של משכילים והם היו כך. הם חקרו וראו שיש שמש ירח כוכבים ומזלות, ויש מזלות המופעלים ע"י מעשים מסויימים. והם ראו שיש בעולם תופעות, פעם גשם ופעם אין גשם, פעם רעידת אדמה, רוח סערה, קר, וחם. הגיעו למסקנה שישנן כוחות המפעילים כל זה. החכמים שבאוה"ע הבינו שיש כוחות והתפללו כל אחד לאלהי יוון, פרס מדי וכו', ובנו להם תיאוריות.

בספר ירמיהו² כתוב שאלה שהיו מקטירים קטורת לשמש ראו תועלת. "ומן אז תִּדְּלֶנּוּ לְקָטֹר לְמִלְכַּת הַשָּׁמַיִם וְהַסֶּף לָהּ נִסְכִּים תִּסְרְנוּ כָל וּבְחֶרֶב וּבְרָעָב תִּמָּנוּ". גם היום יש כוחות שאננם

האלקים בעולם זה היה חסר להם. ואם אלקים לא נמצא בלב האדם אז מתקיים מה שאמר אברהם אבינו, "רק אין יראת אֱלֹקִים בְּמָקוֹם הַזֶּה וְתִהְיֶה עַל דָּבָר אֲשֶׁר־אֵין". היכן שאין יראת אלקים יש חשש סביר שאדם שאף אחד עדיין לא מחזיק אותו לרוצח, בסוף יהרוג אותי.

זה היה אבימלך מלך פלשתים ששאל את אברהם למה אתה מפחד מאיתנו, מה ראית בנו לא לספר את האמת שזו אשתך, מי יפגע כך לרעה. אמר אברהם ראיתי שאתם עם מסודר עם חוקים, דרך ארץ וסדרי משפט, אבל כל זה נעשה כדי שתוכלו לחיות במדינה מסודרת, שלא יהיו גנבים, לכן יש לכם חוקי יושר. אבל זה לא בגלל שיש לכם אלקים, ולכן כשלאדם יש שאיפה למשהו והוא מאוד חזקה, אפי' שהאדם הזה לא הולך להרוג סתם בני אדם, אבל אם אדם אין לו יראת אלקים היצר שלו יכול להשתלט עליו, עד כדי כך שכדי להשיג את המטרה של להשיג אשה כזו, מי שיעמוד לו למכשול בדרך הוא יהרוג אותו.

ואם אדם הוא חריף השכל אף אחד לא ידע שהוא הרג את הבעל, יפרסמו בתקשורת שהוא נהרג בתאונת דרכים. מה שהיה הוא שיהיה, אדם שהתרגל לסמים, שזה אחד היצרים החזקים בדורנו, וכדי להשיג את זה אי אפשר בלי כסף, והוא לא עשיר, לכן הוא לווה ולא משלם. אבל אם אין מי שילווה לו הוא גונב. או שהוא מתרגל לגנוב כדי לקבל את הסמים ואם הוא במצב כזה שלא יצליח לגנוב אא"כ יהרוג אדם, היצה"ר הזה

מביא לידי רצח. זה שאמר אברהם אבינו, "רק אין יראת אֱלֹקִים... וְתִהְיֶה עַל דָּבָר אֲשֶׁר־אֵין"

יראת אלקים זה להכיר בהכרה שהמושל בעולם הוא האלקים. וזאת הייתה המטרה של יציאת מצרים. שיעורים ללמד לא רק את עמ"י אלא גם את המצרים. בכל מכה כתוב בסוף, תדע כי אני השם. כשמשוה בא אל פרעה בפעם הראשונה, אמר לו, "פה אָמַר ה' אֶלְקֵי יִשְׂרָאֵל שְׁלַח אֶת עַמִּי יִתְּחוּגָה לִי בְּמִדְבָּר"³ מה אמר כאן משה, אני מייצג כעת את עמ"י והם קיבלו הזמנה מהשם לחוג, דהיינו מתן תורה, זה המקום שנקבע להם,

עשר מכות מצרים – שיעורים אל כל העולם

1] משיחות מו"ר שליט"א, כ"ה טבת תש"ע
– גרשם מהקלטה ותוקן ע"י מו"ר
שליט"א [

בדרך כלל כשרואים דברים וקורים מאורעות בעולם אנו מסתכלים על זה בהסתכלות הנראית לעיניים, בדרך שהטבע מסתובב ומתהלך. ולא רגילים לחשוב קצת יותר מה גורם למה. הפרשיות של השבועות האלה מספר שמות והלאה, בחלק הראשון התורה מספרת על מעשים שהיו, והסיפורים שהיו הם לימודים לנו. אותם בני אדם, של היום, עם אותם כוחות הטבע ועם אותם הגופים היו לפני אלף ואלפיים ושלושת אלפים שנה, בתקופת מצרים, ומאדם הראשון עד עכשיו זה בני אדם. בעל החי ששמו אדם לא השתנה כלום מבריאת העולם ועד היום. כמו שהיום יש אנשים בעלי כשרונות יותר

ופחות, כך היה תמיד, כמו שהיו גיבורים וחלשים כך היה גם תמיד. וכמו שהיום ישנם אנשים, שרוב בני האדם יש להם את השאיפות שלהם שהן בעיקר שאיפות אגואיסטיות כך היה תמיד.

אננם בימי קדם, בדורות הראשונים, היה אחוז יותר גדול של אנשים שיש להם שאיפות רוחניות, בימינו בעיקר אצל אוה"ע זה הולך ופוחת.

אומר הרמב"ם כאחד המכתבים שהוא כותב לבנו, דע בני, פרעה הוא היצה"ר, משה רבנו הוא היצה"ט. מה אומר כאן הרמב"ם, פרעה היה אדם חומרי, מטריאלי. הוא אהב את עצמו ואהב את מצרים והיו לו שאיפות שמצרים תהיה מדינה חזקה ומכובדת יותר בכל השטחים. ולכן הביא למצרים חכמים גדולים בכל מיני המדעים. מצרים הייתה מפותחת כלכלית ומדעית בחוכמות של כימיה פיסיקה ואסטרונומיה. אבל דבר אחד לא היה במצרים. להכיר את מציאות

**"אם יוצאים ממצרים
ונשארים עם ככל העמים...
זה המשך הגלות. הגלות לא
נגמרה... כי יש ד' לשונות של
גאולה ולא ג'..."**

¹ שם, פס' ב'
² שמו"ר ה' יד
³ ירמיה מד, יח

⁴ בראשית כ', יא
⁵ שמות ה', א'

לעילוי נשמת: יעל בת משה אלפרד בייה ברטה בת בנימין, משה מוריס בן יצחק, דוד בן נסים, אבנר בן רפאל, הילדה בת זאדה, עובדיה בן גורג'יה, ברטין בת רחל, בן ציון בן בנימין, שרה בת מנחם, סימה שמחה בת משה, שמעון בן ר' אברהם, שמואל דני בן נח משה, יהודה בן אלס, נעמי בת רומיה, חי בן יעקב בובה מימון, נסים סופר, לאומה סופר, יעקב בן בובה, אסתר בת לאומה, שמאי בן צבי, איטה בת רחל, עובדיה בן חיים, דליה בת אסתר ז"ל

את ארץ ישראל. וההכנה לכך, הייתה הגלות. נאמר כך – **וַיֵּאמֶר לְאַבְרָם יְדָע כִּי גֵר יִהְיֶה זֶרְעֶךָ בְּאֶרֶץ לֹא לָהֶם וַעֲבָדוּם וְעָנּוּ אֹתָם אַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה**¹ מאז שדיבר השם לאברהם, מיום שיהיה **זרעך** מלדת יצחק עד יצ"מ. נאמרו לו ג' דברים, גר יהיה זרעך בארץ לא להם. עדיין אתם גרים בארץ לא לכם, אתם לא אדונים בארץ שאתם יושבים בה, ועד שתקבלו את ארץ ישראל, בינתיים תהיו גרים. ולא רק זה שאתם בארץ לא שלכם אלא **וַעֲבָדוּם** העם שתשבו בקרבו יעבדו אתכם, תעבדו בחינם כעבד העובד לאדון. דבר ג' **וְעָנּוּ** אותם, תקבלו שם מכות אם לא תמלאו את מכסת העבודה, ואם תחסר לבנה בבניין היו לוקחים תינוק למלא את החלל של הלבנה החסרה. וכשפרעה היה חולה והרופאים אמרו שהתרופה היא לעשות אמבטיה של דם, היה רוחץ בדם תינוקות יהודיים.

א"כ נגזרו עליהם גלות, עבדות ועינוי. בגאולה הלשונות מזכירים את אותו הדבר; מהמאחר למוקדם, **והוצאתי** אתכם תחת סבלות מצרים, מהסבל של העינוי והמכות, **והצילתי** אתכם מעבודתם, מהעבדות, **וגאלתי** אתכם מהגרות שבארץ לא לכם. אם כן יש כאן ג' לשונות גאולה וג' שלבי גאולה, להגאל מהעינוי מהגלות ומהעבדות. **ולקחתי** אתכם לי לעם² וכי זו לשון גאולה, הרי הגאולה כבר נגמרת כשיצאו ממצרים. חז"ל אומרים ד' לשונות גאולה מה זה אומר לנו?

העובדה שיוצאים משטח מצרים לטריטוריה אחרת זה לא אומר שנגמרה הגאולה, **ולקחתי** אתכם לי לעם³ מתי נהיה, שמע ישראל **היום הזה** נהיית לעם, זה אמר משה רבנו לעם ישראל **במתן תורה**. **והייתם** לי סגולה מכל העמים⁴ כעם נבחר מכל העמים. כי אם יוצאים ממצרים ונשארים עם ככל העמים זו לא הגאולה **שאליה שואף הקב"ה להביא לעם ישראל**. גאולה זה להיות לו לעם.

אם כן ד' לשונות של גאולה אלו. ולכן, מחשבה כזאת שיש לנו לעם ישראל שאיפה להיות משוחררים מהגלות כמו כל עם שמשוחרר ויש לו ארץ עצמאית מדינה ושפה משלו, זו כלל לא גאולה, **הגאולה היא ולקחתי אתכם לי לעם**. אבל להיות שווה לכל העמים ולהתנהג בחיים חומריים בלי להיות עם של אלקים, זו לא גאולה. לגאול זה להיות עם המקבל את התורה ואלקים הוא המנהיג שלו. ואם העם הוא עם לכל דבר כמו כל עם בעולם, עם נציג באו"ם, יש לו שטח ומטבע משלו, זה המשך הגלות. **הגלות לא נגמרה**. כל זה - כי יש ד' לשונות של גאולה ולא ג'.

שהדגה אשר במים מתה, הדגים מתו כיוון שנמצאו בתוך שלוליות של דם.

היצה"ר אומר שהטבע הוא הדבר הקיים. אנחנו מאמינים בטבע. בא היצה"ר ואומר שיש בעל הבית על הטבע. אם אלקים ממשיך לסובב את הטבע במהלך הזה הוא מסתובב, אבל אם אלקים רוצה, הוא יכול לשנות את המהלך של הטבע. זה שיעור... **בזאת תדע כי אני השם** דע שיש גורם עליון לכל הגורמים.

הרב דסלר זצ"ל נתן משל מאלף למה הדבר דומה, משל לבחור שבא מהבית שלו לשיבה, שואלים אותו למה באת לשיבה. הוא אומר כי הרכבת הביאה אותו אז הוא בא... זו הסיבה שבא לשיבה. כך זה בדיוק המבט השטחי על הטבע החומרי. ומה באמת הביא אותו? הרצון ללמוד תורה. זו סיבה אמיתית יותר. הטבע זה רק אמצעי כמו שהרכבת זה רק אמצעי. כך בכל הדברים החומריים שהם כלים, שהקב"ה יצר כדי שכן יהיה נראה לעיניים אבל זו לא הסיבה האמיתית והמקורית.

יצ"מ שהייתה והיו בה עשרה שיעורים, עשר המכות, בכל שיעור להראות שאין שום פינה בטבע שאינה בשליטת הקב"ה. שלא יחשבו שהוא שולט במים ולא ביבשה, ולא על החול שבו הכינים, ולא על האוויר בעננים ולא בברד וכו', שיש לו שליטה על כל חלקי העולם החומרי הזה. אלה הם השיעורים של עשרת המכות.

אבל כאן, היה עוד דבר שהוא יסודי בבריאה, בהכרה מהו רצון השם, להכיר שיש בבריאה עם נבחר שהוא שונה מכל העמים. שיש עם ישראל. הקב"ה הראה כמה שהוא אוהב את ישראל וכמה שהוא נותן להם תפקידים כמו קבלת התורה ולחיות בעולם הזה חיים של עולם הבא. שהעוה"ז שאנו משובצים בו, לא במקרה, ולא כדי לאכול פיתה ופלאפל אלא בשביל להביא את העולם למטרה שהאלקים רוצה בה. ולכן מובן מה שאומרים חז"ל **כפ' וארא** – ארבע לשונות של גאולה משה רבנו מודיע לבני ישראל - אומר לבניי אני השם. כשבא להודיע להם אחרי שבאו להתלונן **מאז באת אל פרעה** אמר להם והודיע להם בהבטחה מפורשת **"והוצאתי אתכם מפתחת סבלות מצרים"** דבר שני – **והצילתי אתכם מעבדתם, ג' ונצילתי אתכם..." ד'** **ולקחתי אתכם לי לעם**. והוצאתי, והצילתי, ונצילתי ולקחתי. ד' לשונות של גאולה שכנגדן ד' כוסות בליל הסדר.

זה לא ד' מילים שיש להן אותה משמעות כמו ד' שמות לאותו הדבר. אלא שכאן זה ד' שלבים של גאולה. חלק מארבעת חלקי הגאולה, והגאולה במצאים הייתה לגאול מהגזירה שנגזרה על אברהם אבינו בברית בין הבתרים, **"ידוע תדע"** זו הייתה הברית בינו לבין הקב"ה, שבה הבטיח לו

המדענים כופרים בהם, אבל יש בהודו למשל כל מיני פעולות שאנו יודעים שהם לא סתם. התורה אוסרת עבודה זרה באיסור חמור מאוד, צריך לפנות לריבונו של עולם אבל פרעה אמר 'לא ידעתי' לא ידע מי הוא, ואמר שאנו יודעים שיש כוח בנילוס שהוא עולה על גדותיו ולכן למצרים יש שפע גדול יותר מכל הארצות ולכן אנו משתחוים לנילוס. כשהוא עולה אנו עושים חגיגה גדולה.

א"כ אומר המדרש לפרעה הייתה אנציקלופדיה של כל עם ועם ואין נקרא אלילים ואיזה פולחן עובדים אותו ומה הטבע של כל מדינה ומדינה. ופתח את הספר ואמר 'אלקים לא נמצא ברשימה'. משל למה הדבר דומה אומר המדרש, לילד קטן, שבוכה. הלכתי עם אבא בדרך וטיילנו, כעת זזתי קצת הצידה ואבא נשאר לשבת באיזה מקום ואני בוכה כל הדרך אין אמצא את אבא, אנשים רוצים לעזור לו, והוא מגיע לבית הקברות וצועק אבא, אבא! בין המצבות, מחפשו שם. שאלו אותו אין קוראים לאבא, הוא אמר משהו... הכהן. שאלו אותו מה אתה מחפש כהן בבית הקברות. כך פרעה חיפש 'מי השם' בספר שלו, הצלמים זה מתים, והשם הוא אלקים חיים. הוא מחפש אותו בספר הפסיקה והכימיה כדבר חומרי, הקב"ה לא חומר, אין לו גוף ולא שייך לחפש אותו שם.

כשהקומניסטים השתלטו על רומניה והכניסו שם את דת הכפירה... ולפני כן ברומניה היו בתי ספר, מי שלמד היה בא הכומר פעם בשבוע ומספר להם שיש את דת הנצרות. כשגברו הקומניסטים הגיע מורה שלימד צריך לכפור במציאות האלקים, שאין אלקים. המורה קיבל הדרכות כיצד ללמד את זה. ופתח בשיעור ושאל את הילדים כשהוא מחזיק עפרון ביד, יש לי עפרון או אין... אמרו לו כולם שיש, אמר להם אז סימן שהוא קיים, לקח מחברת, האם המחברת קיימת או לא... אפשר לגעת בה ולכן היא קיימת, וכן כסא וכו' כולם רואים שהכסא קיים כי רואים אותו. ומי רואה את אלקים אף אחד לא רואה, סימן שהוא לא קיים. היה שם ילד פיקח שהצביע ושאל שאלה, מי רואה את השכל של המורה... אף אחד לא רואה סימן שהוא לא קיים. כל טיפס מבין שיש מושג שנקרא שכל ואף שלא רואים אותו. ואם יש שכל - מאמינים שיש אלקים. זה שאמר משה לפרעה וכי אתה מחפש בין המתים את האלקים חיים?

פרעה בטוח שהוא חזק, ושמצרים היא מדינה חזקה, יש הרבה מה לאכול וכל טוב בה. למה מצרים מדינה כ"כ עשירה ומוצלחת, בזכות הנילוס. ולכן משה רבנו נותן את השיעור הראשון שם, כה אמר השם... תן במטה מכה במים והם יהיו דם. אהרן לוקח את המטה ואין מים. כל המים הופכים לדם, האם נחשוב שרק הצבע של המים השתנה, לא, אומר הפסוק

¹ בראשית טו, יג

דברי אמת

מאמרי חינוך השקפה והדרכה
מזקן המשגיחים
מרן הגר"ד יפה שליט"א

גיליון מס' 19 ■ בא

מופתי יציאת מצרים - יסוד האמונה בהשגחת ה'

אילו היה העולם מתנהל מעצמו ולא היה מונהג על ידי הקב"ה, לא הייתה יכולה להתרחש יציאת מצרים, שהרי ישראל היו נתונים תחת שליטתם המוחלטת של המצרים - שרדו בהם והעבדו אותם בעבודת פרך, ולא הייתה בידם שום אפשרות **טבעית** לצאת משם (וכפי שאמרו חז"ל, ששום עבד לא יכול היה לברוח ממצרים, בגלל כוח הכישוף החזק שהיה שם). רק העובדה שהקב"ה **משגיח** על העולם, היא שהביאה לכך **שיעלה ברצונו** להוציאם לחרות מעבדות מצרים, **ובכח שליטתו על מערכות הטבע** לעשות בהם כרצונו, הוציא את רצונו אל הפועל באמצעות הכאת המצרים בעשר מכות על-טבעיות.

ביום השביעי לאחר יציאת מצרים, היו ישראל במצב שנראה ללא מוצא, כשהמצרים היו מאחריהם והים לפניהם. ואז אמר הקב"ה למשה "נטה ירך על הים ובקעהו...", **ולעיני כולם** נבקע הים, בני ישראל עברו וניצלו, וכל המצרים טבעו, ושוב הראה הקב"ה את העולם ושליט עליו.

הניסים שנעשו לישראל בארבעים שנות הליכתם במדבר

במהלך ארבעים שנות שהות ישראל במדבר, חווה העם יום יום השגחת ה' מופלאה: **במשך ארבעים שנה ירד מהשמים מן מיד ברק ובקור, כאשר עבור כל משפחה ירד מן בכמות מסוימת, בהתאם למספר הנפשות שלה. בכל יום ששי ירדה כמות כפולה של מן, ובשבת לא ירד כלל, כך שישראל זכו לראות עין בעין את קדושת השבת.** "המוליך במדבר הגדול והנורא מקום נחש שרף ועקרב וצמאון אשר אין בו מים" (דברים ח'). "המוציא לך מים מצור החלמיש" (שם). "שמלתך לא בלתה מעליך, ורגלך לא בצקה זה ארבעים שנה" (שם).

נמצא, שכדי שהאמונה בהשגחת ה' תהיה איתנה אצל כל כלל ישראל, ולמען שלא יהיה בה שום פקפוק, לא הסתפק הקב"ה בעשיית מופתים בפני יחידים, אלא עשה ניסים **לעיני כל העם, שהתמשכו על פני ארבעים שנה,** ובכך זכה דור המדבר לראות עין בעין את השגחת ה' במשך ארבעים שנה.

הנחלת האמונה לדורות הבאים

אלא שלא היה די בכך, שהרי הקב"ה רצה להנחיל את האמונה בהשגחתו גם **לדורות הבאים. אומר על כך הרמב"ן:** "ובעבור כי הקב"ה לא יעשה אות ומופת בעיני כל רשע או כופר, יצוה אותנו שנעשה תמיד זיכרון ואות לאשר ראו עינינו, ונעתיק הדבר אל בנינו ובניהם לבניהם ובניהם לדור אחרון".

ישנם שיש בליבם תמיהה, מדוע הקב"ה אינו עושה מופתים גלויים גם לעיניהם, כדי לשכנע אותם להאמין בו, ואינם מבינים שאין זו דרך ישירה שהקב"ה יעשה אות ומופת לכל כופר בפני עצמו, אלא הדרך הישירה שבה בחר ה', שבתחילה (בדור יוצאי מצרים) עשה מופתים **גלויים לעיני דור יוצאי מצרים ולעיני העולם כולו,** במשך ארבעים שנה, ובאמצעותם הוא בירר לעין כל את אמיתות

שבעת ימים שאר לא ימצא בבתיכם כי כל אוכל מחמצת ונכרתה הנפש ההיא מעדת ישראל בגר ובאזרח הארץ (יב, יט). עונש הכרת שנתנה התורה על אכילת חמץ בפסח, מלמד על החומרה הרבה שבה מתיחסת התורה לאיסור זה. **הרמב"ן** בסוף פרשת בא מאריך לבאר עניין זה, ובמהלך דבריו מתבארים יסודות נשגבים באמונה ובהשגחה, **שידיעתם נחוצה לכל יהודי.** הבה נתבונן בדבריו.

ז"ל הרמב"ן: "ועתה אומר לך כלל בטעם מצוות רבות. הנה מעת היות עבודת גילולים בעולם מימי אנוש, החלו הדעות להשתבש באמונה. מהם כופרים בעיקר ואומרים שהעולם קדמון, כחשו בה' ויאמרו לא הוא. ומהם מכחישים בידיעתו הפרטית ואמרו איכה ידע א-ל ויש דעה בעליון. ומהם שיוודו בידיעה ומכחישים בהשגחה, ויעשו אדם כדגי הים שלא ישיגה הא-ל בהם ואין עמהם עונש או שכר, יאמרו: "עזב ה' את הארץ..."

כלומר, ישנם שאומרים שהקב"ה כלל אינו יודע מה נעשה בעולם, ולעומתם ישנם אחרים שמוזים בידיעתו, אך אומרים שהקב"ה אינו **משגיח** על העולם, פירוש, שהוא מניח לבריאה להתנהל מעצמה כפי דרך הטבע, וכשם שאינו **משגיח השגחה פרטית על כל דג ודג, כך גם אינו משגיח בהשגחה פרטית על בני אדם,** לא למען תת שכר לצדיק ולא בכדי להעניש רשע.

[דעתם של המוזים בידיעתו של הקב"ה אך מכחישים את השגחתו, נובעת **מגאווה** של הטוענים כן, כי גאווה מביאה אותם לסברא, שאין ראוי לבעל מעלה לדאוג לפחותים ממנו.]

אומר על כך הרמב"ן: "וכאשר ירצה האלוקים בעדה או ביחיד ויעשה עמהם מופת בשינוי מנהגו של עולם וטבעו, **יתברר לכל ביטול הדעות האלה כולם. כי המופת הנפלא מורה שיש לעולם אלו-ה, מחדשו, ויודע, ומשגיח ויכול.**" הרמב"ן בדבריו אלו מאיר את עינינו בשני יסודות: האחד, שמופת בשינוי מנהגו של עולם וטבעו, **מברר לכל** "שיש לעולם אלו-ה מחדשו ויודע ומשגיח ויכול". ועוד שזו גם הסיבה שהקב"ה עשה מופתים, כדי לברר לכל את אמיתות אמונה זו.

נרחיב מעט בביאור הדברים. הנה, אילו היה העולם מתנהל רק בדרך הטבע, היה אולי מקום לטעות שהעולם כלל אינו מונהג אלא הוא מתנהל מעצמו. אך כאשר רואים אנו שמתרחש מופת של שינוי סדרי הטבע **בדיוק באותה שעה שהמופת נצרך לתכלית מסוימת** - לא קודם לכן ולא לאחר מכן - מתברר לכל שיש לעולם מנהיג שגם יודע מה נעשה בעולם, גם **משגיח עליו לדאוג שתושג התכלית שחפץ בה** - להביא גאולה לצדיק, או להעניש את הרשע, וגם **שולט** בעולם להוציא את רצונו אל הפועל באמצעות **שידוד מערכות** הטבע. לפיכך, כאשר רוצה הקב"ה לברר ולפרסם שהוא אדון העולם ומנהיגו, הוא עושה מופת מעל לדרך הטבע, ובכך מתברר ומתפרסם הדבר בעולם כולו.

יציאת מצרים היא אחת ההמחשות העיקריות לדברים האמורים:

והצריך שנכתוב כל מה שנראה אלינו באותות ובמופתים - על פתחי הבתים במזוזות, ו**שנזכיר זה בפניו בבקר ובערב** (פרשת ויאמר)... פעמים בכל יום במצוות שמזכירות את ניסי יציאת מצרים, וגם במזוזות, ו**שנזכיר זה בפניו בבקר ובערב** (פרשת ויאמר)... **ושנעשה סוכה בכל שנה ושנה**. "וכן כל כיוצא בהן מצוות רבות זכר ליציאת מצרים, והכל, להיות לנו בכל הדורות עדות במופתים שלא ישתכחו, ולא יהיה פתחון פה לכוֹפֵר להכחיש אמונת האלוקים". "כי הקונה מזוזה בזו אחד וקבעה בפתחו... כבר הודה בחידוש העולם ובידיעת הבורא והשגחתו, וגם בנבואה, והאמין בכל פינות התורה..."

הקב"ה נתן מצוות רבות שהן זכר ליציאת מצרים, וגם החמיר מאד בחובה לקיימן, כדי להבטיח שבכל הדורות יזכרו את ניסי יציאת מצרים וילמדו מהם את הלקח.

המשגיח מפניבז' צ"ל התבטא, שהתורה ציוותה שנאכל מצות שבעה ימים בשנה - זכר ליציאת מצרים, ונדור בסוכה שבעה ימים - זכר ליציאת מצרים, **כדי שיציאת מצרים תכנס לדמנו...**

גם לאחר שנכנסו ישראל לארץ, נעשו להם ניסים גלויים, כפי שמסופר בנ"ך ובחז"ל, כגון ניסי כיבוש הארץ, ניסי פורים וחנוכה, ניסים שנעשו בבית המקדש, ועוד. והנה, ככל שארכה הגלות, גדל הסתר הפנים ונתמעטו מאד הניסים הגלויים. אבל כדברי הרמב"ן, בעת שאנו קובעים מזוזה על פתחינו ומניחים תפילין על ידינו ובין עינינו, מזכירים אנו לעצמנו את ניסי יציאת מצרים, שבהם התברר לעין כל, **שיש לעולם אלוה, מחדשו, ויודע, ומשגיח ויכול**. בנוסף, גם בתוך הסתר הפנים, מי שמתבונן היטב יוכל לראות **השגחה פרטית** שמלווה את האדם על כל צעד ושעל. **צריך רק לפקוח עיניים ולהתבונן.**

"והשבות אל לבבך"

"וידעת היום והשבות אל לבבך כי ה' הוא האלוקים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת אין עוד" (דברים ד' ל"ט). לשון הכתוב מורה, שלא די **בידיעה** שה' הוא האלוקים, אלא גם צריך **להשיבה אל לבנו** (על ידי התבוננות של השכל, וכדברי הרמב"ם במורה נבוכים (א' ל"ט) **"והשבות אל לבבך"** היינו שתתבונן **בשכלך**). ולא בכדי: כיון שהעולם מתנהל בלבוש של טבע, שטף החיים עלול **להשכיח** ח"ו מהאדם שהכל מונהג ותלוי בקב"ה.

וכבר אמרו, שהמרחק בין "וידעת היום" לבין "והשבות אל לבבך", אינו יותר קטן מאשר המרחק בין "וידעת היום" לבין אי ידיעה. גם לאחר הידיעה שה' הוא האלוקים, נותרה לנו עבודה רבה להשיב אל לבנו ולהשריש בעצמנו שהקב"ה הוא האלוקים בשמים ובארץ, ואין עוד מלבדו.

מורנו הגה"צ ר' אליהו לאפיאן צ"ל היה אומר, **שראו ללמוד את דברי הרמב"ן שבסוף פרשת בא הנ"ל, כל חודש!** ובאמת כל ברכה וברכה, וכל תפילה ותפילה, **צריכות להזכיר לנו ולהשריש בנו שהקב"ה הוא מנהיג העולם ובו אנו תלויים.** (לעבדך באמת)

להתעורר בתשובה... ולהתפלל!

בליל יום שלישי בהשתדלות 'קופת העיר' עלו משלחת גדולי תורה ויראה שליט"א ובראשם רבנו מרן המשגיח שליט"א לציון התנא הקד' רשב"י זיע"א במירון לבקש ולהתחנן לרפואת רבן של ישראל רבנו אהרן יהודה ליב בן גיטל פיגא שליט"א. קודם התפלה אמר המשגיח: "אנו הולכים להתפלל על ר' אהרן ליב שליט"א שהדור צריך אותו, אנחנו צריכים שינהיג וידריך אותנו". מרן המשגיח שליט"א עבר לפני התיבה באמירת פרק פ' שבתהילים בהשתפכות הנפש, וכולם אחריו פסוק בפסוק בהתעוררות גדולה. המשגיח עורר כי חובתנו בשעה זו להתחזק בעבודת ה', **להתעורר בתשובה... ולהתפלל!** ומלבד מה שהתפילות יכולות להועיל יש לדעת שזו גם זכות גדולה עבורנו - שאנחנו זוכים להעתיך ולהתפלל לרפואת אדם גדול...

אגב נציין שבשעה שיצא המשגיח מציון הרשב"י, ניגש אחד הבחורים ששהה במקום, לבקשת ברכה - שיצליח לקום מוקדם לתפילה. המשגיח שאלו, האם התפללת על כך? ולאחר שענה בשלילה אמר לו המשגיח מנהגות לבנו: "תתפלל... תבכה בדמעות... שערי דמעות לא ננעלו! וגם תלך לישון מוקדם".

האמונה בו, ולאחר מכן הוא ציווה לעשות **זכר** לכך, ע"י מתן מצוות שמזכירות את הניסים, **והעתקת הדבר לבני הבנים עד סוף הדורות.**

רצון הקב"ה, שהאופן הרגיל שבו יתנהל העולם הוא על פי דרך הטבע. אחת הסיבות העיקריות לכך, כי אילו הייתה הנהגה ניסית באופן קבוע, היה בכך התמעטות הנסיון, וכתוצאה מכך היה העונש על העבירות גדול הרבה יותר, והשכר על קיום המצוות היה קטן יותר (בשעה שהנהגת הקב"ה **גלויה**, יש פחות נסיון לאדם, להמנע מעברות ולקיים מצוות), לפיכך עלה ברצונו ית' שהאופן הרגיל שבו יתנהל העולם הוא על פי דרך הטבע, אלא שמפעם לפעם הוא עושה מופת בשינוי מנהגו של עולם וטבעו, כדי שיתברר לכל שיש לעולם אלוה, מחדשו, ויודע, ומשגיח ויכול.

עובדה מרבי ישראל סלנטר

הגר"י סלנטר היה מתארח מפעם לפעם באכסניה, שבעליה היה מוגדר כיהודי פשוט, אך מוקיר רבנו ויר"ש. באחת הפעמים שהגר"י ס' התארח באותה אכסניה, הוא חש שיראת השמים ודקדוק המצוות של אותו אכסנאי אינם כתמול שלשום. נכנס עמו ר' ישראל לשיחה, והלה הודה בפניו שאמנם בזמן האחרון התערערה אמונתו. התברר שמי שגרם לכך היה פורק עול אחד שאכל בנוכחותו מאכל טריפה, וקודם אכילתו הוא הכריז שאם אמנם הקב"ה משגיח על העולם, שיוכיח זאת על ידי שימית אותו בעת אכילת הטריפה, והנה הוא אכל ולא קרה לו מאומה.

לאותו אכסנאי הייתה בת שהייתה בוגרת בית ספר גבוה למוסיקה. פנה אליה ר' ישראל וביקש שתנגן בפניו כדי שיוכל לעמוד על טיב יכולתה בתחום הנגינה. לאחר שהבת סירבה להיענות לבקשתו, פנה ר' ישראל לאביה והתלונן בפניו על סירובה של בתו. השיבה הבת, שבזמן המתאים ובמקום המתאים היא נבחנה על רמת ידיעותיה, ובדיוק לשם כך היא קיבלה תעודה המאשרת את סיום לימודיה בהצטיינות, כדי שלא תצטרך להוכיח לכל אחד ואחד בנפרד את טיב ידיעותיה.

פנה ר' ישראל לאב ואמר לו: "אכן בתך צודקת, אלא שעליך להבין שגם הקב"ה עשה במקום ובזמן המתאים, **אותות ומופתים לעיני העולם כולו, במשך ארבעים שנה**, והוא הוכיח שיש לעולם אלוה אשר **יודע** מה נעשה בעולם, **משגיח עליו לדאוג שתושג התכלית שחפץ בה** - להביא גאולה לצדיק, או להעניש את הרשע, **ושולט** בעולם לעשות בו כרצונו - ותעודה זו פוטרת אותו מהצורך לעשות אות או מופת בפני כל רשע או כופר.

הסיבה שהתורה החמירה באיסור אכילת חמץ

מוסיף הרמב"ן ומבאר, שזו הסיבה שהתורה הקיפה אותנו כמה פעמים בכל יום במצוות שמזכירות את ניסי יציאת מצרים, וגם החמירה מאד במצוות הללו. **וז"ל הרמב"ן: "והחמיר מאד בעניין הזה, כמו שחייב כרת על אכילת חמץ ועל אי הקרבת קרבן פסח,**

שיחת המשגיח הגאון הצדיק רבי דן סגל שליט"א

"לי יאורי ואני עשיתיני"

איך מציאות של מרמה בלי הפסד

הח"ח מביא חז"ל שנוח בנה את התיבה. "מרמה" (במשא ומתן) רצתה להכנס לתיבה להתקיים כמו שעד היום היא מתקיימת. אמר לה נוח, לתיבה נכנסים רק זוגות. יצתה מרמה ופגשה את פחת (הפסד). אמרה לה, בואי נעשה שידוך, וכך הווה. ומאז ועד היום אין מציאות של קיום במרמה בלי הפסד, אתה מכניס פה, יוצא משם, רק הנסיון, שזה לא קורה מיד, אז האדם חושב בלמדנות שזה שני דינים. פה הרווחתי ופה הפסדתי, ואינו יודע שהפסיד שם כי לקח במקום אחר במרמה, כי אדם אינו יכול לעשות כלום, הכל השגחתו יתברך, ואז שבדבר עצמו יהיה הפסד, או שאין הנאה בדבר, מריבות ועגמת נפש וכו'. וזה מקיף את כל חיי האדם בגשמיים וברוחניים. ולכן אומר הרמב"ם שזה היצר הרע המוחלט, שחושבים שיכולים לבד. וכמו שמרגלא בפומיה של אינשי "אני אראה לו", "אני אעשה לו וכו'", ואם יחליט לא להחזיר לו אז עשה לו טובה. וזוהי טעות גמורה, וזה שחקתי ש"יושב בשמים ישחק", "ה' ילעג למו".

עבודת ימי השובבי"ם - חיזוק באמונה

מורנו המשגיח ר' יחזקאל לא דיבר בימים אלו של שובבי"ם. פעם אחת שמעתי אותו אומר שאלו שבועות של אמונה, וצריך להתחזק באמונה, וכוונתו שאם תתחזק באמונה, לא תבוא לידי חטא. מה שאדם חוטא הוא מפני שחושב שיכול לקחת הנאה, אבל אם היה יודע שבין כה יקחו את זה ממנו, ולא מדברים על שכר ועונש בעולם הבא, אלא על עצם ההנאה כאן, והרי אף אחד לא רוצה תרתי גיהנם, גם לא להרויח וגם לקבל עונש. ולכן אמר ר' חזק'ל להתחזק באמונה, ומה שנגזר יגיע בכשרות. ומי שהקב"ה עוזר לו וחי עם האמונה בהשגחה פרטית, אז העינים נפתחות. באים אלי אברכים ואומרים שאינם יכולים לישון כי הילד בוכה בלילה. אני אומר להם, אתה אומר שאתה לא יכול לישון כי הילד בוכה, אני אומר לך הוא בוכה כדי שלא תוכל לישון. אתה יודע למה? כי ישנת פעם על חשבון תפילה, וחטפת שינה איפה שלא צריך להיות, אז יוציאו ממך. ואם האדם היה חי עם האמונה הזאת, לא היה חוטא, כי היה יודע שבין כך ההנאה תצא ממנו, כי יהיה לו צער במקום אחר.

בא אלי פעם עשיר שהפסיד את כל נכסיו, והוא עצמו אמר לי, אני יודע למה זה קרה לי. באמת לא הייתי יותר בעל כשרון פעם, אבל פעם מה שנגעתי בו היה נהיה זהב, והיום ההיפך. והוא עצמו הסביר, כי כשהצלחתי חשבתי שאני החכם המוצלח. אז הקב"ה הראה לי. אתה החכם תנהל בעצמך. פעם ייחסתי הכל לעצמי, "לי יאורי ואני עשיתיני", ולכן בא חבוק והעמידן על אחת - "צדיק באמונתו יחיה". אם האמונה חזקה להאמין שהכל מאת הקב"ה, אני אינני עושה שום דבר, פה היא ההצלחה.

אדם צריך לחיות בהרגשה כי הכל "אני ה'"

ואפי' מה שנוגע לתגובות, הפסוק אומר "לא תשנא את אחיך בלבבך" ו"לא תקום" ו"לא תטור", "ואהבת לרעך כמוך אני ה'". מדובר באחד שבטבע הייתי שונא אותו ממש, באה

הרמב"ם באיגרת המוסר לבנו כותב "שראו לך לדעת שפרעה הוא היצר הרע באמת, ומצרים כנגד הגוף, ובני ישראל כנגד השכל האנושי, והם היו בגושן, בחלק המובחר שבמצרים, ומשה ואהרן כנגד השכל האלוקי" ולכן הוא אומר שלפרעה לא היתה שליטה על משה ואהרן, כי ליצר אין שליטה על השכל האלוקי. ומבואר ברמב"ם, שמלבד הלימוד הנלמד מכל המשא ומתן במצרים, ליסודות האמונה ולהשגחה בשכר ועונש - "אנכי ה' אלהיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים", ה' - שאני מהווה הכל, "אלהיך" - שאני המנהיג, וכמו שמאריך הרמב"ם בסוף פרשת בא. אבל מלבד זה נלמד בפרשיות אלו את כל המשא ומתן בין האדם ליצר, וכדברי הרמב"ם, פרעה הוא כנגד היצר הרע באמת, דהיינו המוחלט. ומה אומר היצה"ר פרעה, "לי יאורי ואני עשיתיני", אני עשיתי את היאור ואני עשיתי את עצמי. ולכאורה מה כוונת הרמב"ם שזה היצה"ר המוחלט, דהיינו שזו נקודה ששייכת לכל הדורות, שמסובב את כולם ומכשיל את כולם, והרי היום לא מוצאים מי שאומר שהוא עשה את עצמו, ולבוא ולומר שזה היצר המוחלט שלי היאור ואני עשיתיני.

היצה"ר המוחלט שאדם חושב שהוא בעלים לעשות מה

שרוצה

ומבארים בזה, שהיאור מקור הפרנסה במצרים. פרעה אמר אני עושה את כל המצב שלי, את הפרנסה שלי, אני השליט בעצמי. זה היצה"ר המוחלט, ומה שמכשיל ומפתה את כולם כאילו הם יכולים והם בעלים לעשות מה שהם רוצים. הקב"ה נתן בחירה כדי שתהיה עבודה, וזו הטעות שאדם חושב שהוא יוצר לעצמו את המצב שלו, וזה המכשול הגדול.

הקב"ה שם את פרעה לשחוק לדורי דורות

בפרשת בא כתוב "למען תספר באזני בן ובן בןך אשר התעללתי במצרים". כותב רש"י אשר "שחקתי", לשון לעג, וצ"ב, ראשית זה לא דרך שמים לספר שהוא שם ללעג ולשחוק, ועוד מה ענין לספר זאת לבן ובן בןך, וכי אלו היסודות שצריך לספר לכל הדורות שעשיתי צחוק ממצרים.

התירוץ הוא שהצחוק שעשה במצרים, שנתן לפרעה את ההרגשה כאילו הוא בעלים, ושלח שליחים להתחנן "שלח עמי", ופרעה חשב שזה תלוי בו, ולכן עיכב. אם היה יודע שבין כה לא יכול לעשות כלום, לא היה מתעקש מהתחלה. וזה היה הצחוק שהקב"ה עשה ממנו, וזה "למען תספר לבןך ובן בןך" לדעת שזה היסוד של הנפילה של האדם, שחושב שהוא יכול. אם היה יודע שבין כה אינו יכול, והכל הוא השגחה פרטית, ומה שמגיע לאדם יבוא בכשרות, ומה שלא מגיע לו לא יועיל שום טעדיקי של איסור, וזה רק נסיון ואחיזה עינים, ובגדר "שחקתי".

לפעמים, לא עלינו, עוברת לאנשים מחשבה שאם רק לא הייתי שומר תורה ומצוות, הייתי יכול ליהנות בעולם הזה וכו'. וזו טעות גמורה, וזה נוגע לפרנסה, וזה נוגע לבין אדם לחבירו ולכל דבר בחיים.

התורה ואומרת "לא תשנא", אז לכל הפחות לשלם לו מה שמגיע לו – "לא תקום", ולא די בכך אל גם "לא תטור", ולא עוד אלא גם לאהוב אותו כ"רעך כמוך", מסביר הפסוק, אתה יודע למה, כי אתה חושב שהוא עשה לך וכו', ולכן אתה רוצה לשנוא אותו. אומר הפסוק 'אני ה', אני הרי עושה הכל, הוא רק המקל, מה יש לכעוס עליו. כמו שאמר דוד המלך על שמעי בן גרא, 'ה' אמר לו קלל', ובאותה שעה נעשה דוד רגל רביעית למרכבה. באמונה הזאת שזה לא הוא, אלא הכל מהקב"ה, זכה להיות רגל רביעית.

תפילה היא ביטוי כנגד כוחי ועוצם ידי

ובפרט הדור הזה צריך לחזק את הענין של תפילה, לא רק כאמצעי לבקש צרכיו, אלא כתיקון, כי התפילה היא היפך של "לי יאורי ואני עשיתיני", זו ההכרה שהכל זה הקב"ה. "כצאתי את העיר אפרוש כפי" - פרישת כפיים היא ביטוי לתפילה, כי הידים הן הביטוי של כוח האדם, "כוחי ועוצם ידי עשו לי את החיל הזה", וידיים פתוחות מראות שאין לי כלום, כמו שכתוב בחז"ל שאדם הולך מן העולם בידים פתוחות. מספרים שפעם שמעו את הקוזניצר מגיד מתפלל, רבש"ע שהעוזרת תחזור הביתה, הבית בלגן ואין לי מנוחת הנפש ללמוד וכו'. החסידים חשבו וודאי שהעוזרת היא השכינה, שתחזור הביתה לירושלים, וכל עוד שאין שכינה, א"א להתפלל וכו'. נכנסו זקני החסידים. אמר להם הרבי, העוזרת זה כפשוטו, שתחזור הביתה כדי שאוכל ללמוד במנוחת הנפש. אמרו הצדיקים, התפילה הזאת היא יותר חשובה מלהתפלל על השכינה. על השכינה כל אחד יכול להתפלל, אבל לדעת שאם העוזרת הלכה זה השגחה, ולכן צריך להתפלל שהעוזרת תחזור בהשגחה.

שמעתי מיהודי שברוסיה היו אומרים, שכמה שאדם מנוול יותר כביכול זו מעלה יותר, והסביר, שתתארו לעצמכם שמבקשים מאדם גדול שיעשה לך הכל, זו חוצפה. ואצל הקב"ה כמה שאתה מבקש יותר, תעשה לי את זה ותעשה לי את זה וכו', מעולה יותר, לדעת שהכל זה הוא. ולכן השאלה הראשונה ששואלים למעלה, "נשאת ונתת באמונה", ובין אם נאמר שזה בפרנסה, וכי זה השלום עליכם הראשון? אלא שבזה עומד הכל, האמונה לדעת שהכל זה הוא. ובין אם נאמר שזה נשאת ונתת בכל החיים, בודאי שזה המעמיד של כל החיים. ולכן מהתיקון הגדול בימים אלו זה להתחזק באמונה. וחוז מעצם ההתבוננות בהשקפה, זה להתחזק בתפילה, שזה הביטוי שרבש"ע הוא רק אתה, וזה מה שיושיע את כלל ישראל, וכשנתחזק בזה לא נחטא כי אתה נדע שאיננו יכולים לקחת באיסור, אלא יקחו לנו וגם נקבל עונשים.

וביותר אמר פעם החזון איש לר' אלעזר צדוק ז"ל שצריך לחזק אמונה כל יום, כי אם לא היא נחלשת ונחלשת, כי יש יצר מיוחד לקעקע את האמונה, והוא אינו שובת רגע בכל החזיתות, כי זה היסוד של הכל. ולכן אמר, תראה כמה שאתה יכול יותר לבקש ולהודות על כל דבר, שע"י הבקשה וההודאה הדעת נפתחת ואתה חי בחוש עם הידיעה שזה רק ממנו יתברך. נמצא לפי זה שדוקא בשבועות האלו, ושזה יהיה אבן הפינה לכל השנה, צריכים לראות להתפלל טוב, ובאופן שאתה מייחס הכל להקב"ה, ואז רואים את השגחת ה'. ולפי מה שדיברנו פה אתה מגיע לתיקון של הנקודה כנגד כוח היצר ש"לי יאורי ואני עשיתיני".

כשניעור משנתו אין "אני", רק הודאה

מיד כשנעור אדם משנתו אומר "מודה אני לפניך", ולכאורה מה זה מודה אני, צריך להגיד אני מודה, דהרי אומרים אני

מבקש, אני רוצה ולא רוצה אני ומבקש אני. ומבארים שעד כדי כך צריך לקבוע את האמונה הזאת שזה רק הוא יתברך, שברגע שפוקחים את העינים יש רק מודה, אין בכלל מציאות של אני, ורק אחרי מודה יש "אני" שמודה, כמו שנאמר 'אני תפילה', מה כל המציאות של אני, תפילה, ולא שום דבר שאני יכול לעשות. וכמו שאומר התנא "אם אין אני לי מי לי, וכשאני לעצמי מה אני". ולענינו האני כשאני חושב שזה אני עצמי אז מה אני.

ע"י נסים שבטבע הדר קיבלוה

כתוב בשבת פ"ח שהקב"ה כפה עליהם הר כגיגית, ובימי אחשוורוש הדר קיבלוהו. ומביא רש"י מפני אהבת הנס שנעשה להם. ולכאורה צריך להבין וכי עד אז לא היה אהבת הנס. ה' הוציאם ממצרים, הולכים במדבר, וכי רק שם היה נס? ומבארים שכל הניסים שהיו עד ימי אחשוורוש היו ניסים מעל לטבע. יציאת מצרים, מן וכו', ניסים אלו אינם יכולים לגרום לאדם לקיים את התורה מרצון, כי יודעים שזה מעל הטבע. אבל ביום יום אם אקח כסף בגניבה יהיה לי, ואם אני ארמה יהיה לי, ואם לא ארמה לא יהיה לי. אבל בפורים הם ראו שהיום יום הוא השגחת ה', ואף אחד לא יכול לעשות כלום, והכל לפי רצונו, אז פה הדר קיבלוהו. "אשרי איש שישמע למצוותיך" ו"עצת ה' היא תקום". והמכשול שחושב שיכול לקחת הנאות באיסור, אבל אם ברור שבין כה לא שייך לקחת אפילו הנאה שאינה מגיעה לאדם, אז האדם יפסיק לחטוא.

ע"י האמונה יכול ליהנות מהעולם

כתוב בחז"ל שכל מה שהתורה אסרה יש היתר כנגדו. האיסור לאכול דם כנגד זה דם דגים היתרו. אסור לדבר לשה"ר אך מותר על כאלו שלא שומרי תורה ומצוות. ולכאורה מה באו חז"ל להרגיע את האדם, אל תדאג, יש גם היתר. וודאי שזה לא הפשט. חז"ל באו לומר, דאדם בטבע חושב שהתורה נישלה ממנו את העולם הזה, וכנגד זה נתנה לו את העולם הבא, ולכן כדאי לקיים המצוות. אומרים חז"ל שזו טעות, דניקח דוגמא מאדם שאינו שומר תורה ומצוות אבל בר דעת שאומר לבנו, באנו בשביל להנות ולאכול כמה שרצים. אבל כדי להנות מהאכילה אתה מוכרח להגביל את האכילה, אחרת תקלקל את הקיבה שלך וכו' ולא תוכל להנות מהאכילה כמו שצריך. נמצא שע"מ להנות הנאות מהעולם הזה, צריך להגביל קודם ההנאות לפעמים, כדי שיהיה את ההנאה האמיתית שעושים מדי פעם. וזה אומרים חז"ל זה התורה, והתורה לא באה לקחת את החיים אלא באה לתת, ומי יודע יותר מהתורה מה השיעור בדיוק, כמה כן וכמה לא, כדי שיהיה לו את הבריאות הגופנית והנפשית, וכולנו יודעים דברים שהתורה אסרה בזמנים מסוימים, ולהיפך כדי לתת את הרעננות של הדברים, ולכן כל מה שאסרה התורה היתירה כנגד, וזה הכל אם אתה יודע שהכל קצוב, ואי אפשר לקחת שום דבר בלי רצונו, וממילא צריך להתחזק טוב באמונה ולדעת שאתה לא יכול לעשות כלום בלי רצונו, והכל השגחתו יתברך כמו שמורנו ר' יחזקאל אמר שמכרו את יוסף כדי לבטל את חלומות וע"י זה התקיימו החלומות, פרעה אמר "כל הבן הילוד היאורה תשליכוהו", ובסוף הוא עצמו גידל את המושיע בביתו. וכמו כן הרשע חושב שעושה נגד רצונו יתברך, אבל גם ממנו הקב"ה מוציא את רצונו, ואם בודאי ה' יעזור, וזה תיקון גדול שכל האמונה תלויה בזה, והבא ליטרה מסייעין בידו, ו"מאויבי תחכמני", צריך ללמוד מהאויב איפה להלחם, ובודאי ה' לא יטוש את עמו ונזכה אנו וכל כלל ישראל לביאת גואל צדק במהרה בימינו אמן.

זקניך ויאמרו לך

גליון מס' 21

ישמח לב מבקשי ה', לכל החפץ להתחמם לאורם של רבותינו שליט"א, גליון נושא, חיזוק לימי השובבי"ם,

האכילה המשותפת מקרבת, תשמור על עצמך, תשמור על בני ביתך, תדריך אותם תמיד, כמה זה שלילי, בתורה למדנו כי אסור לשבח גוי בשום מעלה, ומדוע כי אם אתה אומר עליו מעלה אולי עוד מישהו כבר ירצה להידמות אליו באיזה שהוא מידה וזה מסוכן, לצערנו אותו דבר זה שייך גם אצל אדם שאינו שומר תורה ומצוות, הוא אצלך צריך להשאר שלילי לגמרי, לא דמות לשום דבר.

כאשר פגשתי את הרב משה בלוי שליט"א הוא דיבר בכעס עצור, והוא אמר מי זה המושחת שנותן לגיטימציה ללכת לצבא בשם מורנו הרב, זה פשע בל יתואר, וכך הוא אמר אני עובד עם הנוער המתמודד כבר עשרות שנים, וזה לא רק אני יש לנו צוות שלם ואני בקשר מתמיד עם הרבה אנשי מקצוע, כבר עברו תחת ידי אלפי בחורים, מעולם לא היה בחור אחד שמורנו הגראי"ל הרשה לו ללכת לצבא, לא היה דבר כזה, ואני מדבר על בחורים שלא למדו כלום וכל היום רק שיחקו, מורנו ורבינו אמר לי תקנה להם הרבה משחקים, העיקר שלא ילכו לצבא זהו מקום גרוע מאוד, מקום עם פריקת כל רסן, מקום שמטבעו הוא מקולקל מאוד, בחורים צעירים בלי חינוך, מלאים בבעירה של היצר זה ממש נורא ואיום, אני בקשר עם מרבית אנשי החינוך שמטפלים בנוער המתמודד דמיתקרי נוער נושר, ואין אחד מהם ששמע פעם כזו הוראה.

הרב משה בלוי חוזר ואומר כי זה רשעות ממש לומר את זה, מי שמעיז לומר דברים כאלה בשם מורנו ורבינו הוא מושחת, הוא פותח פתח ונותן לגיטימציה לדבר חמור מאוד, אין דבר כזה שנקרא נוער נושר יש נוער מתמודד, הוא צריך עזרה בהתמודדות, לפעמים יש לו התמודדות לא קלה אבל עם עזרה כל אחד יכול להסתדר, וזה התפקיד שלנו, וזה מה שמורנו ורבינו שליט"א מדרבן בכל הכוח להקים עוד מסגרת ועוד מסגרת, לתת כלים לכל בחור לעבור את ההתמודדות בקלות מקסימלית, כנגד הפיתויים של הרחוב, של הצבא, כנגד כל חושך שהם מנסים להחשיך אנחנו נדליק עוד אבוקה, עוד ישיבה, עוד מסגרת, עם האור נגרש את החושך, עוד כולל, עוד ישיבה, עוד שיעור תורה, והעיקר לדעת כי כל אחד כל יהודי הוא נשמה קדושה הוא בן של מלך, הוא לא סתם בן של מלך הוא בן יחיד של המלך, האבא מחכה לו באופן אישי הוא

התורה אמרה על משה רבינו ויגדל משה ויצא אל אחיו וגו' וירא בסבלותם, ופירשו חז"ל נתן לב להיות מצר בצערם, אדם גדול יש לו מקום לעוד אנשים, ככל שיגדל יוכל להכיל עוד אנשים, אדם קטן מרוכז בעצמו, חושב על עצמו עסוק בעצמו, ולכן אין לו מקום לעוד אנשים.

כעת בתקופה זו בימי השובבי"ם כתוב כי ראוי לתקן את יסוד הקדושה, לכן מוטל עלינו לעשות חזרה על כל היסודות שלמדנו מרבינו שליט"א, לחזק את בדק הבית ולהרבות את גבולי הקדושה.

מורנו ורבינו שליט"א מעורר על החובה להתרחק מאנשים שאינם שומרים תורה ומצוות, מאנשים קלי דעת פורקי עול מלכות שמים, זה טעון חיזוק כסדר כי זה מיסודות היהדות, מאמר התנא הקדוש איננו דר אלא במקום תורה, הכונה לאו דוקא למגורים אלא למקום בו אתה שוהה במשך היום, עם מי אתה נפגש, מי האנשים שסביבך, ממי אתה מושפע, לצערנו אנחנו נמצאים בין יהודים אחים שלנו, מסכנים, שלא למדו תורה ולא למדו מוסר והם משפיעים עלינו לרעה, במושגים, באוירה, בחשיבה, אתה הולך ברחוב ואתה נושם רדיפה מתמדת אחר הנאות, אתה נושם הפקרות בלי גבול, התרת כל רסן של קדושה, של אנושיות, לצערנו מותר האדם מן הבהמה אין, וזה משפיע, אין מי שזה לא משפיע עליו, לכן מורנו ורבינו שליט"א מעורר תדיר לשמור מרחק, להתחבר לקדושה.

מקום עבודה מעורב הוא גרוע לכל יהודי לכל איש ולכל אישה, בלי כונה זה מדרדר, אתה לא שם לב ואתה נושם את המחשבה שלהם, אתה לאט לאט מתרגל לחשוב על תכלית אחרת, אתה מאבד את ההרגש מה רע ומה טוב, מה יפה ומה מכוער, אתה מאבד טעם בצניעות, בקדושה, וחבל, לכן יהודי יקר תשמור על יסוד יהדותך, תשתדל להתרחק, לשמור מרחק, כאשר אתה צריך לבחור מקום הימצאות תמיד תשתדל להיות ליד שומרי תורה ומצוות, תשתדל להיות ליד ברי לב רודפי חסד ובעלי צורה, תשנן לעצמך כסדר אדם שאינו שומר תורה ומצוות הוא אדם רע, אולי לא תמיד הוא אשם הוא לא עושה את זה בכונה, אבל למעשה הוא רע, הוא שלילי, הוא משפיע לא טוב, וגם אם אתה נאלץ להיות בקירבתו תשמור על מינימום, אל תאכל איתו, את זה תעשה לבד, כי חז"ל לימדו אותנו כי

מתגעגע אליו הוא מחכה לשמוע אותו, וזה התפקיד שלנו ליצור גשר בין הבן לאבא שבשמים, לחבר אותו, להאהיב לו את הקשר הזה, ואז הוא לבד יפרח ויעלה מעלה מעלה.

לכאורה נראה כי יציאת מצרים כבר מאחורינו אלפי שנים, אבל יש אנשים שעדיין לא יצאו ממצרים הם שקועים עמוק במצרים, עבורם זה כבר בשער הנ' האינטרנט שלהם כבר שיקע אותם בתוך טומאת מצרים, הם צריכים לעבור יציאת מצרים פרטית, והכאב הגדול כי הם לפעמים כבר שבויים לגמרי, הם אפילו לא מרגישים באיזה בוך הם נמצאים, ומה המשמעות של זה לכל הסביבה, מורנו ורבינו שליט"א יצא מגדרו מול הפוסחים על שני הסעיפים והוא צעק בכל כוחו אם ה' הוא האלוקים לכו אחרינו ואם הבעל לכו אחרינו, אי אפשר לשלב את שני הדברים יחד זה אש ומים, זה ממש שני הפכים.

פגשתי יהודי שחזותו חרדית ובידו הוא החזיק פצצה, מכשיר אייפון מהודר, לשאלתי האם יש לו משפחה הוא ענה בחיוב, ואז אמרתי לו תעשה לי טובה למרות שאתה כבר עשית את הצעד הזה, אולי אתה מסכים לענות לי על כמה שאלות, זה יהיה לך לזכות אולי יהיה אנשים שזה יפתח להם את העינים, ובס"ד הוא הסכים לענות לי על כמה שאלות בכנות, התשובות ממש פותחות את העינים, והרי לפניכם תוכן השיחה.

שאלה, א, האם אתה היום כפי שהיית לפני שהתודעת למכשיר המסוכן הזה, תשובה, אני בפלנטה אחרת זה לא אותו בן אדם.

ב, האם חשבת שזה יוביל אותך לכאן, תשובה, לא ולא, לא האמנתי להיכן אני הולך, אבל כעת זה מאוחר זה קשה.

ג, מה אתה רוצה שהילדים שלך יעשו, האם תכעס על האדם שיתן להם אייפון, תשובה, לא מספיק שאני גמרתי את החיים שלי, למה להרוס להם את החיים, מה הם עשו, הם נשמות טובות, מה אשמים שיש להם אבא כזה, אני חושב כי האדם שנתן לי את האייפון הוא רודף לכל דיניו.

ד, אם אתה חושב כי אתה לא האדם שנותן להם את האייפון, איך בבית זה נכנס, תשובה, אני באמת עושה כל מאמץ שהם לא יראו את המכשיר, אני מחביא את זה כמה שאפשר, למרות שאני יודע שזה משחק קצת מכור, כי אי אפשר לעבוד על הילדים הם תמיד יגלו את זה במוקדם או במאוחר, אבל מה אני יעשה, לפחות מה שאפשר.

ה, הרי הרב שלך או הרבי אומר שזה חמור מאוד איזה רושם אתה עושה על ילדיך, האם ילדיך מעריכים אותך, תשובה, מה אומר ומה אדבר אני מרגיש מושפל ומבוזה, אין לי פנים אני לא יכול לומר להם כלום.

ח, מה אתה ממליץ לאנשים אחרים, תשובה, אני הייתי רוצה ללכת בכל העולם לכל אחד לצעיר ולמבוגר

לאיש ולאשה ולצעוק באזניהם, תשמרו מרחק מהמכשיר המטונף הזה, זה נורא זה שיעבוד זה מפרך, זה מוציא כל טעם מהחיים, אל תתחילו עם זה.

ואז הוא פרץ בבכי גדול, והוא אמר לי אני משחק עליך כאילו טוב לי, אני שבור ורצוף, אני כבר רואה את החורבן שעשיתי לעצמי בכל תחום, בחיי האישיים אין לי פרנסה, אני מרגיש סמרטוט אין לי שליטה על עצמי, אני מחליט אלף פעמים לעזוב ואני לא מצליח, אני יודע כי זה דבר חמור אני מאמין למה שהרבי שלי אמר כי זה מושך וכל באיה לא ישובו, אני יודע כי מחכה לי שאול תחתית אבל אני לא מצליח להתגבר, קשה לי בחיי המשפחה, עם הילדים, אני ממש שבור ורצוף אני שבוי, לא האמנתי שכך זה נראה.

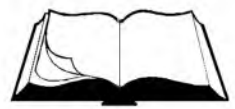
יהודי יקר, אוי, הצעקה הזו מהדהדת בכל העולם, אנחנו נמצאים בתקופה שיש בה חושך נורא, את העולם שוטף מבול של רשע, בהישג יד אתה יכול להחשף לכל רע, והרי חז"ל אמרו אל תאמין בעצמך עד יום מותך, כל יהודי מאמין צריך להוקיע את הדבר הזה, אנחנו כעת במלחמת קיום במלחמת הקדושה מול הטומאה, במלחמת האור מול החושך והמלחמה קשה ויש חללים, והרבה פעמים הם נופלים מחוסר מודעות, החובה על כולנו לצעוק ולהתריע, זה בוך זה מסוכן זה ביצה שמלמעלה היא נראית תמימה, ואתה נכנס לתוכה לטייל וככל שאתה מנסה להחלץ ממנה אתה טובע יותר, תשמור מרחק תגדור גדר, כן אם יש אבא שיש לו מכשיר לא כשר בהחלט אי אפשר לקבל את בנו למוסד, הוא תפוח רקוב, נכון הילד מסכן, אבל מה, יש לו מחלה מדבקת, גם מי שנחלה במחלה מידבקת הוא לא אשם, אבל כל אחד שומר ממנו מרחק זה מחלה מידבקת.

אבא יקר תדע היכן בנך מסתובב, מי הם חביריו, למה הוא נחשף, כמובן צריך לעשות כל דבר עם שכל ולא ראש בקיר, אבל אי אפשר לסמוך על הילד לבד, זה חובה שלך, אתה יכול פתאום לעמוד חלילה מול שוקת שבורה, אני זוכר את האבא שבא למורנו ורבינו בוכה כולו, כי זרקו את בנו מהשיבה, כי מצאו אצלו מכשיר לא כשר, והאבא בוכה כולו, אמר לו מורנו ורבינו למה באת עכשיו, איפה היית עד עכשיו? כעת כבר מאוחר! כמובן כי רבינו שליט"א מיד התאמץ לדאוג לו למסגרת אחרת, כי כבר ידוע דעתו של רבינו שליט"א, כי לזרוק בחור לרחוב זה כמו להרוג אותו. איך הוא שואל את הראשי ישיבות כאשר רוצים לזרוק בחור מהשיבה, האם הבחור חייב מיתה?...

ולבני הישיבות עמודי העולם ספונים בקודש הקדשים, אהובי ליבם ונפשם של כל יהודי, רבותינו דיברו הרבה להתחזק בלימוד בלא הפסקה, זה לימוד אחר לגמרי זה מרומם את האדם, זה מרים אותו מאדם למלאך, בואו ננצל את הזמן לרכוש נצח, שמירת הזמן זה מיסודי הדת, עם ישראל זקוק נואשות לתלמיד חכמים שיאירו את העולם.

מִי יֵרֵם הָיִי

"אין לו להקדוש ברוך הוא בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה לבד" (ברכות ח').

גליון 306

דילני שלכת שירה, ט"ו בשבט שחל בשבת, והל' ברכות שבט תשע"ז
ההלכות זערכו ע"י **הרב יהודה אריה הלוי דינר שליט"א** - רב ביהכ"נ צא"י "דברי שיר" ב"ב

שבת שירה

עניני קדימה בברכות

סדר הברכות

◀ בטי"ו בשבט אוכלים הרבה מיני "פרי העץ", ויש לדעת על איזה פרי יברך כדי לפטור את השאר.
כשיש לפניו הרבה מיני פירות, אם כולן ברכותיהן שוין, ויש בהם משבעת המינים, יש לו לברך על הפרי שהוא משבעת המינים, ועי"ז פוטר הברכה לכל שאר הפירות (שו"ע סי' רי"א ס"א). ואפילו אם הוא רק חצי פרי, והשאר הם פרי שלם - מברכים עליו (משנ"ב סק"ד).
אם שניהם ממין אחד, משבעת המינים, או ששניהם אינם מין שבעה מקדים השלם, ואפילו החצי חביב יותר בכל זאת השלם עדיף (משנ"ב שם), וכששניהם שלמים, מקדים המין שרגיל להיות חביב אצלו, אפילו עכשיו חפץ במין השני (שו"ע שם ומשנ"ב ס"ק י"א).
ואם גם שניהם שלמים, או שניהם אינם שלמים, וגם שניהם חביבים ואחד גדול מחברו, הגדול עדיף ("דעת תורה"). וכמ"כ השו"ע סי' קס"ח סעיף ב' לענין פת.
כשיש שבעת המינים, כל מין הסמוך בפסוק למילת "ארץ" קמא או בתרא הוא קודם למין השני, וסדר חשיבות ב' מינים הוא (חטיה ושעורה אינו מצוי אצלנו לאכול כמות שהם): זית, תמר, ענב (גפן) תאנה ורימון (שו"ע שם ס"ד). (יש שנותנים רמז לדבר לפי הגרעין שבו: זית, יש לו גרעין אחד. תמר, יש לו גרעין אחד שנראה כשתיים. ענב, יש לו כמה גרעינים. ותאנה, יש בו יותר גרעינים. ורימון יש בו מאות גרעינים!).

◀ **ולסיכום:** כשיש הרבה מיני פרי העץ, סדר ברכתו הוא ז' מינים (לפי קדימה בפסוק סמוך ל"ארץ"), שלם, חביב, גדול. ואין צורך לאכול כל הפרי החשוב תחילה, אלא אחר שכבר אכל ממנו קצת, יכול לאכול שאר הפירות ("כף החיים" סי' רי"א ס"ק ט').

"שהכל" ממין שבעה וברכת "האדמה"

◀ **שאלה:** יש לפניו בירה ובוטן, והבירה חביבה יותר על איזה יברך קודם?
תשובה: יברך תחילה על הבוטן כיון ש"האדמה" היא ברכה מבוררת יותר מברכת "שהכל", ואף שהבירה היא ממין שבעה (שו"ע סעיף ג', משנ"ב ס"ק י"ב, שעה"צ ס"ק ט').

מיץ רימונים ומיץ שזיפים

◀ **שאלה:** יש לו מיץ שזיפים וגם מיץ רימונים (שניהם ברכתם "שהכל"), על איזה יברך קודם?
תשובה: כיון שמין רימונים הוא משבעת המינים אע"פ שברכתו "שהכל", עדיין יש לו מעלה של ז' מינים, וכמבואר בשעה"צ (סי' רי"א ס"ק ט') בשם פמ"ג, שדבש תמרים יש לו מעלת מין שבעה הגם שהוא "שהכל", עי"י שם. וה"נ מיץ רימונים יש לו מעלת מין שבעה והוא קודם למיץ שזיפים (עי' ט"ז סי' קפ"ב ס"ק א'), דשכר יש מעלת ז' מינים, אבל עי' "מגן אברהם" שם ס"ק ב', שכתב מכיון שברכתו "שהכל" אין לו מעלת ז' מינים).

ברכה אחרונה

◀ מצוי מאד בטי"ו בשבט, שאוכלים מיני פירות שהם משבעת המינים, וברכה אחרונה שלהם הוא מעין ג', וכן אוכלים שאר מיני פרי העץ, שברכה אחרונה שלהם הוא "בורא נפשות", ואם אוכל משניהם, אין צריך לברך "בורא נפשות" על שאר הפירות, מכיון שגם הם בכלל ברכת "על העץ", שגם הם פרי העץ.
אבל אם אכל פירות משבעת המינים ביחד עם פרי האדמה, או עם שאר מאכלים שברכתם "שהכל", צריך לברך מעין ג' על הפירות של שבעת המינים, וברכת "בורא נפשות" על שאר הדברים (שו"ע סי' ר"ח סעיף י"ג).

שיעור אכילת פרס

◀ יש להזהר מאוד, דלפעמים אוכלים קצת מכל פרי, ונמצא שלא אכל ביחד כזית כדי שיעור אכילת פרס, ואם מברך עליהם "ברכה אחרונה", הרי זו "ברכה לבטלה".

◀ כתב ה"מגן אברהם" (סי' שכ"ד): "יש נוהגים ליתן חיטים לפני עופות בשבת שירה" (יש אומרים שהטעם הוא משום שהציפורים אמרו שירה על הים, ויש אומרים משום שהציפורים אכלו את המן שפיזרו דתן ואבירם מחוץ למחנה), אך מנהג זה אינו נכון שהרי אין מזונן של הציפורים על האדם ואסור לו להאכילן בשבת, (עכ"ד) ועי"כ יש להכין את מזונן ולהניחו לפניו בערב שבת.

◀ מותר לאדם ליתן בשבת מזונות לפני בהמות ועופות שמזונותיהם עליו, דהיינו אלו שאינם רגילים לחפש לעצמם אוכל, ואם לא נותנים להם לא יהיה להם מה לאכול.

כמו כן מותר לכל אדם להאכיל בעלי חיים אלו, ואפילו אינם שלו (ביאור הלכה שם סעיף י"א, ועי' ספר "תהלה לדוד" ס"ק י"ד).

◀ ציפורים הנתונות בכלוב - מותר להאכילן בשבת אם צריכות לכך מכיון שמזונותיהן על האדם, אבל אסור לטלטל הכלוב משום מוקצה.

◀ וכן דגים באקווריום (AQUARIUM) - מותר להאכילם בשבת אם צריכים לכך, אבל דגים שמאכילים אותם רק פעם בכמה ימים אין להאכילם בשבת.

◀ יש מתירים לער מפנה עם פירורים אע"פ שציפורים יאכלום, מכיון שאין כאן טרחה יתרה (עי' משנה ברורה שם ס"ק כ"ט, ועוד עי' "אשל אברהם בוטשאש"). אם יש שומשום הראוי לזריעה יש להקפיד לער את המפה על אבנים ולא על מקום שראוי לזרוע שם (עי' שו"ע סי' של"ו סעיף ד').

◀ כאשר מגיע זמן האכלת הבהמות שמזונותיהן על האדם - אסור לו לאכול לפני שנותן לבהמות לאכול (ברכות מ.).

ט"ו בשבט שחל בשבת

מדיני תפילה

◀ ט"ו בשבט שחל בשבת (כמו השנה תשע"ז) אין אומרים "אב הרחמים" ולא "צדקת צדק".

מנהג אכילת פירות בט"ו בשבט

◀ כתב ה"מגן אברהם" (סי' קל"א): "ונוהגים האשכנזים להרבות בו במיני פירות של אילנות".

◀ יש הנוהגים לאכול ט"ו מיני פירות (ספר "מועד לכל חי" סי' ל'), ויש הנוהגים לומר אחד מט"ו פרקי "שיר המעלות" בין פרי לפרי ("דרכי יוסף צבי", "שמע בני", ו"מועד לכל חי" שם).

◀ וי"א שהמנהג לאכול הרבה מיני פירות הוא עפ"י הירושלמי (סוף קידושין): "ר' חזקיה ר' כהן בשם רב, עתיד אדם ליתן דין וחשבון על כל מה שראו עיניו ולא אכל. ר' אליעזר חשש להדא ומצמיתא ומצמיתא ליה פריטין (מאסף פרוטות שיהיו מצויין לו לקנות) ואכיל בהון מכל מילה (מכל מין) חדא בשתא" ואפשר בגלל זה קבעו לאכול כל מיני פירות בט"ו בשבט. ועי' "פני משה" שמפרש משום ש"אינו נותן לבו לחזור אחריהם לברך להודות השם ב"ה שברא מינים אלו להחיות בהם בני אדם, וכמו שאינו נחשב בעיניו טובתו יתעלה ב"ה עכ"ל.

היות שהשנה חל ט"ו בשבט בשבת יש לזכור להיזהר בכל איסורי "בורר" בין בהכנת הפירות לפני הסעודה ובין בשעת הסעודה לענין קילוף הפירות ולענין הפרדת הגרעינים ממנו, וכמו בכל שבת.

לימוד בט"ו בשבט

◀ "ביום ט"ו בשבט למדתי הלכות מעשר מספר הרמב"ם, ובמסכת ראש השנה (י"ד: והלאה) וחזרתי לחדש דבר מה - כערכי, ויהא חשוב כקיום המצוה במעשר אילן, והתפללתי לה' שיוכיני באותה המצוה בפועל ממש מן התורה, ומאז נראה לי שמה שהראשונים קבעו יום זה ליום טוב שלא לומר בו תחנון, הוא להזכירנו מצוות הפרשת מעשר אילנות" וכו' (הגאון ר"ב ב"נפש דוד" הנהגה ט"ו).

הקיא את האוכל

◀ אם הקיא את האוכל ולא נשאר בו שיעור, הוי כלאחר זמן עיכול, ולא יברך עוד ברכה אחרונה ("שערי תשובה" רש"י סי' ר"ח).

בירך "בורא נפשות" במקום מעין ג'

◀ ברכת "בורא נפשות" אינו דומה לברכת "שהכל" שהוא ברכה ראשונה וכוללת כל המאכלים, אלא ד"בורא נפשות" מועיל רק על מינים מסוימים, ולכן אם בירך "בורא נפשות" על דבר שברכתו מעין ג' לא יצא (משנ"ב סי' ר"ב סי' ק"ה).

תשובות מהגאון רבינו נסים קרליץ שליט"א

◀ **שאלה:** מצוי היום שמוכרים פירות חתוכים לפרוסות ומסוכרים בסוכר, ולא ניכר צורת הפרי, האם נשתנה ברכתם?
תשובה: זה נחשב שניכר צורת הפרי, והרי אם יגידו לו מהו הפרי יבחין שזה הפרי ולכן יש לברך ברכתו הרגילה של הפרי.

◀ **שאלה:** פירות כתפוחי עץ, בננות וכדומה שריסקים או שעשו מהם ריבות, האם יברך ברכתם כרגיל?
תשובה: כל זמן שניכר תואר וצורת הפרי מברך ברכתו הראויה, אבל אם ריסקם עד שאין ניכר תוארם וצורתם ובפרט כשעושה מהם ריבות, יברך עליהם "שהכל".

◀ **שאלה:** רסק פירות שברכתו "שהכל" האם מועיל לקחת חתיכת פרי ולברך עליו ברכת "בורא פרי העץ", ולפטור ע"י זה את הרסק?
תשובה: כיון שמעיקר הדין אם בירך "בורא פרי העץ" יצא, מועיל לקחת פרי וע"י זה לפטור את הרסק.

◀ **שאלה:** שקדים או בוטנים שרוב העולם אוכלים אותם קלויים ולא חיים, האם נחשבים כפרי שכך הרגילות לאוכלו דווקא קלוי ולא חי, ולפי"ז תשתנה ברכתו, שאם יאכלנו חי יברך "שהכל"?
תשובה: כיון שעל ידי הקלייה זה לא משתנה לדבר אחר אלא רק עושה אותו ליותר טוב, ואפשר לאוכלו כך וכך, מברך עליהם בין חיים ובין קלויים אותה הברכה.

◀ **שאלה:** הדין הוא שיין פוטר כל מיני משקין, האם זה פוטר גם משקים כדוגמת מרק שיש לו חשיבות בגלל הירקות שהתבשלו בתוכו?

תשובה: כיון שלמעשה המרק הוא משקה גמור ושיעורו לברכה אחרונה הוא ברביעית ככל משקים, א"כ ברכת היין פוטרת את המרק.

◀ **שאלה:** סלט פירות המעורב בדברים שברכתם "בורא פרי העץ" ו"בורא פרי האדמה", והדין בתערובת שמברך לפי הרוב, איך ניתן לקבוע אם זה מוגדר כתערובת?

תשובה: גדר תערובת הוא שאם יקח את האוכל בכפית יעלו לו בכפית משני המינים, אבל אם אוכלים כל חתיכה בפני עצמה אין זו תערובת.

◀ **שאלה:** האוכלים פירות ט"ו בשבט בתוך הסעודה ומביאים גם זיתים, האם יברך עליהם בתוך הסעודה, או שנחשב כדברים הרגילים לאכול בסעודה שאין מברכין עליו?

תשובה: מסתבר שיברך על הזיתים בתוך הסעודה כיון שמביאים את הזית לשם מנהג אכילת פירות ולא מחמת הסעודה, ע"כ יש מקום לברך על זה אף שהוא באמצע הסעודה. ואמנם אם אוכל הזית בלחם ודאי א"צ ברכה.

◀ **שאלה:** מי שבירך על פרי "בורא פרי העץ", והיה על השולחן עוד מין פרי שברכתו ג"כ "בורא פרי העץ", שלא ראה אותו ולא כיוון עליו, האם צריך לחזור ולברך עליו?
תשובה: אין צריך לחזור ולברך על הפרי השני כיון שהיה על השולחן.

◀ **שאלה:** אם עוסק באכילה והחליט בדעתו שאינו רוצה לאכול מין פרי אחד ממיני הפירות שלפניו, ואח"כ חזר בו ורצה לאכול אותו הפרי, האם צריך לחזור ולברך "בורא פרי העץ"?
תשובה: אין צריך לחזור ולברך, כיון שעדיין עוסק באכילה, וכך הדרך שלפעמים נמלך ואין זה היסח הדעת גמור.

פירות וירקות שגדלו בעציץ שאינו נקוב

◀ **שאלה:** פירות וירקות שגדלו בעציץ שאינו נקוב, האם מברכים עליהם ברכתם הראויה, או שמא יש לברך עליהם ברכת "שהכל" היות שאינם יונקים מן האדמה כלל?

תשובה: יש סוברים שעל לחם (מקמה שגדל בעציץ שאינו נקוב), יברך מזונות (שאין זה גדל ב"ארץ" וא"א לברך "המוציא לחם מן הארץ"), וכן על ירקות אינו מברך "בורא פרי האדמה" כיון שהעציץ לא מחובר לאדמה, אבל לענין פרי העץ אפשר לברך "בורא פרי העץ" דסו"ס יש עליו שם עץ ("חיי אדם" כלל מ"א סעיף י"ז).

ויש סוברים שגם על פרי אדמה מברך ברכה הראויה לו מכיון שבירושמי (שהוא המקור לדברי "חיי אדם"), משמע שהסתפק בעציץ רק על שם "ארץ" ("ארחות רבינו" ח"ג עמ' רכ"ג), וכן לענין גידולי מים מסתבר שאפשר לברך על כל מין את הברכה הראויה לו (שו"ת "שבט הלוי" ח"א סי' ר"ה הערות לס' ר"ד).

חולה סכרת שאכל עוגה מתוקה

◀ **שאלה:** חולה סכרת שלא יכול למנוע עצמו מלאכול עוגה עם קרם

(שזה מאוד לא בריא בשבילו ואסור לו לאכול), האם מברך עליו ברכה ראשונה וברכה אחרונה?

תשובה: איתא בשו"ע (סי' קצ"ו א') אם אכל מאכל איסור אפילו אם אסור רק מדרבנן אין מברכין עליו לא בתחילה ולא בסוף, עיי' שם. משום בוצע בדרך נאץ ה' (משנ"ב סי' ג'), ולפי"ז האוכל מאכל המסוכן לבריאות, אסור לו לברך עליו משום שעובר עבירה באכילתו, שהרי כתוב "וחי בהם" (שו"ת מהר"ם שיק או"ח סי' ר"ס).

אולם חולה סכרת האוכל עוגה המזיקה לבריאותו, יברך ברכה ראשונה ולא אחרונה, משום דמסתבר שהפירור הראשון שאוכל אינו מסכנו, ואין איסור באכילתו, ורק לענין ברכה אחרונה, שבאה על אכילת כזית, לא יברך משום שעבר איסור באכילתו ("חשוקי חמד" ברכות ל"ו. בשם הגר"ש אלישיב זצ"ל).

חביב ושלם

◀ **שאלה:** יש לפניו בורקס או רוגלעך שלמים, ופרוסת עוגה שחביבה בעיניו יותר, על מה מהם יש לו לברך?

תשובה: צריך להקדים לברך על הבורקס או הרוגלעך, אע"פ שהעוגה חביבה יותר ומשובחת, כיון שמעלת שלם עדיפה ממעלת חביב (עיי' משנ"ב סי' ר"א סי' ד').

חצי פיתה או לחמניה

◀ **שאלה:** מצוי בשמחות שיש חצי פיתות ולחמניות שלמות, והפיתה חביבה עליו, על מה עליו לברך?

תשובה: אם דעתו לאכול גם את הלחמניה צריך להקדים ולברך עליה כיון שמעלת שלם קודמת לחביב.

גדר 'בריה ושלם'

◀ **שאלה:** האם מותר לאכול עדיש אחד (או סוכריה), או יש בזה משום 'בריה', שמבואר בשו"ע (סי' ר"ט) שלכתחילה אין לאכול משום ספק חיוב ברכה אחרונה?

תשובה: 'בריה' הוא רק מה שנעשה דרך גידול הטבע מהקב"ה, כגון ענב אחד, גרגר רימון אחד, בוטן אחד, (ובתנאי שהוא שלם ולא חתוך לחצי, או חסר כלשהו), אבל אוכל שנעשה ע"י אדם אין זה 'בריה', אבל יש לו דין 'שלם' (כמו לענין לחם שנאפה ע"י אדם שנחשב ל'שלם') לענין קדימה בברכה.

אכילת 'ארבעס' או בוטנים ב'שלום זכר'

◀ **שאלה:** האם ראוי לאכול 'ארבעס' ב'שלום זכר' או שמא יש בו משום 'בריה'?

תשובה: מצוי שאוכלים 'ארבעס' או בוטנים ב'שלום זכר' ומסתפק השו"ע (סי' ר"א א') והמשנ"ב (סי' ה') באכילת בריה עם יש לברך עליו ברכה אחרונה, ולכן יש להזהר מלאכול 'ארבעס' או בוטנים, וכן גרגרים של רימון או ענב, אם לא שאוכל בשעור כזית, כדי לא להכניס עצמו לספק ברכת "בורא נפשות", או ספק מעין שלוש.

אכילת גלידה

◀ אם ממיס את הגלידה בתוך פיו, יש לה דין משקה, ושיעורה ברביעית, ואם לועס אותה דינה כמאכל, ושיעורה כזית (הגר"ש אלישיב זצ"ל).

ויש סוברים שכל זמן שלא נימוח שיעורה בכזית, ואם נימוח שיעורה ברביעית (הגר"נ קרליץ שליט"א, "חוט השני" ברכות עמ' ר"א). ושיעור כזית לפי ה"חזון איש" הוא 33 סמ"ק, ולהגר"ח נאה 27 סמ"ק, ושיעור רביעית לפי ה"חזון איש" הוא 150 סמ"ק (גימטריה "כוס הגון"), ולהגר"ח נאה 86 סמ"ק (גימטריה "כוס").

ברכת הנהנין וברכת הריח

◀ **שאלה:** אוכל חתיכת אתרוג מתוק, ורוצה גם לברך עליו ברכת הריח (משנ"ב סי' רט"ז סי' ח'), איזו ברכה יברך קודם?
תשובה: אם יש לו ב' דברים לפניו, ברכת הנהנין או ברכת הריח, אמרינן ברכת הנהנין קודם (משנ"ב סי' ר"א סוסי"ק ל"ה). אמנם בזה שבאותה חתיכה יש גם ברכת הנהנין וגם ברכת הריח, יש סוברים שמוטב לברך על הריח קודם, מפני שמיד כשאוחזו בידו מריח, ואח"כ יברך על אכילה (משנ"ב סי' רט"ז סי' י' בשם "אליה רבה").

ויש סוברים שיטעם קצת מן הפרי ויברך עליו ברכת האכילה, ולא יכוון ליהנות מן הריח, ואח"כ יברך ברכת "אשר נתן..." (משנ"ב שם בשם פמ"ג).

הפרשת תרו"מ בשבת לחומרא

◀ **שאלה:** המחמיר (בלי נדר) לחזור ולהפריש תרו"מ אפילו על מאכל בכשרות טובה, ובאמצע השבת נזכר ששכח להפריש, האם מותר לעשות כן בשבת?

תשובה: כתב ה"ד"ר אמונה" (פרק ט' הל' מעשר, "ציון ההלכה" סי' ק"פ), פעם אחת שכחו לעשר את החלות מערב שבת, ולא היה תנאי רק היה במקום שיש שם השגחה מעולה, וכמעט ברור היה שזה מעושר, והתיר מרן (ה"חזון איש") לעשרן בשבת, אבל לא רצה להתיר לאכלם בלי מעשר וכו', עוד פעם אחת שלחו אתרוג לרב בירושלים שיברך על זה וכל קהילתו, ובלי יו"ט נתעורר שאלה על המעשרות, וציווה (ה"חזון איש") לעשר מוודאי טבל עליו ביו"ט, כדי שלא יכשלו כל האנשים שם.

ספרים טיול

התפילה
במחיצת החפץ חיים

השבת
במחיצת החפץ חיים

הימים הנוראים
במחיצת החפץ חיים

הגדה של פסח
במחיצת החפץ חיים

פרקי אבות
במחיצת החפץ חיים

החינוך
במחיצת החפץ חיים

ביד הלשון

פעילויות תורניות

מבצעי שמירת הלשון

שיעורים תורניים

מילגות לנוקשים

הפרשה "במחיצת החפץ חיים". פרשת בא גליון מס' 90

ט"ו

זריזות ומתינות

ושמרתם את המצות (יב, יז). רבי יאשיה אומר אל תהי קורא את המצות אלא את המצוות, כדרך שאין מחמיצין את המצה כך אין מחמיצין את המצווה אלא אם באה לידך עשה אותה מיד (רש"י).

התורה מצווה עלינו להזדרז בעשיית כל המצוות, כמו שאנו מזדרזים באפיית המצות. שכשם שצריכים לחשוש שבצק המצות יחמיץ, אם לא נזדרז באפייתו, כך עלינו לחשוש שהמצווה יתחמיץ ועלינו לעשותה מיד. על פי יסוד זה, מבאר רבנו (הח"ח חיי ופעלו עמי' תתקצ) את המצווה האחרונה שקיים משה רבנו. שהנה נאמר (דברים לד, א) "ויעל משה מערבות מואב אל הר נבו ראש הפסגה אשר על פני ירחו", ופירש רש"י: "כמה מעלות היו ופסען משה בפסיעה אחת". ובפשטות, זהו מעשה נס. ויש לתמוה, מדוע היה משה זקוק לנס כזה, ובשביל מה התורה מספרת לנו זאת. אלא צריך לפרש, שאין כאן נס כלל, והתורה באה לספר לנו את מעלתו של הרועה הנאמן, שכל ימי חייו הזדרז לקיים את המצוות. הנה, הקב"ה ציווה עליו (דברים לב, מט-נ) "עלה אל הר העברים הזה הר נבו... ומות בהר אשר אתה עלה שמה והאסף אל עמידך", כלומר, העליה להר נבו היא מצוה ככל המצוות. וכשם שכל ימי חייו הזדרז לקיים כל מצווה, כך גם את המצווה האחרונה שבא היה תלוייה מיתתו, לא התעצל וקיימה בזריזות, עד שעלה את כל המעלות העולות אל ההר בפסיעה אחת. כך גם מסופר (שם עמי' רעא) על רבנו, שעשה את כל פעולותיו בזריזות בלתי מצויה. ואף בימי זקנותו, היתה ניכרת עליו רעננות ותסיסת נעורים, בקיימו מצוה ממצוות התורה. בהיותו כהן, היה רגיל לומר בשעת קיום מצוות (שבת כ, א): 'כהנים זריזים הם'.

מנגד, רבנו (שם עמי' תתקצא) היה מזהיר מאוד, לא להיחפז יתר על המידה בעשיית המצוות, אלא לעשותם כמה שאפשר במתינות וביישוב הדעת. מפני שכמעט ואין מצווה אמיתית הנעשית בהתלהבות מרובה, ובדרך כלל, כשמתלהבים יתר על המידה, סימן שטמונה בעשייה זו אש זרה - אש של היצר הרע. לכן, צריך להיות מיושב בדעתו ולבדוק האם אין במצווה שמץ מעצת היצר הרע. גם אזהרה זו מרומזת בפסוק "ושמרתם את המצות", המילה שמירה מתפרשת מלשון 'המתנה', כפי שכתוב (בראשית לו, יא) "ואביו שמר את הדבר", שיעקב המתין וציפה מתי יתקיימו נבואותיו-חלומותיו של יוסף.

העצה הראויה להתנהגות הנכונה, למד רבנו (דוגמא משיחות אבי) מבוועז. כשאמר לו רות (רות ג, ט) "ופרשת כנפך על אמתך כי גואל אתה", ידע שהיא אשה ראויה לו, שהרי אמר (שם פסו' יא) "כל אשר תאמרי אעשה לך כי יודע כל שער עמי כי אשת חיל את". אולם מבואר, שבועז הסתפק בעצם הנישואין האלו, מפני שהיה גואל קרוב יותר ממנו (שם פסו' יב). וגם כשהזדמנה לו מצווה גדולה של הקמת שם לקרובו המת, והאשה הזו היתה אשת חיל צדיקה וראויה לו, אף על פי כן, הוא לא איבד את מתינותו ושיקול דעתו, ואמר לה להמתין עד הבוקר. ובכל אופן, המתינות לא גרמה לו להזניח את העניין ולדחותו, כפי שאמרה נעמי (שם פסו' יח) "כי לא ישקוט האיש כי אם כילה הדבר היום". ובאמת, מיד עלה אל מקום ישיבת הסנהדרין, ופנה אל 'פלוני אלמוני' הגואל הקרוב יותר ממנו, וכשהלה סירב לגאול ולקחת את רות לאשה, מיד באותו היום נשאה. ובזכות זריזות זו, זכה בוועז שיצא מחלציו דוד המלך ע"ה, שהרי אמרו חז"ל (ילקוט רות ר' תרח) שבאותו הלילה שנשאה מת בוועז.

אורחות חיים במחיצת החפץ חיים. "מתנת החיים" סיפר בנו של החפץ חיים זצ"ל, הגאון רבי לייב זצ"ל: מעשה היה ונכדו הקטן של החפץ חיים זצ"ל שאל את סבו הגדול: "סבא, מהו גילך?". החפץ חיים הביט בנכדו ולא ענהו. ראה הנכד כי הסבא אינו עונה על שאלתו, ולא יסף לשאול. לאחר זמן קצר לקח החפץ חיים זצ"ל כמה שטרות כסף, הכניס למעטפה, סגר את המעטפה היטב ונתנה לנכדו הנ"ל מתנה מהסבא. הודה הנכד מאד לסבו, לקח את המעטפה והכניסה לכיסו. שאלו החפץ חיים: "מדוע לא פתחת את המעטפה לראות כמה כסף נתתי לך במתנה?". נדהם הנכד מן השאלה, ותיכף ענה: "מתנה מסבא - דבר יקר הוא לי מאד, ואין זה משנה כמה כסף יש במעטפה. וכן, אין זה יאה ונאה לספור כמה כסף יש במעטפה בפני הנותן". אמר החפץ חיים לנכדו: "כך הם הדברים לגבי שאלתך 'בן כמה הסבא', הרי 'חיים' המה דבר יקר ומתנה נפלאה מאת הבורא יתברך שמו, וכי יש לנו שמץ של הערכה ויקר לכל רגע ורגע של 'חיים'!! וכן, מה זה משנה כמה רגעים ו'חיים' 'מתנה' קיבלנו מאת הקב"ה, והרי 'מתנה לא סופרים'!!".

ספרים טייל

התפילה
במחיצת החפץ חיים

השבת
במחיצת החפץ חיים

הימים הנוראים
במחיצת החפץ חיים

הגדה של פסח
במחיצת החפץ חיים

פרקי אבות
במחיצת החפץ חיים

החינוך
במחיצת החפץ חיים

ביד הלשון

פעילויות תורניות

מבצעי שמירת הלשון

שיעורים תורניים

מילגות לנוקשים

פניני הפרשה "במחיצת החפץ חיים"

ח"ב

פרשת בא

והגדת לבנך.

קיום ויסוד האומה הוא חינוך הבנים לתורה ולמצוות.

ידוע לכל, כי יסוד קיום האומה ותורתו ודתו, הוא חינוך הבנים, ללמדם תורת ה' ולחנכם במצוותיו, שעד זיקנה לא יסורו מה' ותורתו, ככתוב (משלי כב, ו) "חנוך לנער" וגו'. ועל עיקר הזה נצטוונו בציוויים ואזהרות כפולות ומכופלות, ובפרשת קריאת שמע שאנו קוראים בכל יום בשכבנו ובקומנו, בא עיקר זה מפורש בפרשה ראשונה ושניה - "ושננתם לבניך", "ולמדתם אותם את בניכם".

וכן נצטוונו בחינוכם במצוות והשרשת שרשי אמונה אותם את בניכם בלבבם, כמו שכתוב: "והגדת לבנך", "ולמען תספר באזני בנך", "והיה כי ישאלך בנך" וגו', "והודעתם לבניך ולבני בנך יום אשר עמדת לפני ה' אלוך בחרב", והרבה כיוצא בזה, והכל מפני שזה קיום האמונה ויסודות התורה.

ואבותינו מעולם קיימו את העיקר הזה, בכל לבבם ובכל נפשם למדו והשרישו בעצמם, ולימדו לבניהם תורת ה' התמימה שבכתב ושבועל פה, בקרבם את האמונה הטהורה בה' ותורתו, עד שבחפץ נפשם כמה פעמים ובדמי חייהם הורישוהו, מסרו עצמם לשריפה והריגה בשביל דת א-ל חי לבניהם תורה שלימה ותמימה, ובניהם לבניהם עד הדור האחרון שאנו חיים בו, שחרות גם היום על לב כלל ישראל תורתנו הקדושה, בכל חוקותיה ומצוותיה, כולם אהובים וחביבים בעיני הכל לשמור ולקיים, אחת מהם לא נעדרה ח"ו.

(חומת הדת, פ' בא)

והיה לך לאות על ידך ולזכרון בין עיניך וגו'.

הצריך שנכתוב כל מה שנראה אלינו באותות ובמופתים על ידינו ובין עינינו, וכמו שכתוב "והיה לך לאות על ידך ולזכרון בין עיניך וגו'", כי ביד חזקה הוציאך ה' ממצרים", וכן לכתוב אותו על מזוזות הבתים והשערים, ושנוכיר בפינו בבוקר ובערב, וכן כיוצא בזה הרבה מצוות זכר ליציאת מצרים, והכל להיות לנו בכל הדורות עדות במופתים שלא ישכחו, ולא יהיה פתחון פה לכופר להכחיש אמונת האלוקים, כי הקונה מזוזה בזו אחד וקבעה בפתחו, ונתכוין בעניינה, כבר הודה בחידוש העולם ובידיעת הבורא והשגחתו, וגם בנבואה, וגם האמין בכל פינות התורה.

(נדחי ישראל, פ' מג)

והיה לך לאות. תכלית יציאת מצרים - קבלת התורה.

גם בתחילת יציאת מצרים, כשנתן לנו הקב"ה מצות תפילין לאות על יציאת מצרים שהכרנו אז מציאותו והשגחתו מגודל נפלאותיו אשר שם במצרים, סיים ואמר כי לא זה לבד הוא התכלית, ורק יש עוד תכלית אחר גבוה, והוא כמו שכתוב: "והיה לך לאות על ידך ולזכרון בין עיניך, למען תהיה תורת ה' בפיך", כי זהו עיקר תכלית האדם בימי חייו, והיא עלתה במחשבה תחילה, ובשבילה נברא העולם ובשבילה יצאו ממצרים, כמו שנאמר: "בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלוקים על ההר הזה", וכמו שפירש רש"י שם, ואמר "תורת ה' בפיך", להורות לנו שצריך האדם להיות עמל על התורה, עד שתהיה שגורה בפי, וכמו שכתוב "ושננתם לבניך", והיינו שיהיו דברי תורה מחודדין בפיך, שאם ישאלך אדם דבר אל תגמגם ותאמר לו וכו', וכן כתיב במשלי (כב, יח) "כי נעים כי תשמרם בבטןך יכונן יחדיו על שפתיך".

ואמר "תורת ה' בפיך", שלא די שידע איזה הלכות במקצוע אחד, רק צריך לעמול שיהיה כל תורת ה' ערוכים ושמורים על פיו. ואשרי המתבונן בזה בימי חייו בעולם הזה, ויזכה לקדש נפשו ולתת לה כבוד וגדולה ועידון לנצח.

(תורה אור פ"ז)

לע"נ ה"ה שלמה בן מרים. ולהצלחת ה"ה דניאל בן שלמה. דן אליהו בן לאה

אבי עזרי

מתורתו של רבינו הגדול מרן הגראמ"מ שך זצוק"ל על פרשת השבוע

מוסר על פרשת השבוע

הנהגת פרעה נכללת בציוי של "כמעשה ארץ מצרים לא תעשו"

רגילים להבין שסיפור יציאת מצרים הוא כדי לראות את נפלאות ה' והשגחתו ולימוד יסודות האמונה, אמנם תכלית נוספת יש בזה, והיא להתרחק מן הגנות. דהנה הרמב"ם בשמונה פרקים (פ"ה) כתב שכל מעשה וכל דיבור של האדם עליהם להיות לתועלת לגוף או לנפש, להרחיק נזק מגופו ונפשו, להשיג חכמה או מעלה, בשבח מעלה, או בגנות דבר מגונה, ואף קללת בלע"י החסרונות וחסרם לגנאי, כאשר הכונה היא להתרחק מהם ולא ללמוד ממעשיהם, הוא דבר מחוייב, והיא מעלה. והוא כמו שכתוב (ויקרא יח ג) "כמעשה ארץ מצרים אשר ישבתם בה לא תעשו וכמעשה ארץ כנען וכו' לא תעשו". וסיפור הסדומיים [סדום ועמורה] שהזכיר הרשעים וחסרונם לגנאי, ושבת הטובים והגדלתם, אין הכונה בו אלא לענין זה, כדי שימשכו בני אדם אחרי הדרכים הטובים האלו ויתרחקו מדרכי הרעים ההם. עכ"ל.

הנה קשה להבין את תהפוכותיהם של המצרים, שהרי חכמת מצרים היתה רבה, והנה קבלו מכות וראו את יד ה', עד שגם החרטומים אמרו (שמות ח טו) "אצבע אלקים היא", ופרעה גם הוא אמר (שמות ט כז) "אצבע אלקים היא", ופרעה גם הוא אמר (שמות ט כז) "ה' הצדיק", אך מיד לאחר יציאתו של משה רבינו מבית פרעה חזר לסורו. וכי ניתן להבין שכך ינהגו בני אדם בני דעת? ואם כן היעלה על הדעת שנהגו כמותם ונעשה כמעשיהם עד שנזקק לאזהרה ולימודים להתרחק ממעשיהם? ולמרות זאת באה התורה ומלמדת שאנו עלולים להמשך אחריהם, ולכן יש צורך בלימודים שנראה את הגנות ונתרחק ממנה. ולזה נצטוונו "כמעשה ארץ מצרים וכו' לא תעשו", שתראו מה שהם עשו - ותתרחקו, כי אתם עלולים ללמוד מהם.

ולהבין ענין זה יש לבאר שהוא סוד שהתורה גילתה בכוחות האדם, שכפי שאדם היה רעב ואכל והשביע את רעובו, אין די לו בזה, ואחר זמן מסויים עליו לאכול שוב, כדקיימא לן (רמב"ם הל' שבעות פ"ה ה"כ) דהאומר שבעה שלא אשן שלשה ימים - מלקין אותו וישן לאלתר, וכן באכילה שבעה ימים, כי אי אפשר לאדם בלא אכילה ושינה, וכשהאדם רעב ותאב לאכול, אין מועיל לו מה שאכל אתמול. כך גם בכוחות הנפש של האדם, לא די בזה שלמד אתמול אלא צריך לחזור שוב, וכפי שבגשמי יש מי שדי לו לאכול שתי פעמים ביום ויש שזקוק לשלש פעמים, ויש בעל גוף חלש שעליו לאכול ארבע או חמש פעמים או חולה הזקוק לאכול כל שתי שעות, כך גם בנפש, יש נפש בריאה שדי לה במעשה אחד ובהתלמדות אחת כדי להתחזק, ויש מי שחלש או חולה שהאזהרה וההתלמדות מועילה להחזיק רק מבוקר עד ערב או רק שתי שעות, וירדה תורה לסוף דעתו של אדם שצריך לקבל עול מלכות שמים בבוקר, ועם כל זה עליו לקבל שוב עול מלכות שמים בערב, כי החזיק וההתלמדות נחלשים. התפללת בבוקר וזה מחזיק עד מנחה ושוב עליך להתפלל, וכן בערב, לחזור להודות ולבקש מהקב"ה, וכך מי שחטא וחלה בנפשו והוא נענש כדי שיתבונן ויתלמד וישן, הלימוד הזה מועיל לאיזה זמן, ושוב צריך לימוד חדש, ומה שקבל כבר עבר. וכך גם פרעה נענש במכה אחר מכה שהועילה לשבעה ימים שוב הוצרך ללימוד חדש.

כתיב (דברים ו) אשר אנכי מצוך היום, ועוד כתב (דברים כו טז) "היום הזה ה' אלקיך מצוך" וגו', ומובא ברש"י שבכל יום ויום יהיו בעיניך כחדשים. וכן כתיב (שמות יט א) "ביום הזה באו מדבר סיני" ופרש"י ביום הזה וכו' שיהיו דברי תורה חדשים עליך כאילו היום ניתנו. ונראה

ולמען תספר באזני בנך ובן בנך את אשר התעללתי במצרים (י, ב)

סח רבי יוסף ישראלזון זצ"ל: בעת לומדי בישיבת פוניבז', ניגש אלי פעם מרן זצ"ל באמצע הסדר כשהוא מושך לי בכנף כותנתי. מדי נתקהלו סביבנו עוד כמה בחורים אשר חפצו לשמוע את אשר בפי מרן זצ"ל, והוא פתח ואמר לנו:

לבאר בזה שהרי התורה "ארכה מארץ מדה ורחבה מני ים", יש בה עומק רב, ובכל יום צריך להעמיק יותר ויותר, וזה הכונה באומרו כחדשים, וכמובא על רבי סעדיה גאון שכל יום ויום עשה תשובה על מה שאתמול לא השיג את שהשיג היום בהכרה בה' ובתורתו, כל יום זה דבר חדש ומגיע בו להכרה עמוקה יותר. וכך זה גם בהבנת התורה, צריך לחדש תמיד, כשם שהאכילה הקודמת אינה מועילה. בכל יום יהיו בעיניך כחדשים - כפשוטו, כי בכל יום צריך חיזוק חדש, וללמוד שוב, ואין לתמוה על כך, כפי שאין תמהים על שהאדם שאכל נעשה רעב לאחר זמן.

ומצב של חולי זה היה גם אצל פרעה, היום אמר "ה' הצדיק ואני ועמי הרשעים", וכשנמשה יצא - חזר לסורו. זה החידוש שכתב הרמב"ם ללמוד מפרשיות אלו להתרחק מן הגנות, שיש ללמוד להזהר שלא להגיע למדרגה ולמחלה זו. וכפי שנתבאר שהרי גם המצרים היו בני אדם אלא שהיו מקולקלים וחולים בנפשם, ולכן המכות וההתלמדות לא החזיקו זמן רב ואף אחד אינו מחוסן ממחלה זו, ולכן צריך להזהר ולהתרחק ממעשיהם.

(שיחה בישיבת פוניבז')

גם אצלנו יתכן להגיע למצב של "הכבדתי את לבי"

כי אני הכבדתי את ליבי (י, א)

בדרכי אתמול לשיבה התלבטתי אם לדבר, ומה לדבר, ופתאום נפל בדעתי כמה מילים, וכשנפל לי מילים אלו, חשבתי שזהו אור בעינים, ומזכרים לומר אותם לציבור. אחר כך חששתי שמא לא ישמעו ולא יבינו, ולמרות זאת אמר, ואל תתרעמו על מה שאומר. - עבר בדעתי שמא ח"ו יש אצלנו בחינה של (שמות י א) "כי אני הכבדתי את לבי"!

כשקלטתי את הווארט הזה, היה אצלי זעזוע - אוי! האם ענין הכבדת הלב נאמר רק לפרעה? הרי זה לימוד לדורות, כי אם לא כן מדוע נכתב בתורה! מצב זה יכול להיות גם אצלי ואצל אחרים, אלא שלכל אחד במדה שלו, אצל פרעה היה זה באופן חמור, ואצל אחרים יתכן שיהיה באופן אחר (עי' ברמב"ם הל' תשובה פ"ו ה"ג).

כשהתבוננתי ברמב"ם שמנה עשרים וארבעה דברים המעכבים את התשובה, חשבתי שמכל אלו עלול להיות שנעשה מצב של "הכבדתי את לבי". הכיצד? כי הנה הרמב"ם (הל' תשובה פ"ד) מנה עשרים וארבעה דברים שמעכבים את התשובה, ומהם חטאים שאין מספיקין בידו לעשות תשובה, או שנועלין דרכי התשובה מעושיהן, וכשנתבונן בהם נמצא שאנחנו נגועים בהם, ואם לא בכולם, אבל מכל דבר נדבק בנו מעט, מזה מעט ומזה מעט, וכך יתכן שעל כל פנים נאסף מכולם יחד כדי חטא אחד שלם מתוך אותם עשרים וארבעה דברים המעכבים את התשובה! ועלולים להגיע חס ושלום למצב של "הכבדתי את לבי", וגם את עצמי אני כולל בזה. ואם כן, איך נתהלך באדישות? הרי אני יודע בבירור שתפלת 'שמונה עשרה' שלי היום היא בדיוק כפי שהיתה קודם, אינני מתפלל טוב יותר מאשר לפני חודש אלול! אוי, כמה יש לנו לירא ולפחד!

(שיחה בישיבת פוניבז')

מעשה רב

"האם שמעתם פעם על נפוליון?" ומשהשבנו לו בחיוב, שאל: "מי סיפר לכם? וכי אתם רואים אותו?" לא ידענו מה להשיב לו, הרי בזמנו כל ילד קטן שמע אודות המצביא הגדול נפוליון, ומה איפוא כוונת מרן זצ"ל בשאלתו אלינו.

משהחרשנו, המשיך מרן זצ"ל ואמר:

למען תהיה תורת ה' בפיד' (יג, ט)

מספר רבי מרדכי אפוליון שליט"א:

בעת שמחת פורים בשנת תשל"ט נכנסו כמה תלמידים אל מרן זצ"ל, השמחה היתה גדולה מאד ובתוך השמחה אמר אחד התלמידים למרן זצ"ל על אחד מגדולי הדור הידועים בדור הוקדם זצ"ל שידע כל התורה כולה. נדעזע מרן זצ"ל והרצין פניו. "וכי ידוע אתה מה זה כל התורה כולה?" אמר זאת בלשון תימה רבתי.

"החזון איש ידע כל התורה כולה", ושוב חזר ואמר "אתה ידוע מה זה כל התורה כולה?"

(לולי תורתך שעשועי)

והיה כי ישאלך בנך (יג, יד)

סח הרב מיכאל פלס שליט"א: היה זה לאחר נישואי. נתארחתי ביו"ט ראשון של פסח אצל הורי שיחי, אשר זכו לדור בשכינות למרן זצ"ל. נגשתי אליו לאחר התפילה בדרך לביתו, לברך ולהתברך בברכת "א גוט יום טוב". שאל אותי מרן זצ"ל האם אמש שאלתי את אבי "מה נשתנה?" והשבתי: הבת שלי שאלה אותי. והשיג: "זה לא טוב, תמדי צריך לשאול את הדורות היותר מוקדמים, את הזקנים, שאל אביך ויגיד זקניך ויאמרו לך..."

(לולי תורתך שעשועי)

והיה לאות על ידכה וגו' כי בחזק יד הוציאנו ה' ממצרים (יג, טז)

הרמב"ן בביאור פסוק זה, האריך לבאר יסוד המצוות שהן זכר ליציאת מצרים, ובתוך דבריו ביאר ענין תפילת הציבור:

"שאין לנו טעם אחר ביצירה הראשונה, ואין לעלין בתחתונים חפץ מלבד זה שידע האדם ויודה לאלוקיו שבראו וכוונת רוממות הקול בתפלות וכוונת בתי כנסיות חכות תפלת הרבים, זהו שיהיה לבני האדם מקום יתקבצו ויודו לאל שבראם והמצאם, ויפרסמו זה, ויאמרו לפניו: ברוך אתה אלהינו!"

פעם לא חש מרן זצ"ל בטוב, ועם כל זאת קם בשארית כוחותיו ועלה לשיבה לתפלת מנחה. כל הנסיונות למנעו, נדחו בתוקף. ברם, מיד עם סיום תפלת העמידה, פנה לשוב לביתו. לא עצר כח להמתין לחזרת הש"ץ.

מיד עם תום התפלה מיהרו לביתו, לראות את שלומו. מרן קיבל פניהם בשמחה, ואמר: "לפני התפלה נשאלתי שאלה ע"י מאן דהוא, ולא היתה בידי תשובה. בסיום תפלת שמונה עשרה האיר ה' עיני, ולפיכך מהרתי לשוב לביתי כדי למצוא את השואל, אך כבר הלך לדרכו. כעת אבקש שתזמינו מונית, ואסע אליו לענות על שאלתו."

"יודעים אתם, בזכות מה אורו עיני לדעת את התשובה? בזכות התפלה בצבור!"

(לולי תורתך שעשועי)

ילמדנו רביו-עניא דיומא

חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים, אין זו מליצה, אלא שבאמת עם מעט התבוננות רואים יציאת מצרים ממש,

תמיד קשה לי לעזוב פרשיות אלו, הייתי רוצה להמשיך תמיד ללמוד בהם, ויש בהם טעם ביותר. כל התורה מלאה מידות ובין אדם לחבירו, לזכר את ישראל, לעדן אותם, ומלמדת נגד התאוה והכבוד. פעם הוצרכו להסברים מדוע יש ללמוד מוסר, אבל היום הדבר פשוט. באים אלי אנשים רבים ובעלי תשובה, ומספרים על עברם, והשערות סומרות ועומדות כששומעים לאיזה הדרדרות הגיעו, ואפילו הטובים והמלומדים שבהם, זה גם גורם להם לחזור כיון שרואים להיכן הגיעו. והתורה מלמדת נגד התאוות וההנאות השונות, זה לא רק בין אדם למקום אלא גם בין אדם לחבירו, שאדם לא יהיה כבהמה, כסוס ופרד אין הבין, ולשיבה באים להתלמד בזה."

(מתוך שיחה בישיבת פוניב' שבט תשמ"ג)

"מהיכן אתם יודעים מי היה האיש - שמעתם מאבא שלכם, והאבא שמע מאבא שלו, וכולם מאמינים ממה ששמעו איש מפי איש, אם כן למה הוצרכה התורה ללמדנו בפסוקים כה רבים שהיתה יציאת מצרים, הלא אפשר לדעת זאת על ידי שאיש יספר לזולתו, והאחד ימסור לשני, אב לבנו ובנו לבנו, ואיך יתכן שיקומו אנשים ויכחישו את קריעת ים סוף, הלא זהו דבר שאי אפשר בשום אופן להכחיש!"

(לולי תורתך שעשועי)

למען תהיה תורת ה' בפיד' (יג, ט)

מרן החפץ חיים זצ"ל היה אומר: ידוע מה שאמרו חז"ל על אותם שאינם מניחים תפילין שהם קרויים "פושעי ישראל בגופן" ועונשם בעלמא דאתי נורא ואיום (כמבואר בר"ה יז, א), ותפילין המה אות על חידוש העולם ויציאת מצרים וכל גופי האמונה תלויים בהם. ואף על פי כן גילתה לנו התורה כאן, שעיקר כוונת הצווי על הנחת תפילין, הוא רק "למען תהיה תורת ה' בפיד". ללמדנו, שלימוד התורה הוא המדרגה העליונה, שאפילו מצות תפילין שגופי אמונה תלויין בה, מ"מ אינה אלא הכנה לתורה.

סיפר רבי אברהם ישעיה אדלר שליט"א: בתקופת כינונה של תנועת "דגל התורה" שנוסדה ע"י מרן זצ"ל, נקבעה להתקיים בביתו של מרן אסיפה חשובה בענין. מועד האסיפה נקבע לשעה חמש אחר הצהריים, והנה זה פלא: מרן זצ"ל אחר להכנס אל האסיפה במחצית השעה - דבר שלא היה מצוי אצלו כלל. שכן, היתה דרכו תדיר להופיע בכל כינוס ואסיפה אליה נקרא במועד שנקבע, ואפילו קודם לכן, ובודאי שלא לאחר את המועד.

אך לא זו בלבד שהוא אחר להכנס את האסיפה, אלא שגם לא מצא לנכון להתנצל בפני הנאספים על סיבת האיחור. ויהי הדבר לפלא בעיני המזמנים שם.

לאחר זמן התברר, כי בעוד מועד, הגיע אל מועדו בחור שעבר הרבה צרות עד שלבו נשבר בקרבו והחליט לפרוש מלימוד התורה. מרן זצ"ל, שביקש לחזקו, פתח וסיפר לו את כל הצרות שעברו עליו, וכך המשיך בהשתלשלות הדברים, כשהוא מוזק ומעודד את הבחור. תוך דבריו, אמר לו מרן לבחור: מתקיימת אצלי כעת אסיפה וממתנים שם עלי, ואף על פי כן חשוב לי שאתה תשאר בן תורה יותר מאשר חשוב בעיני כל "דגל התורה".

ומי שידע כמה השקיע מרן זצ"ל ביסודה של תנועת "דגל התורה", מטיב להבין את סולם הערכים של מרן - כמה היה חשוב בעיני מרן שאותו תלמיד לא יפרוש מלימוד התורה, וכל כך פשוט בעיניו שזו היתה חובתו באותה עת, לדבר על לב התלמיד להמשיך בלימודו, עד שלא מצא לנכון להתנצל על האיחור. כי על כן כך לימדנו תורה שאפילו מצוות תפילין שגופי אמונה תלויים בה, עם כל זאת אינה אלא הכנה ובית מבוא ללימוד התורה, כי העיקר והתכלית הוא: "למען תהיה תורת ה' בפיד".

(לולי תורתך שעשועי)

פרשיות יציאת מצרים

"בפרשיות של ספר שמות התורה מספרת לנו את כל המהלך של יציאת מצרים אחרי לימוד ספר בראשית שבו סיפורי הבריאה. כמדומה שככל שנעמיק לחשוב ולהתבונן נוכל להוסיף ולעלות טעם נוסף, ולמצוא הבנה מחודשת וברורה יותר בפרשיות אלו שהם יסודות האמונה, וגם יסוד כל המצוות בנוי על יציאת מצרים וזכר יציאת מצרים, על כן טוב לחזור על יסודות אלו, בין אם עבורכם או אפילו רק לעצמי, ולהבהיר יותר, כי אם לא מתבוננים שוכחים ומתעלמים מהם, כדברי הקדמת ה"מסילת ישרים" שהדברים ידועים אך מתעלמים מהם, וכשחושבים מעט ונעצרים לרגע להתבונן, הכל נעשה ברור יותר חי ומתחדש.

...הנה ענין האמונה ויציאת מצרים הם דברים פשוטים שאין מי שיכול להכחישם. כשם שאי אפשר להכחיש מציאות שרואים בעינים, כך יציאת מצרים ואף שהיא אמונה, אך היא גם ידיעה, וביותר שהיא ככראייה ממש לאותן מאורעות. מה שאנו אומרים בליל הסדר "בכל דור ודור

לעילוי נשמת רבקה בת יעקב ז"ל

כל הזכויות שמורות. לתגובות הערות והנצחות וקבלת העלון במייל: 0527631139@gmail.com | טל: 052-7631139

פניני דעת

משיחות שהשמיע רבינו הגדול מרן רבי מיכל יהודה ליפקוביץ' זללה"ה

דעת תורה

פעם ראשונה ושניה ושלישית ואינו חוזר בו והוא נועל בו דלת מן התשובה כדי לפרוע ממנו מה שחטא. כך פרעה הרשע, כיון ששגר הקב"ה אצלו חמש פעמים ולא השגיח על דבריו, אמר לו הקב"ה אתה הקשית את ערפך והכבדת את לבך, הריני מוסיף לך טומאה על טומאתך.

היינו, מסביר ריש לקיש כי חלילה לומר כי יש כאן מצב של פתחון פה למינים שכן אותו מצב של "ואני אקשה את לב פרעה" הגיע אך ורק לאחר שהתרה בורא עולם בפני פרעה חמש פעמים. רק לאחר התרעות כה רבות ולאחר שבורא עולם נוכח לראות כי פרעה אינו משגיח בדבריו, רק אז ננעלות בפניו שערי תשובה. בשלב זה נמצא פרעה במצב בו עתיד הוא לשלם את מלוא המחיר על מעשיו מבלי תהיה בידו היכולת לחזור בתשובה. ומי גרם לו זה? מעשיו הם הם אשר גרמו לו להגיע לידי מצב חסרת תקווה ותוחלת.

לימוד גדול עד למאד יכולים וצריכים אנו ללמוד מכאן. כל מעשה ומעשה מגיע אל האדם, כל הקורות אותו בכל רגע ורגע מימיו ושעותיו, כל מאורע ומאורע כללי או פרטי, כל אלו הינם התרעות לאדם - התעורר! שוב בתשובה! התקרב לבורא עולם. כמה שימת לב צריכים אנו להשקיע לבל נגיע חס וחלילה ליד מצב בו אין אנו נותנים את דעתנו וליבנו לקורות אותנו ובשל כך ישנם אשר יגיעו חלילה וחס לידי מצב בו ננעלים דלתי תשובה.

הן הדברים מפחידים עד למאד. מחוייבים אנו בהתבוננות תמידית על כל המעשים ומאורעות החיים ועל כל אשר הם באים להורות ולרמז לנו, שלא נגיע ח"ו למצב שיפסקו עלינו ליטול מעמנו את הבחירה ולהביאנו למצב של "ואני הכבדתי את לב...". ה' ישמרנו.

(זו היתה לשונו של ראש הישיבה זללה"ה באותה שיחה בה מסר דברים אלו - "הנה רואים אנו גזירות רעות ואיומות, הנה נלקח מעמנו ראש בני ישראל, ואחד מגאוני הדור שוכב ביסורים נוראים, האם מתעכבים להרגיש את המצב? תלמיד חכם צעיר נסתלק מעמנו ובכל מקום שאנו פונים אנו שומעים גזירות רעות ואיומות, זה מחייב התבוננות מה הקב"ה רוצה מאתנו...").

כי אני הכבדתי את לבו

הנה כי כן כאשר למדים אנו את סדר השתלשלות הדברים בפרשת המכות הניחתות ביד חזקה ובזרוע נטויה על פרעה ועל עמו, הרי שמיד צפה ועולה לה השאלה אשר בה מתחבטים גדולי הראשונים. "בא אל פרעה כי אני הכבדתי את לבו" (שמות י"א). ותמהו בזאת רבים מפרשני התורה ובהם הרמב"ן, הכיצד יתכן כי ניטלה מפרעה זכות הבחירה. הרי באם כבר בתחילתן של דברים - "ואני אקשה את לב פרעה", ואף בהמשכן - "כי אני הכבדתי את ליבו", מודיע בורא עולם למשה רבינו כי למרות המכות אותן יקבל פרעה ולמרות הצרות העתידות לבא עליו, בכ"ז יקשה הקב"ה את ליבו, אם כן היכן היא זכות הבחירה?

באם לא יכול היה פרעה לשוב מדרכו הרעה למרות המכות עקב קשיון הלב אשר הטיל עליו יושב במרומים, על מה ולמה ייענש

הוא בכל העונשים הכבדים האלו אשר בהם נענש לאחר מכן. הן זאת ידוע

כי בחסדו נתן לנו בורא עולם את יכולת הבחירה בין טוב לרע,

וזאת שעל ידי שנזכה ונבחר בחיים ובטוב נוכל

להנות משכר המגיע לנו ולא נצטרך להנות מנהמא

דכיסופא. ומכלל הן אתה שומע לאו, ייענש אותו אדם אשר למרות

יכולתו לבחור בטוב בחר רח"ל ברע. אולם אדם כפרעה אשר אינו מסוגל לבחור

בטוב, על מה ולמה נענש.

אודות שאלה זו אשר בה כאמור נתקשה אף הרמב"ן, מביא הוא את דברי המדרש - "אמר רבי יוחנן מכאן פתחון פה למינין לומר לא הייתה ממנו שיעשה תשובה" (שמות רבה ה' ו'). הנה אמנם כי כן יכולים הם המינים לטעון כשם שפרעה לא היה בידו לעשות תשובה שכן הקשה הקב"ה את ליבו, אף אנו איננו יכולים לעשות תשובה ומשכך איננו צריכים להיענש בגין כל אותם מעשים רעים ועבירות שעשינו.

ללצים הוא יליץ

אולם שאלה זו ותשובתה בצידה מיד בהמשך דברי המדרש - "אמר רבי שמעון בן לקיש יסתם פיהם של מינין, אלא אם ללצים הוא יליץ (משלי ג' לד), מתרה בו

כל מעשה ומעשה

מגיע אל האדם, כל הקורות

אותו בכל רגע ורגע מימיו ושעותיו,

כל מאורע ומאורע כללי או פרטי,

כל אלו הינם התרעות לאדם -

התעורר! שוב בתשובה!

התקרב לבורא

עולם.

נמלך לשלחם מכובד המכות

נסיים דברינו אלה ונביא את תירוצו השני של הרמב"ן לשאלת הבחירה אשר כביכול נשללה מעם פרעה. וכך כותב הרמב"ן ז"ל - "והטעם השני, כי היו חצי המכות עליו בפשעו, כי לא נאמר בהן רק ויחזק לב פרעה (להלן פסוק יג, כב, ח טו), ויכבד פרעה את לבו (להלן ח כח, ט ז). הנה לא רצה לשלחם לכבוד השם, אבל כאשר גברו המכות עליו ונלאה לסבול אותם, רק לבו והיה נמלך לשלחם מכובד המכות, לא לעשות רצון בוראו. ואז הקשה השם את רוחו ואמץ את לבבו למען ספר שמו, כענין שכתוב והתגדלתי והתקדשתי ונודעתי לעיני גוים רבים וגו' (יחזקאל לח כג)".

למדים אנו כי גם לאחר שנתרצה פרעה לשלח את עם ישראל ממצרים, גם אז החמיץ אותו רשע את

ההזדמנות אשר נקרתה לפתחו. יכול היה פרעה לשלח את עם ה' מתוך רצון ומחשבה לקיים את רצון ה'. כי אז קונה היה את עולמו ומקיים רצון בוראו. אולם פרעה, למרות המכות הרבות אשר באו עליו, למרות שינויי הבריאה להם היה עד, בכל זאת לא השכיל ולא הפיק לקח. גם כאשר מקיים הוא את רצון הבורא, גם אם בעל כורחו, בכל זאת אין הוא עושה זאת כי כך ציווהו קונו אלא מחמת הצרות שבאו עליו. הדברים נוראים למתבונן. כמה כוונה ומחשבה דרושה בכל מעשה ומעשה. לא די שנעשה הטוב והמתאים, צריכים אנו גם לעשות מעשים אלו לא מחמת כי אנו מוצאים לנכון לעשות זאת אלא כדי לקיים רצון קוננו ולעשות נחת רוח לבורא יתברך שמו.

למען דעת

לבקשת רבים וטובים נמשיך ונביא בזה מהנהגותיו של רבינו.

כפעם זו נשזור בהנהגות אלו דברים אשר נשמעו אודות רבינו מפי רבותיו ומוריו

שלא הספקתי לקרוא את המכתב כולו הקיפוני כל החברים וקראו כולם את מכתבך, מכתבך עשה רושם כמו שהרבי שליט"א בא להגיד את השיעור, יכול אני לכתוב לך שאין אחד מכל החברים שלא קרא את מכתבך הנעים, גם הרבי שליט"א והמשגיח (ה"ה הגר"ש היימן זצ"ל והגר"ש פלוטקין זצ"ל) קראו בשמחה ואמרו עליך שאתה איש ישר ונאמן ותהיה לאדם גדול".

כידוע נקרא רבינו בפי רבותיו וחבריו בישיבת חברון "הוולאז'נר" ע"ש עיירת הולדתו, לימים אמר בזה ידידו ראש ישיבת חברון הגרש"ז ברוידא זצ"ל, שלא רק משום כן נקרא כך, אלא גם משום שרבינו גילם באישיותו את דמות בן הישיבה שעיצבה אם הישיבות וולאז'ין כמסורת גאוני הדורות ראשי הישיבה שם.

רבינו הגיע לישיבת חברון ביום ג' פרשת בשלח י"א לחודש שבט תרצ"ה. בתחילת זמן קיץ ביקש מרן בעל האור יהל רבי לייב חסמן זצ"ל שכל אחד מבני הישיבה יכנס אצלו בפרטיות כדי לעורר כל אחד בדברים בהם הוא צריך להתחזק. כשנכנס אליו רבינו החזיק לו רבי לייב בידו, טפח עליה בחיבה יתירה ואמר לו - "אתה לא צריך חיזוק". בכינוס ראשי הישיבות אב תשס"א תיאר זאת רבינו בערגה ובחום מבלי לייחס זאת לעצמו. רבינו הביא זאת בכדי לעורר ולהמחיש עד כמה השפיע מעמד זה על התלמיד.

הגרד"י שפירא שליט"א סיפר בשם אביו מרן הגאון ר' משה שמואל זצ"ל - בבחרותו בישיבת פתח תקוה שלח הגרמ"ש לישיבת חברון בירושלים דברים שהעלה על הכתב מתורתו של מרן הרב מבריסק זצוק"ל. נאמר לו שראשית יש למסור את הכתבים לוולאז'נר (רבינו) בכדי שייתן את הסכמתו שהדברים נכתבו בישרות וראויים להאמר בשם הרב מבריסק. רק לאחר שנתן רבינו הסכמתו פרסמו הכתב בין תלמידי הישיבה.

רבינו למד בישיבת ר' מיילס בוילנא שלש וחצי שנים. בשנה הראשונה שמע שיעורים מרבו הגאון ר' שלמה היימן זצ"ל, ובשנה השניה צריך היה ללמוד אצל הגאון רבי מאיר באסין [שניפישקר] זצ"ל. אולם בשנה השניה חלה הגאון ר' מאיר, ולכן המשיך רבינו לשמוע שיעורים במשך שנה נוספת מפי הגר"ש היימן. לאחר שנה זו למד רבינו בקיבוץ (לימוד ללא שמיעת שיעורים) במשך שנה ומחצה. נוהג היה הגר"ש היימן למסור ד' ימים בשבוע שיעור רגיל, בעוד שבימים ה' ו' ושב"ק מוסר היה שיעור חזרה. לשיעורי החזרה היו נכנסים גם הבחורים מהקיבוץ, ומשכך היה נוהג הגר"ש היימן בשיעורי החזרה לתת לבחורים החשובים והמצוינים לקרוא. הבחורים שזכו לכך היו בודדים המיוחדים שבמיוחדים שזכו לכך רק לאחר מספר שנים. לא ייפלא איפה עד כמה התפעלו תלמידי הישיבה להיווכח שהגר"ש היימן מכבד את רבינו לקרא מיד עם הגיעו לישיבה.

רבינו היה מתאר בפני התלמידים את הנהגת דרך ארץ שהיה להם בפני רבם הגר"ש היימן זצ"ל. וכך סיפר - "הדרך ארץ כלפי הרב"ה היה גדול כ"כ עד שלא העזנו להזיז את הראש בזמן השיעור. לא היה זה עקב קפדנותו של הרב"ה אלא מגודל יראת הכבוד. אמנם סיפר פעם אחד מידידיו של רבינו שהנהגה זו הייתה מיוחדת לרבינו שהיה יחיד בהנהגתו המופלאה עוד מימי נעורו.

סיפר רבינו שלפני שנסע לארץ ישראל, ארכו לו שבועיים ימים עד שהעז לגשת לרבו לומר לו על דבר הנסיעה ולהיפרד ממנו.

נביא בזה מתוך מכתב שכתב לרבינו חברו חיים אלעזר קלינוביץ הי"ד ביום ב' לסדר תזריע תרצ"ה. מכתב זה נכתב במענה למכתב ששלח רבינו לחבריו בוילנא לאחר שהגיע לארץ ישראל. וכך כותב לו הנ"ל - "לא אוכל לשער את שמחתי אשר הביאה מכתבך הנעים בלבי בפרט ובלב החברים בכלל, כמעט

נפשו גחלים תלהט

גליון 127 בא תשע"ז

ניצוצות ממשנת הגאון הצדיק ר' ישראל אליהו וינטרויב זצוק"ל

לתרומות והנצחות, הוספת מנויים, הצעות והערות יש לפנות ובטלפון: 0527697944 ולמייל: ahneiderav1@gmail.com

דבר המערכת

על פי דברי הרמב"ן המפורסמים בפרשתן נכנסים אנו להבנת עומק עבודת התפילה. גישת רבינו היתה שהבנת יופי הסוגיא בכל פרטיה מאפשר להפנים את הדברים ולרומם את עבודת הלב [מאמר זה נכלל מכמה מקורות: הערות רבינו לספר "דעת תפילה", בסוד ישרים בראשית תשנ"ה, יתרו תשמ"ח, חיי שרה תשנ"ט]. במסגרת הובאו ב' קטעים קצרים המשלימים את הדברים.

במאמר השני מרחיב יסודות שהובאו בסדרת מאמרי עקבתא דמשיחא מההספר "נפשו גחלים תלהט". ומתגלה כאן מקור מצב העקבתא דמשיחא בגאולה הראשונה ומישך שייכי לפרשיות השבוע.

הבהרה: מחמת סגנונו היחודי שאינו שווה לכל נפש דברי תורתו של רבינו זצ"ל עוברים עריכה ועיבוד לשוני כפי שנעשה בספר "נפשו גחלים תלהט" על עקבתא דמשיחא שי"ל בעדודו. על כן כל שגיאה וטעות נא לתלות אך ורק בעורך. נשמח על כל הערה והארה.

המערכת

תפילה - יציאה ממהלך הנהגת הטבע

ביאור ענין הנסים הנסתרים והקשר לתפילה

דברי הרמב"ן בסוף פרשת בא שגורים בפי כל. וז"ל ומן הנסים הגדולים המפורסמים אדם מודה בנסים הנסתרים שהם יסוד התורה כלה, שאין לאדם חלק בתורת משה רבינו עד שנאמין בכל דבריו ומקרינו שכלם נסים אין בהם טבע ומנהגו של עולם, בין ברבים בין ביחיד, אלא אם יעשה המצות יצליחו שכרו, ואם יעבור עליהם יכירתו ענשו, הכל בגזרת עליון כאשר הזכרתי כבר, עכ"ל. ובמאמר תורה תמימה מרחיב הרמב"ן את הדברים וז"ל לפי שמעולם לא התפלל אדם לקב"ה שיתן לו טובה או שיצילו מרעה עד שהאמין בניסים כולם. כי בשנוי טבע העולם נעשה הכל ולא ענין אחר זולתו. ובאלו הנסים הקבועים אין שנוי מפורסם לרבים כי הם נסים נסתרים, עכ"ל.

אין כפי הנראה משטחיות לשון הרמב"ן הכונה שאדם מתפלל על נסים אלא כונתו ש"ניסים" היא השגחה המיוסדת על מעשי האדם דווקא שהם הסיבות המסובבות תוצאות כי כל רגע של חיי האדם הוא נפגש רק עם פירות מעשיו דווקא ולא בסיבות שהונחו בטבע מעשה בראשית. ורק מי שמאמין בכך יכול להתפלל אבל מי שלא יאמין ביסוד זה שמעשי האדם הם סיבות, אין מקום לתפילה כי אז לדעתו חיי האדם סיבות שהם נוסדו בטבע מעשה בראשית ובטבע זה "חק נתן ולא יעבור". וכשאדם חוטא בתורת עונש יורד ליחס של הנהגת הטבע כי הרי בחטא אומרים לו יתוש קדמך. וזו ירידה שצריכים לצאת ממנה בתפילה ניתנת אפשרות לכך. כיצד?

בטוי הנשמת חיים, דבורים שעומדים ברומו של עולם

עיקר יחודיותו של האדם כדי שיהיה בעל בחירה היא מ"ש רח"ל הכל בידי שמים "חוץ" מיראת שמים [א.ה. היינו שנמסר בידו בכח הבחירה לרכוש יראת שמים], וזו היא גם נקודת חסרונו כי מטבעו חסר זה. כל שאר החסרונות בבריאה הם רק תולדות וענפים מחסרון זה. והנה מהות ענין התפלה הוא "יראה" כי יסודה היא עמידה לפני המלך, אשר במצב זה הוא כולו יראה. נמצא שבתפילה [א.ה. שבו נעמד לפני המלך ביראה] מתמלא חלל הבריאה שנדמה שיש בו "חוץ מיראת שמים" ביראת שמים ונקודת החסרון שחובקת את כל הבריאה נתקנת [א.ה. כלל גדול מסור בידו שכל השגה רוחנית של האדם מתפשטת בכל חלל הבריאה בהיות והאדם הוא עולם קטן וכל שעובר עליו משפיע מיד על העולם כולו]. זאת ועוד, בהיות האדם, הנברא היחיד בין כל מעשה בראשית שהוא מחובר מעליונים ותחתונים דווקא, על כן רק בידו להמשיך מהעולמות העליונים שפע שיופיע בתחתונים. הרכבתו היא, נשמת חיים מצד אחד וגוף מן האדמה מצד השני, ובזה הוא מסוגל להמשיך חיות מסוג הנשמת חיים שלו

ל"אדמה" ממש. על הפסוק "ויפח באפיו נשמת חיים ויהי האדם לנפש חיה" תרגם אונקלוס, והוא באדם לרוח ממללא. אין פירושו שנעשה האדם בגדר חי על ידה, אלא שהנשמת חיים נהייתה (והוא) בהתקשרותה בגוף, למדבר. היינו שהתגלות החיות שלה מתבטא בדיבור. ופשוט הוא שאין המדובר על דיבורים רגילים, אלא על דרך מה שכתב בזה"ק, שגדלות האדם הוא "דיכיל למללא קמיה מלכא" [א.ה. הארכנו בזה בגליון 16 עיי"ש כי הדברים משלימים זה לזה]. היינו בהיות שנכתב שמקור ה"נשמת חיים" הוא מ"ויפח באפיו", ואמר ז"ל "מאן דנפח מתוכו נפח", פי' כמו שבנפחת אויר יוצאת עצמות החיות הטבעית של האדם (משא"כ בהוצאת דיבור שהוא רק החיצוניות של אויר הנשימה ולכן יכול להמשיך בדיבור זמן ארוך יותר מאשר בנפחת אויר שמוציא עצם החיות הטבעית אינו יכול להוציא לזמן ממושך), כך גם נשמת האדם נחצבה ממהות החיים למעלה, וכמ"ש כי "עמך" מקור חיים. ובהיותה נלקחת מה"רומו של עולם" לכן ה"ממללא" שלה הם גם כן דיבורים ה"עומדים ברומו של עולם". דיבורים אלו הם תפלה, שהם דברים העומדים "ברומו של עולם", למללא קמיה מלכא. ואף שמן הארץ עד רומו של עולם יש מיליארדי עולמות, כל א' לפניו מחבירו, ואם כן יש כאן מחיצות עד אין שיעור בין מקום המלך לאדם, ואף על פי כן בשעת תפלה הכל מתבטל והאדם עומד לפניו ית"ש בלי שום חציה, ומדבר דיבורי התפילה העומדים ברומו של עולם, הרי שברוח ממללא שלו הוא מעיד על ה"רומו של עולם" הזה. וכאן במחיצתו ית"ש ב"דברים העומדים ברומו של עולם" אין חלל ו"חוץ מיראת שמים", ובזה נשלמה נקודת החסרון בבריאה. [א.ה. נמצינו למדים שבעצם העמידה בתפילה ובדבורי התפילה חוזר האדם למקור צור מחצבתו ומתרומם מעל עולם הטבע אליו שקע בחטאו וכאשר מתעלה לתפיסה זו מעלה את העולם כולו עמו. ידיעה זו יכולה להפיח חיים חדשים בעבודת התפילה בראות המתפלל מה נפעל בדיבורו].

התפילה הופכת את האדם לעבד ה'

האדם אשר במצבי היום שלו מוחש אצלו שהוא ברשות עצמו והוא יכול להסתדר ע"י חכמתו, הנה חי הוא מנותק מהקב"ה ואז בהגיע זמן התפילה צריך הוא לצייר שאינו ברשותו רק ברשות אדון הכל, וזהו היפוך רשותו שחיו הסדירים מתנהלים בה. וממילא לא נתפסים אצלו תיבות התפילה כמדבר לפני המלך רק כאמירת תיבות סתם בינו לבין עצמו. ואין לו טעם קרבת ה'. ודוד המלך אומר טעמו (טעמו טעם התפילה) וראו (ותראו) כי טוב ה' (כי קרבת ה' היא הטוב האמיתי)..... בתפילה מצויר אמיתת ציור הבריא שמונהגת רק מאתו ית"ש, ועל ידה מתפרצים מהאדם כל סיגי ההשקפות הרעות. התפילה הופכת את האדם לעבד ה' [כשהיא בעמידה כעבד קמיה מאריה]. [אגרות דעת סי' מ"ה]

לב נשבר ונדכה להכנס לפני המלך

אמרו חז"ל עה"פ ויהי האדם לנפש חיה, דיכול למלא קמי מלכא, היינו מה שנתן הקב"ה כח בהאדם שפיו יהיה כל כך חשוב כדי שדיבורו יהיה לפני ה' ממש. והיינו אף שהאדם נמצא בעולם התחתון, ובדרך הטבע להגיע עד השמים עד הרקיע הוא מהלך חמש מאות שנה. ומרקי לרקיע וכו' ואח"כ כנגד החיות וכו' וקסולי החיות ארכובות החיות גופי החיות, ואח"כ ראשי החיות וכו', והיה צריך לעבור **לפחות מליון שנה** עד שיגיע לשמים עד לכסא הכבוד, והאדם היהודי עומד כאן למטה בעוה"ז ואומר דברי תפילה, ומיד הרי הם לפני כסא הכבוד, בקפיצה ובדלוג ברגע אחד דבריו הגיעו לפניו יתברך. זוהי חשיבות כח פיו של האדם שיש בו נשמת חיים ורוממות וגדלות בכזו חשיבות שיכול לומר דברי תפילה קמי מלכא, והרי הוא אצל המלך ממש. וח"ו לזלזל בחשיבות זו של כח פיו בתפילתנו, דעומד לפני המלך, ובחוש ממש אתה בידיו ממש בקש והתחנן לפניו, משום שרק זה אשר יכול להצילך, ובקש ממנו. ומה שאתה מפחד, שעבירות שבידך מעכבים ע"י מידת הדין שמקטרגת רח"ל, גם ע"ז יש עצה. התחרט על מעשיך ותקל מעליך דין קשה, וע"י לב נשבר ונדכה, אלקים, מידת הדין, לא תבזה. וכאן המקום לרצות ולפייס לפניו יתברך, ואפילו אם האדם לא עומד עדיין במדרגה שכזו, מ"מ אם יבקש מלבו בתחנונים, כמ"ש תחנונים ידבר רש, יתמלאו עליו מהשמים ברחמים, דהרי מרובה היא מידת הרחמים לפניו יתברך, ועומד לפניו כעני ורש לפני בוראו, בתחנונים וברחמים. כך היא מידתו יתברך, החונן ומרחם עליו ויש לו תקוה. [עיני ישראל ח"א עמ' קנ"ו]

הקבלת ב' שלבי גאולת מצרים לב' שלבי הגאולה האחרונה [בסוד ישרים בא ח' של פסח תשנ"ג]

ידי מהלך של "כי אני ה' אלקיהם - לעתיד לבא". גם במהלך יציאת מצרים נכללים שני מהלכים מקבילים וכמשי"ת בעז"ה.

התחלקות גלות אדם לשני שלבים

כתיב (מכה ד' ט"ו) כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות. מבואר בזה, שהגאולה העתידה היא ההכפלה של גאולת מצרים. כי אילולי שנכשלו דור המדבר בחטא העגל ובמרגלים, הייתה נגמרת פרשת הגלות והגאולה בשעבוד וגאולת מצרים. אבל כיון שנתקלקל מהלך זה, נדחתה הגאולה אל הגאולה העתידה, שהיא תהיה הגמר והכפל של הגאולה שנכשלה (בתשובות הגאונים איתא, שבגאולה העתידה יעברו מדבר העמים ויהיו מוקפים מענני כבוד כמו שהיה בגאולת מצרים). נמצא שכל העתיד מושרש כאן. והנה חז"ל במשנתם סוף סוטה חלקו את גלותנו לשני שלבים. השלב הראשון הוא עד תקופת העקב, שאז עיקר צורת הגלות היא שעבוד מלכיות.

והשלב השני הוא הנקרא עקבתא דמשיחא, שאז משתנים פני הגלות לציור חדש של ירידה ושפלות, שכללות האופי המקיף הכל אז, הוא חוצפא יסגא. ויש לעיין היכן נמצאת השרשת שני מהלכים אלו ביציאת מצרים עצמה.

שרש ההתחלקות

חז"ל דרשו (מגילה י"א) עה"פ ואף גם זאת בהיותם בארץ אויביהם לא מאסתים ולא גאלתים לכלותם להפר בריתי אתם כי אני ה' אלקיהם, שתי דרשות. האחת, לא מאסתים בבבל וכו' להפר בריתי אתם באדום כי אני ה' אלקיהם לעתיד לבא. והשניה, לא מאסתים וכו' להפר בריתי אתם בגלות אדום שהעמדתי להם בית רבי וחכמי הדורות כי אני ה' אלקיהם בימי גוג, יעו"ש הכל. והיינו, שההגנה בתקופת אדום היא של בית רבי וחכמי הדורות, אבל בתקופת גוג צריך הגנה חדשה הנקראת, אני ה' אלקיהם. המהלך של גוג הוא התחדשות קליפת החציפות, שהרי כאשר יתגלה המשיח הוא יבא להלחם על ה' ועל משיחו. רק על ידי חציפות ואי-התחשבות עם ערכי גדלות, תתכן מלחמה כזו. והמלחמה עם קליפת החציפות, היא רק על

מקורו ביציאת מצרים

פסח מצרים נהוג רק יום אחד, ופסח דורות נהוג שבעה ימים, כמ"ש במשנה. וביאר המהר"ל ז"ל בגבורות ה', כי בעת הגאולה בט"ו, היה בזה כל מציאות הגאולה, וממילא היה שם כל שיעור היציאה בשעתו [א.ה. היינו יום אחד]. אבל אחר כך כשרדפו המצרים אחריהם בשאר הימים, ורק על ידי קריעת ים סוף נושעו תשועת עולם, אז נתגלה, שהיציאת מצרים כוללת גם קריעת ים סוף בתוכה, וממילא נוצר היקף של שבעה ימים לדורות [א.ה. זהו שפסח דורות נהוג ז' ימים]. לפני הישועה בקריעת ים סוף היה קטרוג נורא "הללו עובדי וכו' והללו עובדי וכו'", והיו ישראל נתונים בדין האם להנצל או לטבוע עם מצרים (רש"י בשלח). אופי הישועה נקרא בלשון חז"ל "בעתיקא תלי מילתא". היינו, בדרכים מופלאות הנעתקות מגבולי ההנהגה הקבועה עם האדם [א.ה. זהו פשט המילה "עתיקא"], נגדיר מהלך זה. בסיום הפסוק שבסוף פרשת ציצית נכפל שוב "אני ה' אלקיכם", ופירש שם רש"י "בעל כרחכם אני מלככם". באבני אליהו (סידור הגר"א ד"ל, על הפרשה השלישית של קריאת שמע) ביאר כוונתו "הוא בעתיקא תלי" יעו"ש. היינו שאין הפירוש בזה כפית רצונם של ישראל [א.ה. כפי פשטות משמעות המילים בעל כרחכם], רק הוא עדמ"ש הרמב"ם סוף פ"ב מגירושין, שנקודת הרצון הפנימית של ישראל היא קיום רצונו ית', ורק תאות יצרו תוקפתו וסוחבת אותו אחריה, ועל זה היא הכפיה לבטל את כחו של המאנס ולהחזיר את האדם לרצונו הפנימי האמיתי, יעו"ש. כן הוא בענינו, הכפיה המדוברת היא שבירת כל רצון זר לכנסת-ישראל שנתערב בתוכה מחמת הגלות, ועל ידי זה מתגלה האופי הפנימי שלה שהיא כולה דבקה באהבה וברצון למלכות שמים. וכשיש קטרוג על מהלך מצב הבחירה דכנסת-ישראל, ויש עליהם סכנת כליון ח"ו, אז מתעמקת ראית ההשגחה העליונה [א.ה. לבחינת עתיקא], ומנהגת את כנסת-ישראל על פי עומק רצונה הנוטע

בה, שהוא למעלה מהבחירה, וזהו "בעתיקא תלי", בה"נעתק" מגבול חיי הבחירה ומשפטיה.

על שני השלבים שהיו ביציאת מצרים, היציאה של יום ט"ו, והישועה של היום השביעי בקריעת ים סוף כתב הגר"א ז"ל, דכן יהיה גם לעתיד לבא, שהימים שבין ט"ו בניסן עד קריעת ים סוף, הם כנגד מהלך החבלי לידה דלעתיד לבא, ע"כ. פי' שהלידה הגמורה, שאז קונה הולד את הוית עצמיותו, היתה בקריעת ים סוף, דלא תוסיפון לראותם עוד וכו', אבל תחלת פתיחת הלידה, היתה בט"ו, שאז התחילו לצאת מתחת יד מצרים בפועל. וכן יהיה לעתיד לבא. אמרו ז"ל בפ' חלק, שהגם שהקץ האחרון סתום בהחלט, מכל מקום אין לך קץ מגולה מזו, שכשארץ ישראל תתן פירותיה בשפע, אז הוא "אות" כי ישראל קרבו לבא לה יע"ש. היינו שאין זה קץ גמור, רק שכאן מתחילה תקופה חדשה במהלך הגלות, התחלת עקירת כנסת-ישראל מבין האומות והשבתה לארצה. הולד מתחיל להתנער לצאת מתוך עיבורו בעמים. הזמן הבא אחרי זה, הוא זמן החבלי לידה ההולכים עם עצם הלידה. ובהכנס תקופת הלידה אז משתנה ההנהגה העליונה למהלך ההשגחה ד"כ אני ה' אלקיהם - לעתיד לבא". וזאת משום שהחבלי לידה הם הזמן הקשה ביותר לכנסת-ישראל בגלותה, כמשל אשה הרה, אשר החבלי לידה הן יסורים וקשיים יותר גדולים בכל תקופת ההריון. וכאן באה המלחמה עם קליפת החוצפא דוקא.

יציאת כנסת-ישראל והצטרפות הערב-רב עמהם

על מהלך השעבוד של מצרים אמרו חז"ל (תנחומא ריש שמות), חושך שבטו שונא בנו ואוהבו שיחרו מוסר. היינו שקושי השעבוד וכל היסורים שהיו כרוכים בו היו רק לזככם, כי השבט בא דוקא מבחינת האהבה דהאב. ואם ח"ו שונאו, מונע ממנו השבט מוסר שיישר אותו. כנסת-ישראל נזדככה על ידי השעבוד והיסורים, עד שהגיעה לבחינת אהבה גלויה, בסוף השעבוד. והיא כל הקרבה ד"נגוף" למצרים ו"רפא" לישראל שהיה בכל המכות. עד שבמכת בכורות נתגלתה האהבה בכל תקפה (ועיין פירש"י בא על, משארותם צרורות וכו', ויובן). ישראל נתבררו איפא עד שהיו נקיים ממש, ונפתחה טהרתם הפנימית. אבל ביציאה גופא כתוב, וגם ערב-רב עלו אתם וכו'. הערב רב לא היו בשעבוד, ולא נתקיים בהם ואוהבו שיחרו מוסר, ונתערבו אז עם ציבור כנסת-ישראל. וביותר, הרי יסוד רצונם להתגייר, היה שלא לשם שמים, רק ליהנות מכבודם של ישראל שהיה במדה מופלאה (עיין ברמב"ם סוף פי"ג מאיסור"ב), ואם כן היתה ריעותא בגירותם. ואמרו על זה (ביצה לב), באמורא אחד שביקש בעיר אחת בבבל פרנסה ולא נתנו לו, מזונות ולא נתנו לו, אמר עליהם, הני מערב-רב קאתו ולא מבני אברהם הם וכו', יעו"ש הכל (הבדיקה היתה דוקא בהשחתת המדות, כי המדות שלנו הן מירושת אבות). והוקשה לאותו אמורא אם כן מנין באו בתוך הכלל, תירוצו היה שהם מנטע זר שנכנס בקומת כנסת-ישראל, ונקראים ערב רב. בתקופה המקבילה למהלך החבלי לידה ביצ"מ נכנסו לתוך הציבור, ושם הוא תפיסת מקומם [א.ה. יתבאר להלן כי עינים לעכב גמר הגאולה]. ובזה חל טשטוש במהלך גוון האבות שביציבור [א.ה. היינו בבהירות התיחסות ישראל לאבות הק']. שכן נמצא מורכב בציבור בעלי אופי שאינו מתיחס לגוון האבות [א.ה. שהם ביישנים רחמנים וגומלי חסדים כנגד אברהם יצחק ויעקב עיין נפש אליהו הקדמות ושיעורים על אור נערב עמ']. כעת נחזור לב' שלבי יציאת מצרים. יציאת מצרים של יום ט"ו מיוסדת על כח האבות דכנסת-ישראל אשר בהשעבוד נתברר נקיותו, ולכן בפתיחת בשורת הגאולה למשה בסנה, הוקדם לו ויזכור אלקים את בריתו את אברהם וכו' וידע

אלקים, יעו"ש. זה היה כח היציאה דיום ט"ו. אבל בימים שאחר כך, נהיה ציור של טשטוש בגוון זה, ואז הוצרך להיות מהלך גמר הלידה, דוקא בהנהגת "בעתיקא תלי".

וכן הוא בגלות אדום, עד מהלך תקופת הלידה, שאז צריכה להתחיל העקירה מן העמים, התבררה היטב כללות כנסת-ישראל, שאכן נטועה בה האמונה שהשרישו בה האבות. ובכל משך הקשיים והשמדות דגלות אדום, שעמדנו בהם, נתברר מהו האופי הפנימי שלנו (עיין בארוכה בזה ברמב"ן פ' האזינו על פסוק, אמרתי אפאיהם וכו'). ובגמר בירור כללי זה, מתחילה עקירת כנסת-ישראל מהעמים, ושיבתה לארצה. כאן מתחילה תקופת החבלי לידה, וכאז גם עתה מתנוצצת הקליפה שבה נמצא טשטוש גוון האבות ללחום עם מהלך הלידה. בשלב זה החלה התערבות הערב-רב בציבור, לשאוף להשתלט על הציבור ולעקור מהם ח"ו את גוון אבותם. ולכן באה ההנהגה "כי אני ה' אלקיהם - לעתיד לבא, בימי גוג". נבין סיבת התערבות הנהגה זו מקריעת ים סוף. בים סוף נכתב "הים ראה וינוס", ואמרו ז"ל מה ראה ארונו של יוסף, ע"כ. יוסף היה המשמר של יחוס כללות כנסת-ישראל, שכן נתנסה בזה, ובירר זה בגמירות [א.ה. בניסיון אשת פוטיפר]. ואמרו ז"ל, יוסף גדר את עצמו מן הערוה, עמדו כל האנשים וגדרו עצמם מהערוה. כחו של יוסף מתעורר בסוף, כי הוא העושה מקום לבקיעת הים הסוער אז, להיות חלה הישועה מסטרא ד"עתיקא" המסתכלת רק על עומק הנקודה פנימה דבני אברהם וכו' דכנסת-ישראל [א.ה. שנתבררה על ידי יוסף בניסיון של קדושה, ונבין שלכן זהו עיקר הנסיון של דורנו כנודע].

הירידה לתוך שער הנו"ן דטומאה בהעקב והתועלת בזה

באור"ח פ' שמות כתב, כיון שכל מה שירדו ישראל בגלות, הוא לצורך בירור ניצוצות הנמצאים שם, לפיכך עכבם הקב"ה במצרים באורך הגלות, כדי שיגיעו לשער המ"ט דטומאה, ויבררו אותו. ולפיכך כשיצאו, זכו במ"ט שערי קדושה. והיה מן הצורך להורידם לתוך שער הנו"ן, אבל בהיות ולא היו בני תורה עדיין, היה זה בלתי אפשרי (פי' כי היתה בזה סכנת השתקעות בטומאה), ושער הנו"ן לא נתברר עדיין, על כן גם ביציאתם לקדושה לא זכו לשער הנו"ן דקדושה. אבל לעתיד לבא - בסוף גלות אדום - יוריד הקב"ה את ישראל לשער הנו"ן, ומכיון שיש לנו את כח התורה, אז לא נשתקע בשער הנו"ן ויכול נוכל לו, ועל כן יזכו לעתיד לבא גם לשער הנו"ן דקדושה עכתד"ק. פי' דבריו, כי אותו הדור שיצאו ממצרים, היו מיוחדים אל תיקון עץ הדעת, כי היו דור האחרון דאלף דור [דבר ציוה לאלף דור], ובהם היתה צריכה להתגלות תכלית האלף דור. ובסיני באמת פסקה זוהמתם, רק שחזרה עם חטא העגל ולכן נאמר עליהם "אכן כאדם [הראשון] תמותון". חטא עץ הדעת הגיע עד כדי חרבן קומת האדם, כמ"ש כי עפר אתה ואל עפר תשוב. ולכן היו ישראל צריכים לירד לכל אותן מדרגות הרע ולשבר אותן להוציא בלעם מפייהם.

שער הנו"ן הוא עומק השקיעה ברע ולכן הוא עומק חרבן האדם. ובמצב זה של חרבן החיים של האדם, כח הקדושה הלוחם הוא הנהגת "אני ה' אלקיהם לעתיד לבא". כי זוהי הנהגת החיים דקדושה בעצם, שער הנו"ן דקדושה, הנקרא "אלקים חיים". התורה שהיא מהות החיים, היא גם ממהלך שער הנו"ן דוקא. על כן, בה ועל ידה, נוכל לירד ולהתנסות גם לתוך שער הנו"ן ויכול נוכל לו.

עיקר מלחמת החוצפא עם כנסת-ישראל

ההתנגדות היותר חריפה לכנסת-ישראל במהלך זה, היא בהשתדלות לשבור מהלך הלידה עצמה כשהיא בשלב התחלת

היציאה מהגלות. כי אינו דומה הכח שצריך לרע כדי להחזיקנו בשעבוד העמים, לכן הנצרך להחזירנו חזרה לשעבוד העמים [א.ה. אם נצליח לצאת משם], ופשוט. זו הסיבה שהתחדשה בזמן זה התנהגות החוצפא, שהיא ההתנגדות למהלך שער הנו"ן דקדושה, כי ההתנגדות מוסבת כנגד האוצר דיראת שמים דכנסת-ישראל. כי קיום התורה הוא רק בעת שיש אוצר שתוכל להקלט בו, ובלא אוצר לא ישפיע הקב"ה תורתו (וכאשר האריך בזה בנפש החיים שע"ד פ"ה). ולכן כאן ניטשת המלחמה, לעקור את היראת שמים, כי היא האפשרות לסתום ח"ו אור התורה מכנסת-ישראל. ולפיכך אמרו בזה"ק, שהלוחמים שהם מסטרא דערב-רב, הוי ראשיהם משחיתות עמלק שבו כתיב, **ולא ירא אלקים**, וכל רצונם הפקעת האוצר דיראת שמים ועל ידי זה למנוע האפשרות להמצאותה של התורה. והוא מ"ש חז"ל סוף סוטה, שבעקבתא דמשיחא, סר מרע מסתולל על הבריות, ויראי חטא ימאסו.

זכות אבות ולמען שמו בהגאולה

בתפלת י"ח אומרים וזכור חסדי אבות ומביא גואל לבני בניהם למען שמו באהבה. לכאורה יש כאן סתירה כי אם סיבת הגאולה

היא חסדי אבות א"כ זוהי גאולה בזכות וא"כ מהו הפי' למען שמו שהוא רק מצדו ית', וכבר עמדו ע"ז. אמנם הם הם הדברים כי ההתעוררות לצאת מן אוה"ע הוא מכלל חסדי אבות שבזה נפתח פתח לכל העתיד (ולמדקדק היטב בפי' הרמב"ן בהאזינו בפסוק אמרתי אפאיהם יראה ענין זה אבל אכמ"ל) אבל אמרו חז"ל במדרשם (וכן רמזוהו בכ"מ מדבריהם, אכ"מ) שהגאולה העתידה תהיה רק בזכות משה ותורתו ולא בזכות אבות עכ"ד. היינו שעצם הלידה בפועל, וגמר כל הגלות הוא רק בכח התורה. והרי התורה היא התגלות שמו הגדול ית"ש (עיין בפתיחת הרמב"ן לבראשית וע"ע בפנה"ח שע"ד פי"ט ובכ"מ שם) והתורה במהותה היא התגלות אהבה רבה שלו ית' אלינו (וע"ז אומרים אה"ר בבקר) וכינוהו חז"ל בכ"מ רחמנא אמר, (ורחמנא בתרגום הוא אהבה יעוין ר"ה טז). על כן ה"גמר" הוא למען שמו ובאהבה. והנהגת שמו הגדול ית"ש הוא הנהגה זו כי אני ה' אלקיהם בימי גוג. ובהיות שישראל ואורייתא חד על כן דבוק בנו בעצם שמו הגדול. והוא עי"ז בעצם ה' אלקינו. וכאן הוא הנהגת הב"עתיקא תלי" שהיא המהלך דבע"כ אני מלככם.

יסוד עבודת האדם - קבלת עול העבדות ואגרות דעת נ"ב

מבין סדקי דבריד ניכר שהנך מתגעגע להיות בן עליה. אנסה בס"ד להסבירך הענין.

במתן תורה כשכל ישראל אמרו נעשה ונשמע וקידמו נעשה אל נשמע היה בזה תכלית הכניעה לרצונו ית"ש, והוא על דרך מה שכתב בעל בית הלוי בפי' יתרו לתרץ הקושיא דאיך נתחייבו במצות הלא כתב הר"מ דהמחייב עצמו בדבר שאינו קצוב לא חלה ההתחייבות, והרי לא ידעו בשעת קבלתם כמות ההתחייבות שהרי לא הוגד אז להם. ותי' שהקנו את עצמם לעבדותו ית"ש, וממילא נתחייבו עי"ז בכל הציוויים. זהו פי' נעשה. והיות תורתנו – תוך עולם הבחירה והמעשה – הוא תורה המביאה לידי מעשה, על כן זכו כאן (בהנעשה) שכל אחד יקבל את חלקו המיוחד לו "בכל התורה כולה" ממש. זהו קנין בנפשו, אבל גילויו בפועל אצל כל אחד הוא ביגיעו בה להוציא המעיין הטמון בו לחוץ.

זוהי התחדשות של קבלת התורה בכל שנה ושנה, כמה יצא מחלקו בשנה זו. ועפ"י התמדתו ומסירותו עד אז הוא נדון בזה. זהו מ"ש בעצרת נדונין על פירות האילן, והאדם עץ השדה כתיב, ודנין כאן על הוצאת פירות האילן הללו. הדבר המקרב לזה הוא הוצאת נקודת העבדות שבנפשו לפועל דהרי כתיב כי לי בני ישראל עבדים, עבדי הם אשר הוצאתי אותם מארץ מצרים (בהר כו, נה). זהו מציאות נטוע לחלוטין בתוכינו, וצריכים רק להוציאה לפועל.

ובעל נפה"ח שע"ד פי"ד הביא מדרש הזוהר דאמר מאי **עול** מלכות שמים, אלא כהאי תורא (שור) דיהוין עליו **עול** בקדמיתא בגין למיפק מיניה טבא לעלמא יעו"ש.

מובן בזה כי כדי שהשור יחרוש בתלם ישר הגם שאין בתכונתו הישרות, הוא להניח עליו עול על צוארו ואז נכנע ממילא אל רצון בעל העול. ועיין ח"י רמב"ן פי' מי שהחשיך (קג, ב) מ"ש עפ"יז במלאכת חרישה עם בהמתו [א.ה. ראה הרחבת דברי הרמב"ן למעשה בגליון 12].

וכן כאן האדם נולד פרא אדם בלי רצון של קבלת מרות, והעצה לזה היא להכיר שהבריאה יש לה בעלים ואנו נמצאים ברשותו ותחת ידו. זהו תחילת הרסן שעתיד לרסן כוחות האדם כדי שילך בתלם ישר. ואח"כ ביגיעה ושיקוע בתורה אז בונים המשך הכרה זו, כי הרי טבע הלימוד הוא להביא לידי מעשה, וכמ"ש סופ"ק דקידושין נמנו וגמרו דגדול תלמוד שמביא לידי מעשה, וכבר דיבר בזה בספר מסילת ישרים בחלק הזהירות וקנייתו.

ובכל זכיה וזכיה לרסן של עול מלכות שמים זוכה האדם לחשוק לעלות עוד ועוד. זהו המסלול של בן עליה.

חזק דעתך בשאיפה לעליה והשי"ת יפתח לבך להרגיש מאור החיים של תורה

הקי' ישראל אליי

פנינים משולחן רבינו הגאון רבי אברהם גנחובסקי זצלה"ה - פרשת בא תשע"ז -

הסכמת הנשיא

החדש הזה לכם ראש חדשים ראשון הוא לכם לחדשי השנה (י"ב ב')
איתא בגמרא ראש השנה (כ"ב א') דילפינן מקרא ד'לכם', דעדות
דקידוש החודש תהא מסורה לבית דין.

והנה בכלל מצות קידוש החודש הוא גם עיבור השנה. ואמרינן
בגמרא סנהדרין (י"א א') דאין מעברין את השנה אלא אם כן הנשיא
מסכים.

ומבואר בגמרא דאם הנשיא בדרך רחוקה, מעברין על תנאי אם
ירצה הנשיא, ואם בא הנשיא ורצה הרי זה מעוברת, ואם לא רצה
אינה מעוברת, ומובא בגמרא מעשה ברבן גמליאל שהלך ליטול
רשות (פירש רש"י, לדבר על עסקי ציבור) אצל הגמון אחד שבסוריא
ושהה לבוא, ועיברו את השנה על מנת שירצה רבן גמליאל, וכשבא
רבן גמליאל ואמר רוצה אני, נמצאת שנה מעוברת.

וכתב במנחת חינוך (מצוה ד' ס"ק ל"ה) דאם מת הנשיא אינו מעובר,
דבעינן שיסכים ממש.

ויש לעיין מהו בשלחו לנשיא לשואלו אם רוצה, וחזרו ד' עדים, ב'
אמרו שהסכים ובי' אמרו שלא הסכים, נמצא דאם הסכים הנשיא
נתעבר השנה והוא אדר, ואם לא הסכים לא הוה מעובר והוה ניסן,
נמצא דהוי ספק אדר ספק ניסן, ואטו יעשו פעמיים פסח.

ואולי אנו סהדי דבית דין לא עיברו השנה אם כן ידעו שמסכים.
וכן נימא דהסכמת הנשיא על תנאי שיהא אחר כך ודאי.

ויש לעיין עוד, מהו היכא דלאחר מכן נפסלו הדיינים מספק.
ולכאורה בזה ודאי יהא ספק אדר ספק ניסן.

אך אולי נימא גם בזה דאנו סהדי דהסכמת הנשיא רק על תנאי
שיהא מעובר ודאי. וצריך ראייה.

חישוב בחוץ לארץ

הנה אמרינן בגמרא (ברכות ס"ג א', סנהדרין י"א ב') דמצות קידוש
החודש דוקא בארץ ישראל.

וברמב"ם (פ"א מהל' קידוש החודש ה"ח) מבואר דגם החשבון, [והיינו
לחשב אם צריך לקדש את החודש], צריך להיות דוקא בארץ ישראל. וכן
מבואר בתוספות ביבמות (קט"ז א' ד"ה אמר).

וכתב ברמב"ם (שם) דקידוש החודש לא מהני בחוץ לארץ אף
בדיעבד. ודן במנחת חינוך (מצוה ד') מהו אם עשו החשבון בחוץ לארץ
ואחר כך קידשו החודש בארץ ישראל. וכתב לדון דמשמעות לשון
הרמב"ם דמהני בדיעבד.

ויש להעיר, דמהו הנידון אם מהני בדיעבד או לא, הרי לכאורה
גם בלא חשבון כלל מהני בדיעבד, דהרי אמרינן בגמרא ראש השנה
(כ"ה א') דכתיב 'אתם' 'אתם' 'אתם' שלש פעמים, 'אתם' אפילו
שוגגין, 'אתם' אפילו מזידין, 'אתם' אפילו מוטעין:

א. הכא גרע

ואולי גרע אם היה חשבון בחוץ לארץ, דיש גם כח חוץ לארץ.
והסברא צריך עיון.

ב. אחר כך יקדש בארץ

ואולי הכוונה להסתפק אם לאחר שנעשה החשבון בחוץ לארץ אם
אפשר לכתחילה לפסוק בארץ ישראל.

אך זה צריך עיון, דכיון דיכולים לעשות לכתחילה על ידי שיחשבו
בארץ, היכי שייך להתיר משום שנעשה כבר החשבון בחוץ לארץ.

ג. אי אפשר לחשב בארץ ישראל

אלא אולי איירי בגוונא שאי אפשר לחזור ולחשב בארץ, ובוה
מסתפק המנחת חינוך אם אפשר בדיעבד לסמוך על האי חשבון של
חוץ לארץ. [א"ה, דהרי לכתחילה ודאי דאסור לקדש החודש בלי לחשב, רק
אמרינן בדדיעבד חל הקידוש גם בטעו].

אך אם כן יהא הנידון לא רק בדיעבד אם חישב בחוץ לארץ, אלא
גם לפני שחישבו, כשאי אפשר לחשבו בארץ רק בחוץ לארץ, האם
שרינן לכתחילה לחשב בחוץ לארץ ולפסוק בארץ.

גדולים על ידי עדותם

כתב במנחת חינוך (שם ס"ק י"ד) להסתפק, מהו אם באו עדים
שנולדו בראש חודש ניסן, והיום בראש חודש ניסן שלמו להם י"ג
שנים ונעשים גדולים תיכף בתחילת ליל ראש חודש, והם באו
ואמרו שראו הלבנה היום, והיום הוא ל' לאדר.

מי אמרינן דהבית דין צריכין לקבל עדותן, כיון דאם יקבלו עדותן
ויקדשו בית דין את החודש, אם כן מתחילת הלילה היה ראש חודש,
נמצא דאחרי שיתקדש החודש הוה ליה גדולים שראו את החודש,
ושפיר מתקיים מצות קידוש החודש על ידי עדי ראיה.

או דילמא אין צריכין לקבל עדותם, כיון דעתה בשעת קבלת
העדות הם עוֹדִים קטנים, כי עתה עדיין אינו ניסן, והרי קטנים אינם
כשרין להעיד.

א. עדות שאתה יכול להזימה

הנה דנין בתוספות בריש מכות בעדות שאי אפשר לקיים כאשר
זמם רק לוקין מחמת לא תענה, מי אמרינן דבעינן גם בזה שיהא
עדות שאתה יכול להזימה, אלא כיון דלוקין הוי כאשר זמם והוי
שפיר עדות שאתה יכול להזימה, או דילמא בעדות כזה לא בעינן כלל
עדות שאתה יכול להזימה.

וכתב במנחת חינוך, דאם נימא כתירוץ קמא דתוספות דבעינן בזה
עדות שאתה יכול להזימה, אם כן גם בעדות דקידוש החודש בעינן
עדות שאתה יכול להזימה.

ואם כן כאן אין מקבלין עדותן של אלו, דנהי דלאחר שיתקדש
החודש יהיו גדולים למפרע, מכל מקום הוי עדות שאי אתה יכול
להזימה, כיון דאם יזימו אותן לפני שיקדשו החודש לא ילקו ולא
יתקיים כלל דין הזמה, דהרי עכשיו שלא יתקדש החודש הדר הוו
לחו קטנים, והרי קטנים אינם בני עונשים, ואם כן אין מקבלין עדותן
כלל.

אמנם כתב במנחת חינוך, דאם בקידוש החודש לא בעינן עדות
שאי אתה יכול להזימה, וכאידך תירוץ דהתוספות, אם כן שפיר
אפשר לקבלם, דהא אחרי עדותם הוי גדולים קמן.

ב. גמר דין כשהחילטו שאפשר לקדש

הנה טענת המנחת חינוך, דהזימה הוא רק בהגמר דין, אבל לאחר
שנעשה מעשה הוה כאשר עשה ואין עושין דין הזמה, ואם כן בעינן
שעדותם יהא עדות שאתה יכול להזימה בשעת הגמר דין קודם
שנעשה מעשה, והכא הרי כשיתבטל עדותם קודם שקידשו החודש,
לא יקדשו החודש דנתברר שהיו קטנים וכהנ"ל.

והנה שמעינן מהמנחת חינוך דגמר דין דקידוש החודש להזימה הוא
לא אמירת מקודש, אלא הא דהדיינים גמרו הדין דאפשר לקדש
החודש. [א"ה, דאם לא כן לא שייך כלל עדות שאתה יכול להזימה בעדות
דקידוש החודש, דהרי כל גמר דין הוה כאשר עשה].

ג. הזמה דמלקות גם בכאשר עשה

לענין אם משום האי טענה דהוה עדות שאי אתה יכול להזימה, שפיר כשרים, דבאמת אפשר להזימם לאחר שאמרו מקודש, ואז ישארו בגדלותם, [דלא יבטלו הקידוש החודש, דאתם ואפילו מוטעים]. וכי תימא הא אמרינן דכאשר זמם ולא כאשר עשה, אינו כן, דשאני לענין מלקות דלא תענה דאף בכאשר עשה מתקיים הזמה ולוקים, כמו שכתב בפני יהושע (מכות ה' א', והובא בחזון איש בבא קמא סי' י"ח סק"י) בטעם הרמב"ם (פ"ב מהל' עדות ה"ב) דאף בשכבר הלכו, לוקים העדים, דהיינו משום דדוקא לענין עונש דכאשר זמם אמרינן ולא כאשר עשה, משא"כ לענין מלקות דלא תענה דהוה גם בכאשר עשה. [והא דלוקה סגי שיהא עדות שאתה יכול להזימה, אע"פ דהוה כאשר עשה, וכמו שכתב הגרע"א בתשובות (קמא סי' קע"ו)].

ד. פסול נוגע

הנה נראה פשוט דכשם דאם העדים קרובים זה לזה פסולים לקדוש החודש, הכי נמי נוגע פסול. וכך כתב במנחת חינוך דכיון דכתב הרמב"ם (פ"ב מהל' קידוש החודש ה"א) דאין כשרים לעדות דקידוש החודש אלא עדים הראוים להעיד בכל דבר ודבר, אם כן גם נוגעים בעדותן פסולים.

מעתה יש להעיר בגוונא דהמנחת חינוך דעל ידי עדותו יהא גדול יום אחד קודם, היאך מקבלים עדותן, הא הוה נוגע, ודמי לספק גדולים ספק קטנים שמעידים על עצמם שהם גדולים, וכן ספק נכרים ספק ישראל, שמעידים על עצמם שהם ישראל. ונצטרך לומר דלא חשיבא נוגע, דאין לו נפקותא אם יהא גדול היום או למחרת.

ה. מעידים על עצמם שהם גדולים

תו יש להעיר, דאפילו אם לא חשיב נוגע, מכל מקום היאך מעידים על עצמם שהם לא קטנים אלא גדולים,

דהנה כשיש עדים ולא ידענו אם גדולים או לא ומעידים על עצמם שהם גדולים, יש לומר דלא מהני, דאינם נאמנים דהא מספקא לן שמא קטנים, ואם כן הוא הדין הכא נימא דאינם נאמנים להעיד על החודש, דהא מספקא לן אם הם קטנים, ורק על ידי עדותם יודעים שהם גדולים וכשרים להעיד.

ובדעת המנחת חינוך דכתב שהם כשרים, צריך לומר דשאני הכא דהינם לא מעידים שהם גדולים אלא מעידים על החודש, רק אם נאמנים יהיו גדולים ממילא. ועיין לקמן.

ו. מסקנת המנחת חינוך

כתב במנחת חינוך דנראה דהברירה ביד הבית דין אם רוצים מקבלים עדותן ומקיימין מצות קידוש החודש כיון דנעשים גדולים למפרע בשעת ראייה והגדה,

אך אם הבית דין רוצים לא יקבלו עדותן דלעת עתה קטנים הם וזה אינם מצווים לקבל עדים שעל ידי הקידוש יהיו למפרע עדים, והחייב הוא לקבל עדים כשרים, אבל כאן שלעת עתה אינם עדים וכי מוטל על הבית דין שיעשו עדים, זה אין סברא כלל.

ומכל מקום אם רוצים יקדשו ומקבלין אותם כיון דלמפרע הם עדים כשרים והוה ליה שפיר מקדשים על פי הראיה.

[ויעוד עיין מה שכתבנו עוד הערה בדברי המנחת חינוך בפרשת בא תשע"ה].

אנשים ולא קטנים

הנה איתא בגמרא בבא בתרא (קנ"ה ב') דקטנים פסולים לעדות, דילפינן מקרא ד'ועמדו שני האנשים', אנשים ולא קטנים.

והקשה הגרע"א (קמא סי' קע"ו) אמאי בעינן ילפותא מיוחדת, הא הוה עדות שאי אתה יכול להזימה, דהרי אי אפשר להעניש לקטנים. [וכך כתב רש"י (בבא קמא פ"ח א' ד"ה פסולה) דמהאי טעמא נמי קטנים פסולים לעדות].

א. לפי נידון הנ"ל

הנה אם הוה אמרינן דלא כמנחת חינוך, אלא כל דמספקינן אם כשרים אינם יכולים להכשיר עצמם, אם כן יתיישב הקושיא, דנפקא מינה בגוונא דידן דקידוש החודש, דעל ידי שיתקדש החודש יעשו גדולים, דלהאמור הוה שפיר יכול להזימה, דעל ידי עדותם נעשו

גדולים, ומכל מקום אינם נאמנים משום הדרשה דממעטינן קטנים. ועיין.

ב. תירוץ הגרע"א לחד תירוץ בתוספות

הגרע"א כתב ליישב דנפקא מינה מהמיעוט דקטנים, בעדות דבן גרושה ובן חלוצה, אם נימא דהתירוץ בתוספות ריש מכות דלא בעינן בה עדות שאתה יכול להזימה מכיון דאי אפשר לקיים בה כאשר זמם, נמצא דבעדות זו פסולים רק משום הא דמעטינן קטנים.

ג. תירוץ הגרע"א לכולי עלמא

שוב כתב הגרע"א, דבקידוש החודש לכולי עלמא לא בעינן יכול להזימה, דדוקא בכאשר זמם לאחיד בעי יכול להזימה, אבל היכא דלא העידו כלל על אחיד לא צריך שיהיה יכול להזימם.

וזה תיקשי מהא דגם בעדות דקידוש החודש אמרינן דאין עד נעשה דיין, והרי הטעם דאין עד נעשה דיין היינו משום דבעינן שיהא עדות שאתה יכול להזימה.

ויש לומר דהתם משום דבעינן דהעדות תתבטל, וכדכתבו רבנן בתראי [א"ה, בית הלוי (ח"ג סי' ו') אמרי בינה (הל' עדות סי"א וסי"ה)] דאף לתירוץ הב' בתוספות מכות, דלא בעינן בעדות דבן גרושה עדות שאתה יכול להזימה, מכל מקום בעינן חקירות לעיכובא, דתרי הלכות איכללו בדינא דעדות שאתה יכול להזימה, חדא, דבעינן דיהא אפשר לבטל עדותם ולברר שקרם בהזמה, כי היכי דליקיים קרא ד'והנה עד שקר העד', ותו בעינן שיהא אפשר לענשם בעונש הזמה כי היכי דליקיים סיפא קרא ד'ועשיתם לו כאשר זמם'. והשתא בעדות בן גרושה, נהי דלא קאי עליה כאשר זמם, מכל מקום אכתי בעינן עדות שאתה יכול להזימה לענין בטול עדותם ובירור שקרם, ואם כן באומר איני יודע עדותן בטלה, כיון דאינם ראויים להזמה כלל ואי אפשר לברר שקרם. והכי נמי נימא דמשום הכי אמרינן דאין עד נעשה דיין.

אמנם לדברינו הנ"ל יתיישב דאירי בקידוש החודש, ואף אם בעינן עדות שאתה יכול להזימה למלקות, והיינו אם נימא דאינם יכולים להכשיר עצמם ודלא כהמנחת חינוך. [ויעוד עיין מה שהבאנו עוד כמה תירוצים על קושיית הגרע"א בפרשת אמור תשע"ה].

אם יקבלו עדותם יפסלו

תו דן במנחת חינוך (שם אות ט"ו) כעין הנ"ל, אם ביום ל' של אדר באו עדים כשרים שראו את החודש כדי לקדשו היום, ובאו עדים שנולדו קודם י"ג שנה בראש חודש ועתה בראש חודש ניסן נעשו גדולים ופוסלין אותם באיזה עבירה שראו היום שעשו העדים הכשרים.

נמצא דהעדים שמעידים על החודש יפסלו בגזלנותא רק אם העדים המעידים לפסול נעשים גדולים היום, נמצא דאם נקבל עדותם אז יפסלו, ובזה דן המנחת חינוך האם מקבלינן עדותם.

א. היכי לידייני להאי דינא

הנה המנחת חינוך דן היכי לידייני להאי דינא, דלחד גיסא אם לא יקבלו העדים שראו החודש, נמצא דלא נפסלו העדים, והבית דין עברו על המצוה לקבל עדים של קידוש החודש, אך לאידך גיסא אם יקבלו העדים ויקדשו החודש, הרי יתברר שקידשו על ידי עדים פסולים, והיאך יקדשו לכתחילה על ידי פסולים.

וכתב דשפיר מקבלינן ומקדשין החודש, דהשתא הוה עדים כשרין, והא דאחר כך יפסלו, לא חשיב מכשול כיון דקידוש החודש חייל אף אם מוטעים.

ויש להעיר, דלכאורה הא דמי לכל דוכתא דאמרינן לדברך פסול אתה, והכי נמי לדבריהם שצריכין לקדש החודש אם כן אתם פסולים. ועיין.

ב. עדות שאתה יכול להזימה

אך צריך עיון, דהעדות דקידוש החודש לא הוה עדות שאתה יכול להזימה, כיון דכלשונא לא נוכל להענישם, דהרי אז יתקבל העדות שהם גזלנים, ולא הוה עדותם עדות כלל. [אע"ג דאם לא היו מעידים על החודש לא היו גזלנים].

ויש לומר דקאי להשיטות דלא בעינן עדות שאתה יכול להזימה בקידוש החודש, וכתירוץ ב' בתוספות בריש מכות.

ג. מזימין

במנחת חינוך צייר נמי באופן שהעדים שנעשו גדולים בראש חודש ניסן לא פוסלין בגזלנותא אלא מזימין אותם.

ולכאורה גם בכהאי גוונא לא הוה עדות שאתה יכול להזימה, דהרי העדים דקידוש החודש לא יענשו, דהא הוזמו קודם גמר דין. [דהרי איירי במנחת חינוך בגוונא דבאו הפוסלים לפני הגמר דין, והנידון אם לקבלם].

אמנם משכחת לן בגוונא דכבר נגמר הדין על פי העדים, והנידון לקדש החודש, ובוה שפיר יענשו מכח ההזמה.

ד. באו אחרי עדותם

עוד משכחת לן דהוה עדות שאתה יכול להזימה גם בפוסלין בגזלנותא, והיינו כשהעדים שנעשו גדולים העידו לפוסלם לאחר שכבר העידו על החודש, [אע"פ דלא נגמר הדין על פיהם], דבוה לית לן בה דעכשיו לא יוכלו להזימם, דבעת הגדתם יכלו להזימם ובוה סגי, כמו שכתב באור שמח (פ"כ מהל' עדות ה"ח) ובתומים (סי' ל"ח סק"ב) דאם נעשו עדים בעדות נפשות טריפה לאחר קבלת העדות שפיר דמי.

איזה יום

הנה כתב ברמב"ם (פ"א הל' קידוש החודש ה"ז) דעדי קידוש החודש צריכין דרישה וחקירה.

ואמרינן בגמרא סנהדרין (מ' א') שבדוקין העדים בשבע חקירות, באיזו שבוע באיזו שנה באיזו חודש בכמה בחדש באיזה יום באיזה שעה באיזה מקום. [ואפילו אמש הרגו צריך למדקם כהנ"ל].

והקשה במנחת חינוך, היאך מקיימים דין זה בעדי קידוש החודש, דהרי אם למשל העדים באו בשלשים באדר ואמרו שראו בלילה הלבנה, היאך נוכל לשאול אותם בכמה בחודש, הרי תליא בעדותם, דאם יקדשו הוי א' בניסן ואם לא יקדשו הוי ל' אדר. [וכן לענין איזה חודש, הרי אם יקדשו הבית דין הוי ראש חודש ניסן, ואם לא יקדשו הוי ראש חודש אדר].

ולכאורה לא קשה כלל, דיאמרו יום לאחר כ"ט. ויש לומר דסבירא ליה למנחת חינוך דזה לא חשיב זמן.

אך יש לעיין בבין השמשות היאך יאמרו באיזה זמן, ועל כרחך דיאמרו דבין השמשות בין יום זה לזה, ואם כן הכי נמי בנידון דידן. [ומיישב במנחת חינוך, לפי מה שכתב במקום אחר (מצוה תס"ג) דאם אנו יודעים שאין העדים יודעים, אם כן אין הבית דין צריכין לדרישות ואין צריכין לחקור כלל.

תו כתב ליישב, דבלאו הכי משכחת לה ב' חקירות הנ"ל היכא שראו הלבנה סוף כ"ט, דיום כ"ט לעולם אינו ראש חודש].

נוגעים בעדותן

כתב במנחת חינוך דנראה פשוט דכיון דכתב הרמב"ם (פ"ב הל' קידוש החודש ה"א) דאין כשרים לעדות דקידוש החודש אלא עדים הראויים להעיד בכל דבר ודבר, אם כן גם נוגעים בעדותן פסולין.

ויש לדון בכמה אופנים דהם נוגעים בעדותן:

א. אופן דנוגע

כתב במנחת חינוך, דמשכחת כאן נוגע, כגון עבד עברי שנמכר קודם שש שנים בראש חודש ניסן, דשלמו השש שנים בתחלת ליל ראש חודש ניסן, והוא בא ביום שלשים לאדר להעיד שראה את החדש, ואם יתקדש החודש היום ייצא לחירות תיכף.

ב. מהו הנגיעה

והטעם שהוא נוגע, כתב במנחת חינוך דהיינו לענין מה שהעבד יוכל לתבוע מרבו, שאם עשה מלאכה בליל ל' כיון דלמפרע נשלם זמנו בלילה צריך הרב לשלם לו כפועל, אבל אם לא יתקדש היום החודש אם כן צריך לעבוד את רבו כל היום. ואם כן הרי זה נוגע

בעדות.

ולכאורה גם בלא זה הוה ליה נוגע שיהא פטור מלעבוד כשיתקדש החודש.

ג. גם בחודשים לפני זה

הנה העירוני דהוה נוגעין לא רק ביום האחרון אלא גם בחודשים שלפני זה, דהרי בזה שהחודש נעשה חסר יקצר השש, כגון במעיד חודש אחד לפני סוף השש, הרי עכשיו אם יעידו על החודש שלאחריו שחסר נמצא דהוקדם סוף השש.

אך יתכן שיעידו על החודש שאחריו שמעובר, והרי אם לא היה מעיד והקודם היה מעובר, יתכן שהיו מעידים על הבא אחריו שחסר, ואם כן היה אותו הדבר.

מכל מקום יש כאן נגיעה לומר שהחודש הקודם חסר מפאת רוב צדדים, דדילמא יעידו גם על הבא אחריו שחסר, ואף אם יעידו על הבא אחריו שמעובר, מנא לן שאם לא היה מעיד על הקודם שחסר היו מעידים על האחרון שחסר.

ד. מתי נחשב נוגע

אך יש לדון אם בכהאי גוונא חשיב נוגע, דהנה איתא בגמרא בבא בתרא (מ"ד ב') דהמוכר שדה שלא באחריות, אינו מעיד לטובת הלוקח דהשדה שייכת אליו, מפני 'שמעמידה בפני בעל חובו', דהיינו דאם תשאר אצל הלוקח, הבעל חוב של המוכר יגבה הימנה.

ומקשינן בגמרא היכי איירי, אם יש למוכר קרקע אחריתא, הא בלאו הכי לא יגבה מן הלוקח דאין נפרעין מנכסים משועבדים במקום שיש בני חורין, ואם איירי שאין למוכר קרקע, הא אין לו נפקותא כלל, שהרי לא יגבו ממנו גם אם הקרקע לא תשאר אצל הלוקח. ומסיקה הגמרא דלעולם לית ליה למוכר ארעא אחריתי, ומכל מקום חשיב נוגע מכיון שרוצה שהבעל חוב יקבל חובו, דלא ניחא דליהוי לזה רשע ולא ישלם.

והקשו בתוספות (שם מ"ה א' ד"ה מאי) הא בלאו הכי הוה נוגע, דהא חושש דאחר כך יתעשר ויהא לו נכסים, ומשום הכי רצונו שעכשיו הבעל חוב יגבה מהלוקח ויפטר מהחוב, משא"כ אם לא יעיד והקרקע תצא מיד הלוקח אם כן כשיהא עשיר יצטרך לשלם.

ותירצו בתוספות דטאמן מפאת דהשתא לית ליה נגיעה כיון דאין לו קרקע, דכל היכא דהשתא אינו נוגע בעדות, אע"פ שאם יתעשר יהנה מעדותו, מכל מקום כשר להעיד. [והכי קיימא לן בשולחן ערוך חו"מ סי' ל"ז סעי' י'].]

חזינן בתוספות דשמא יתעשר לא משוי פסול נוגע, דהשתא לאו נוגע, ואם כן יש לומר דהוא הדין בנידון דידן דהוה רק ספק אם ירויח מקידוש החודש אם כן נימא דהשתא לאו נוגע.

אך לאידך גיסא הא חזינן דבאמת חשיבא נוגע משום דמעמידה בפני בעל חובו, ומסיקה הגמרא דלא ניחא ליה שיהא לזה רשע ולא ישלם, אע"פ דמנא לן שגיבה חובו ממנו. [א"ה, היינו דאיירי גם באופן דשמא המוכר עדיין לא לזה ואין לו שום בעל חוב].

ואם נימא דהחילוק הוא דלא חיישינן שיתעשר מכיון דהשתא עני, משא"כ התם הוה ספק השקול אם הבעל חוב יגבה, אם כן בנידון דידן יש לפסול.

אך אם החילוק דהתם חיישינן דיש השתא בעל חוב העתיד לגבות ולא הוה דהעתיד, אם כן בנידון דידן אינו נוגע, דהרי עכשיו אין כאן נגיעה אלא תליא בחודש הבאה. ולכאורה יותר נוטה כהצד הראשון.

ראיה במראה

הנה אמרינן בגמרא ראש השנה (כ"ד א') דאין להעיד על הלבנה כשראה הלבנה במים או בעששית.

ויש לעיין אם ילפינן מכאן לכל דיני התורה:

א. לא מהני לעדות

הנה כתב בהלכות קטנות (ח"ב סי' פ"ב) לענין אם ראו עדים איש שעובר עבירה בתוך מה שנצטייר במראה של זכוכית והכירו הכל בפירוש. וכתב דקצת יש לברר זה מגמרא הנ"ל דקידוש החודש דאין להעיד על הלבנה כשראה הלבנה במים.

ב. חיישין שמא טעה

אך כתב בברכי יוסף (ח"מ סי' ל"ה אות י"א) דכונת ההלכות קטנות דהוה רק קצת ראיה, דהרי יש לדחות דשאני התם דבעששית יש לטעות שמה שראו באמת אינה הלבנה, שרק נדמה להם שזה הלבנה אבל אינה הלבנה ודאית, אבל אם הכירו הדבר באופן שאי אפשר לטעות אכתי יש להסתפק אם מקרי ראיה.

[והביא שם בברכי יוסף דכתב המפרש בראש השנה דטעמא דקידוש החודש משום דילמא טעה. ומציין לדברי השבות יעקב. ועיין שם בשבות יעקב (ח"א סי' קכ"ו) שכתב דשאני קידוש החודש דיש לחלק ולומר דהחמירו דבעינן דרישה וחקירה האם כזה ראיתם או כזה, מטעם שקלקלו הבייתוסים (וכמבואר ברמב"ם (פ"ב מהל' קידוש החדש ה"ב)).

ג. כזה ראה וקדש

בתשובות עין יצחק (ח"א אה"ע סי' ל"א אות ג') כתב דמקידוש החודש אין ראיה דכתיב 'כזה ראה וקדש', ואם כן על כרחך בעינן דוקא דיראו את עצם הלבנה ולא על ידי מראה. [ומדברי הברכי יוסף הני"ל

עניני שבת

דף מסידור מונח על הרצפה

יש לעיין ברואה בשבת דף מסידור על הרצפה, שאי אפשר להתפלל בו כיון שיש בו רק קצת מילים, האם יגביהנו משום בזיון כתבי הקודש, או דילמא כיון דהוה מוקצה לא יגעו בו.

א. דברי הפוסקים

הנה בספר שלמי יהודה (פרק א' סעי' ד') אייתי דיש להרים השמות כדרכו. אך בספר חוט שני (ח"ג דף ס"ח) כתב דאין להרים, דאין בזיון כתבי הקודש מתיר איסור מוקצה.

[ובספר דינים והנהגות (פרק י"ד אות ג') אייתי שפעם אחת מצאו דף קרוע של ספר ברחוב, ושאלו להחזון איש אם להכניסו דרך שינוי על סמך העירוב שבעיר, ואמר שלא עבדינן לה. ובספר גנזי קודש אייתי להאי עובדא בסוף הספר בתשובות של הגר"ח קנייבסקי שליט"א אות י'].]

ב. ינשוף בפיו

הנה לכאורה יש עצה שינשוף הדף בפיו עד שיביא הדף על דבר היתר, ואז יקחנו למקום אחר וינערנו שם.

וכמו דמבואר בסוגיא בשבת (קנ"ד ב') בשליפי זוטרי דשרינן. [היינו הא דמבואר התם דבהיתה בהמתו טעונה כלי זכוכית של מוקצה, מביא כרים וכסתות ומניח תחתיה ומתיר החבלים והשקין נופלים, ולא הוה מבטל כלי מהיכנו מכיון דאירי בשליפי זוטרי [משואות קטנים] ששומט הכר מתחתיהם ונופלין על הכר השני, וכן מכר לר עד שמגיע לארץ]. ויש לומר דזה הוי טלטול מן הצד לצורך דבר האסור שלא שרינן, ולא דמי לשליפי זוטרי דהניעור אחר כך לא לצורך דבר האסור, אלא לצורך הכרים וכסתות. וצריך עיון.

ג. יניח גם דבר המותר

אך העירו דמכל מקום אמאי ישאר הדף על הרצפה באופן של בזיון, הא אכתי איכא עצה שיקח מגש וישים עליו גם דבר המותר, ואחר כך ינשוף בפיו את כתבי הקודש על האי מגש, וכך לא יהא ביטול כלי מהיכנו מכיון דיש עליו דבר המותר [אע"פ דאחר כך אינו מנערו וכהני"ל דהוה לצורך דבר האסור].

[וצריך עיון בסוגיא בשבת (שם) אמאי מצאנו היתר רק בשליפי זוטרי, הרי גם בשליפי רברבי, אע"פ דאינו יכול לשומטם מכר לר עד שיגיע לארץ, מכל מקום הא נמי יכול למיעבד כהני"ל כדי שלא יהא ביטול כלי מהיכנו, והיינו דישים על הכרים והכסתות דבר המותר חשוב יותר].

ד. להציל כתבי הקודש מוקצים מדליקה

תו העיר דחזינן בסוגיא בשבת (קט"ו ב' קט"ז א') דשרינן לטלטל מוקצה להצלת כתבי הקודש מדליקה, דדיינינן בגמרא להציל ספר

מתבאר דהטעם הוא דחיישין לטעות].

ד. לענין ברכות

הנה יש לעיין בראה מלך או חכם או אילן וכיוצא בו משאר מילי שמברכין על ראייתם, האם מברך כשלא ראה גוף הדבר אלא ראה דרך מראה.

וכתב בתשובות בצל החכמה (ח"ב סי' י"ח) דאין הכי נמי דלעדות אם אין לחוש לטעות יועיל במראה וכהני"ל, וטעמא דסוף סוף ביררו המציאות, אבל לענין ברכה לא יועיל מה שרואה במראה, דבעינן ראיית עצם הדבר.

ה. לפסול כל העדות

הנה נמצא מן האמור דיש לומר דראיה על ידי מראה מועילה לענין עדות. ויש לעיין אם הפסול ראה במראה, ושני כשירים ראו גוף המעשה, אם הפסול פוסל את כל העדות. וכן היה נלענ"ד דבאמת חשיבא שראו דבר אחד.

תורה היכא דיש ללקט בו פ"ה אותיות, וכן להציל גליונן דהוי כתבי הקודש, אע"פ דהם מוקצה.

אך לאידך גיסא הא חזינן (שם קי"ז א') דנהי דמתירין להציל תיק הספר עם הספר אע"פ שיש בו מעות, מכל מקום היינו רק מפאת דלא הוי בסיס, [דהוה בסיס לאיסור ולהיתר], ובלא זה הוה אסרינן להציל הספר עם המעות, דלא התירו טלטול מוקצה משום הצלת כתבי הקודש, ואם כן תיקשי אהדדי.

ואולי יש חילוק בין היכא דכתבי הקודש עצמו מוקצה דשרינן, ובין היכא דיש רק מוקצה המתלווה דבזה אסרינן. ולפי זה יהא מותר להרים הדף. וצריך עיון.

ה. אפשר ללמוד ממנו

טענו דדף סידור לא הוה מוקצה כלל, מפאת דאפשר ללמוד ממנו וללמד לתינוקות. אך יש לומר דאינו עומד לזה.

אך חזינן (משנה ברורה סי' ש"ז סעי' ט"ז, ומקורו במגן אברהם שם ס"ק כ"ד בשם דרכי משה) דגט מותר לטלטלו בשבת, אע"פ שכתוב בלשון לעז, דיכול ללמוד ממנו דיני גט.

ויש לחלק בין הנידונים, דבגוונא דידן הדף של הסידור חשיבא מוקצה מכיון דאין בו אלא קצת מילים, ולא דמי לגט שלם דאפשר ללמוד ממנו, וצריך עיון.

כתבי הקודש וצער בעלי חיים

הנה הבאנו לעיל דעת האוסרים לטלטל מוקצה משום כתבי הקודש, [ורק בשריפה שרינן להציל הגליונות וללקט פ"ה אותיות וככל הני"ל]. אך מכל מקום התירו לטלטל מוקצה משום צער בעלי חיים.

[דהנה בגמרא שבת (קכ"ח ב') מבואר דשרינן ביטול כלי מהיכנו משום צער בעלי חיים. ובאליה רבה (סי' ש"ה ס"ק י"ח) אייתי מכמה קמאי דשרינן גם טלטול מוקצה, כגון להעלות הבהמה בידיים מאמת המים. ובמגן אברהם פליג. ומובא ב' הדעות במשנה ברורה (שם ס"ק ע').]

והשתא יש לעיין כשיש דליקה, ויש כתבי הקודש ולהבדיל גם בעלי חיים, ויכול להציל רק אחד מהם, הנה פשוט שיציל כתבי הקודש.

ותיקשי הא לבהמה התירו מוקצה, [וגם במוקצה מתלווה, כגון שבהמה נפלה לבור ומחובר לה מוקצה], ובכתבי הקודש לא התירו מוקצה.

אך לא קשה כלל, דכן הוא המדה, דלצער בעלי חיים התירו מוקצה ולכתבי הקודש לא התירו.

"שלמים מציון"

דברי תורה בפרשת השבוע בהלכה ובאגדה מתורתו של מורנו ורבנו
הגאון הגדול רבי שלוי בן ציון פלמן זצוק"ל

פרשת בא

כי אני הכבדתי את לבו

"ויאמר ה' אל משה בא אל פרעה כי אני הכבדתי את לבו וגו' למען שתי אותותי אלה בקרבו. ולמען תספר באזני בך ובן בך את אשר התעללתי במצרים ואת אותותי אשר שמתי בס וידעתם כי אני ה'". (פרק י' פסוק א'–ב').

מפונכיד' זצ"ל, שסיפר על רבי איצל מוולואז'ין שהיה מרבה לבוא אל המלך ניקולאי ברוסיה, כדי להשתדל בשביל כלל ישראל שיבטלו את הגזירות שגזרו עליהם. וסיפר שבארמון המלוכה עמדו כלבים גדולים מאוד, וכל אדם שנכנס אל המלך היו הכלבים מתקרבים לעברו ומלקקים את רגליו. הכלבים הללו היו מאולפים באופן מפליא, עד כדי כך ששינו את טבעם ובמקום לנהוג כדרכם לטרוף את האדם כהרף עין, היו נכנעים לעברו ומלקקים את רגליו.

וכששאלו את המטפלים בהם, איך יתכן כדבר הזה שהכלבים שינו את טבעם ואינם טורפים. ענו שזה משום שהכלבים כבולים וקשורים בשרשרות, ואז הכלב מרגיש שאינו משוחרר לעשות כרצונו, וממילא אפשר לאלף אותו לגבור על טבעו ובמקום לטרוף בני אדם יבוא וילקק את רגלם. אבל אילו יפתחו את השרשרת, הכלב מיד יחזור לטבעו הרגיל, ובחמת זעם יטרוף את האדם העומד ממולו כהרף עין.

אמר ר' איצל אותו הדבר שייך לומר גם כלפי הנהגת המלכות עם כלל ישראל, שבעצם הטבע של המלכים הוא לטרוף את כלל ישראל ולא להשאיר מהם שריד ופליט רח"ל. ומה שרואים לפעמים שהמלכות מיטיבה לכלל ישראל זה לא משום שנשתנה טבעם והם נעשו אוהבי ישראל. אלא הסיבה האמיתית היא משום שהם כבולים וקשורים באזיקים על ידי הקב"ה, והוא לא רק שלא נותן להם כח להרע, אלא גם משנה את דעתם מרע לטוב, ומחייבם להיטיב להם. אבל אילו ח"ו הקב"ה היה פותח להם את החבלים שקושרים אותם היו מיד טורפים את כלל ישראל בחמת זעם, בגזירות קשות ומרות.

זכר רב טובך יביעו

ובאמת הטוב שהקב"ה מיטיב לכלל ולפרט הוא בלא גבול ובלא שיעור, ולא שייך בעולם לפרט את כל הטובות הללו, שהם כוללים את כל חיי האדם בכל רגע ורגע.

והנה בפסוק בתהילים (פרק קמ"ה) כתוב "זכר רב טובך יביעו", ובמדרש בתהילים (פרק ק"ד) מביא על הצדיקים שפיהם יעשה כמעין הנובע שאינו פוסק מלספר את שבחו של הקב"ה, וכתב "שמה תאמר שהן נובעין שבחו כולו, לאו, אלא כתיב זכר רב טובך יביעו, אמרו אין כתיב כאן, אלא יביעו, שהן נובעין כמעין המתגבר". מבואר במדרש שדורש את לשון הפסוק "יביעו" שהוא מלשון מעיין הנובע שאינו פוסק לעולם, והפסוק בא לומר כמו שהמעיין אינו פוסק לעולם, כך טובותיו של הקב"ה אינם פוסקים לעולם, ולכן לא שייך לספר את כל שבחו של הקב"ה כיון שאין לזה גבול שאינו פוסק לעולם.

ובספר "גילי אש" (עמוד רכ"ח) מביא מרבי ניסן בודרויסקר זצ"ל שביאר לפי דברי המדרש הזה, את לשון הפסוק שכתוב "זכר רב טובך יביעו", מדוע הפסוק מזכיר את השבח שמשבחים את הקב"ה על רוב טובו וחסדו, רק בבחינת "זכר" שהוא מלשון זכירת דברים, הלא היה מן הראוי לספר ולפרט בארוכה עד כמה שהיד מגעת את שבח הקב"ה, ולא

הנה פרעה חשב שהוא השליט על כלל ישראל, וכידו הכח והממשלה לקבוע אם להוציאם לחירות. וכאשר משה רבנו בא אליו בשליחות הקב"ה להוציא את כלל ישראל, חשב שבכוחו לסרב ולא לענות לבקשה. אבל האמת כתובה כאן בפסוק שהקב"ה אומר למשה רבנו "אני הכבדתי את לבו", מה שפרעה מסרב להוציאם זה לא בגלל שיש לו כח לעכב את יציאתם לחירות. אלא הוא מצד עצמו אין לו כח לעכבם במצרים אפילו רגע כמימרא, ומה שמעכבם הוא משום שהקב"ה מכביד את לבו, כדי שיקבל את המכות וכלל ישראל יוכלו לספר לבניהם ובני בניהם את גבורות הקב"ה "אשר התעללתי במצרים".

והנה ההנהגה הזו לא היתה רק במצרים, אלא בכל דור ודור עומדים עלינו לכלותינו, והמלכים השולטים בעולם חושבים מחשבות על גבי מחשבות של גזירות שיוכלו לגזור על כלל ישראל. והם חושבים שבידם לגזור עליהם ככל העולה על רוחם, אבל האמת היא שהקב"ה מצילנו מידם, והוא מבטל להם את הגזירות בתחבולות.

חי נפשי בהתבונני בכל אלה

ובסידור יעב"ץ בתחילת הסידור מאריך על הניסים הגדולים שהקב"ה עושה לנו בגלות, ועד כדי כך שכתב שאלו ניסים יותר גדולים מהניסים שנעשו במצרים. וכך כתב, "מי שיעיין ביחוד ענינו ומעמדנו בעולם, אנחנו האומה הגולה שה פזורה, אחר כל מה שעבר עלינו מהצרות והתמורות אלפים מהשנים, ואין אומה נרדפת בעולם כמונו. מה רבים היו צרינו, מה עצמו נשאו ראש הקמים עלינו מנעורינו, להשמידנו לעקרנו לשרשנו. מפני השנאה שסיבתה הקנאה רבת צרוננו, גם לא יכלו לנו לאבדנו ולכלותינו. כל האומות הגדולות העצומות אבד זכרם בטל סכרם סר צלם, ואנו הדבקים בה' כולנו חיים היום לא נפקד ממנו בכל תוקף אריכת גלותנו אפילו אות וניקוד אחד מהתורה שבכתב, וכל דברי חכמים קיימים ולא יטה לארץ מנלם, לא שלט יד הזמן ולא כלם. מה יענה בזה פילוסוף חריף, היד המקרה עשתה כל אלה? חי נפשי כי בהתבונני בנפלאות אלה, גדלו אצלי יותר מכל ניסים ונפלאות שעשה השי"ת לאבותינו במצרים ובמדבר ובארץ ישראל, וכל מה שארך הגלות יותר נתאמת הנס יותר ונודע מעשה תוקפו וגבורתו".

ומרן הסטייפלר, הגרי"י קנייבסקי זצ"ל, בספר "חיי עולם" (חלק א' פרק כ"א), כותב "והנה אנחנו נרדפים זה קרוב לאלפים שנה, ובכל דורו ודור עומדים עלינו לכלותינו, בגזרות נוראות הריגות וגירושים מעיר לעיר וממדינה למדינה, והקב"ה מצילנו מידם. ויותר מהמה מזימות שונאי ישראל בסתר לכל מיני צרות וגזירות אשר מתבטלים טרם צאתם לחוץ, וקצת ממזימותם נודעו אחר כך, ורבים מאוד שלא נודעו כלל, כי אין בעל הנס מכיר בניסו כדאיתא בנדה" (דף ל"א א').

הכלב קשור

שמעתי מהגרמ"י ליפקוביץ זצ"ל, ששמע ממרן הגרי"ש כהנמן - הרב

רק לזכור את זה בזכירה בעלמא.

וכתב לבאר את זה על פי משל לספריה הגדולה בעולם, שנמצאים בה מאות אלפי ספרים, ובספריה ישנו קטלוג שבו כתובים שמות כל הספרים והתוכן שהספר עוסק בו. והנה כדי להקיף ולדעת את כל מה שנכתב בכל אלפי הספרים שבספריה, אין אדם שיכול להשיג את זה, אבל כשמעייין בקטלוג ורואה את תוכן הספר זה מזכיר לו את הענינים הרבים והעמוקים שכתובים בספר. וכך בדרך זה אפשר להבין את טובות הקב"ה, הטובות שאדם מקבל מהקב"ה הם בהקף עצום, וכל הטבה קטנה של הקב"ה משתלשלים ממנה עוד אלפי טובות אחרות, וממילא כמה שפיו של האדם יהיה נובע כמעייין את טובות הקב"ה, אינו יכול לבטא בשפתיו אפילו מעט מן המעט של הטובות הרבות הללו.

וממילא כאשר אדם מבקש להודות להקב"ה על רוב טובו וחסדו, ההודאה היא רק בבחינת "זכר" שמזכיר את אותם אלפי טובות הרבות

והעצומות, ואין יכולת בשפתיו של אדם בשר ודם לומר ולשבח יותר מזה. ואת זה בא הפסוק לומר "זכר רב טובך יביעו", שאפילו בשעה שמשבחים את הקב"ה על טובותיו, ואפילו כשהשבח הוא בבחינת "יביעו" שנובע כמעייין, בכל זאת זה לא יותר מ"זכר" שהוא רק כזכר שמזכיר את אלפי הטובות, אבל להשיג ולהודות על יותר מזה לא שייך.

ומביא דוגמה לזה למי שהיה חולה במחלה מסוכנת מאוד ונתרפא, האם שייך לספר במילים ספורות את כל מה שעבר עליו, ואת החסד שגמלו עימו מן השמים להוציאו ממוות לחיים. כך אותו הדבר לגבי כל טובות הקב"ה, שלא שייך לספרם במילים, וכל ההודאה היא רק הודאה של זכרון דברים, מאותם אלפי הטובות.

וכתב, "אילו היה האדם חושב על כך אפילו רגע אחד, אין ספק שהיה מחייב את עצמו לעבוד את אלוהיו ביתר שאת וביתר עז".

בנערינו ובזקנינו נלך - בדין שלוחי מצווה אינם ניזוקים במוליד את בנו ללמוד תורה

"ויאמר משה בנערינו ובזקנינו נלך בבנינו ובבנותנו בצאנו ובבקרנו נלך כי חג ה' לנו. ויאמר אליהם יהי כן ה' עמכם כאשר אשלח אתכם ואת טפכם ראו כי רעה נגד פניכם". (פרק י' פסוק ט'-י').

הללו, היו הולכים בדרך במקומות שיש שם חשש סכנה, המזיקים היו נמצאים בדרכים בשעות הללו, ומשום כן היה חשש גדול ללכת בזמן הזה ברחוב. ובכל זאת כתוב בגמרא שמותר להם ללכת בשעות הללו בדרך, ואינם צריכים לחשוש מן המזיקים, שעל זה נאמר הכלל ששלוחי מצווה אינם ניזוקים לא בהליכתם ולא בחזרתם.

ומעתה קשה מדוע לגבי מלמדי תינוקות כתוב בגמרא בבבא בתרא שלא לקחת ילד אל מלמד תינוקות בעיר אחרת, משום חשש סכנה שיש בדרכים, שהשטן מקטרג בשעת הסכנה. וקשה הרי שלוחי מצווה אינם ניזוקים, וההליכה ללמוד תורה אצל המלמד מוגדרת כהליכה לדבר מצווה, כמו שרואים בגמרא בפסחים, ועל זה חל הכלל ששלוחי מצווה אינם ניזוקים לא בהליכתם ולא בחזרתם. וממילא איזה חשש סכנה יש במה שלוקחים את התינוק ללמוד אצל מלמד בעיר אחרת, הרי על זה ממש נאמר הכלל ששלוחי מצווה אינם ניזוקים ואין צריך לחשוש ממזיקים שבדרכים. ומשמעות דברי הגמרא ורש"י בבבא בתרא שכל הסיבה שצריך להמנע ולא להוליך את הילד אצל מלמד תינוקות שבעיר אחרת היא רק משום חשש סכנה שבדרכים, והגמרא לא מדברת מצד הטרחה שצריך האב לטרוח להוליך את הבן לעיר השנייה, ומבואר בזה שהסיבה של טרחה זה לא סיבה מספקת כדי לכופף את בני העיר להעמיד מלמד תינוקות בתוך העיר, או שמדובר באופן שבאמת אין טרחה לאב להוליך את בנו כל יום לעיר אחרת. בכל אופן כל הסיבה שכתובה בגמרא שהאב יכול לכופף את בני עירו להעמיד מלמד בעיר, ואינם יכולים לפטור אותו בטענה שיכול להוליכו לעיר אחרת היא רק מחמת הסבא של סכנת הדרכים, שהשטן מקטרג בשעת הסכנה. ובזה קשה כיון שההליכה לבית הרב מוגדרת כהולך לדבר מצווה, א"כ חל על זה הכלל ששלוחי מצווה אינם ניזוקים לא בהליכתם ולא בחזרתם, ואין צריך לחוש בזה לסכנת דרכים, ולמה צריך למנוע ולא להוליך את הילד ללמוד אצל מלמד תינוקות שבעיר אחרת.

שכיח הזיקא

ונראה לומר דהנה בגמרא בפסחים מובא, שאע"פ ששלוחי מצווה אינם ניזוקים, ואינם צריכים לחוש שיבוא דבר הזק לידם, בכל זאת במקום ששכיח הזיקא שיש חשש ממשי להזק, צריך לחשוש ולהזהר שלא יבוא דבר הזק לידו, ואסור לעשות מעשים או ללכת למקומות שההזק שכיח בהם, שעל זה לא חל הכלל ששלוחי מצווה אינם ניזוקים. שכל הכלל ששלוחי מצווה אינם ניזוקים נאמר בסתמא במקום שאין חשש ממשי להזק, אבל במקום שההזק הוא שכיח וכמעט וודאי אסור להכנס במקום סכנה, השמירה ששלוחי מצווה אינם ניזוקים אינה מגינה במקום כזה. והגמרא מוכיחה את זה משמואל שכאשר הקב"ה ציווה את שמואל ללכת למשוח את דוד למלך, כתוב בפסוק "ויאמר שמואל, איך אלך ושמע שאול והרגני, ויאמר ה' עגלת בקר תקח בידך וגו'". מבואר בפסוק שאע"פ ששמואל היה שליח לדבר מצווה, שהיה שלוחו של הקב"ה במעשה הזה למשוח את דוד, בכל זאת הוא פחד ללכת, ושאל להקב"ה

ופרש"י, "ראו כי רעה נגד פניכם, כתרגומו. ומדרש אגדה שמעתי כוכב אחד יש ששמו רעה, אמר להם פרעה רואה אני באיצטגנינות שלי אותו כוכב עולה לקראתכם במדבר, והוא סימן דם והריגה. וכשחטאו ישראל בעגל וביקש הקב"ה להרגם, אמר משה בתפלתו למה יאמרו מצרים לאמר ברעה הוציאתם, זו היא שאמר להם ראו כי רעה נגד פניכם, מיד וינחם ה' על הרעה והפך את הדם לדם מילה, שמל יהושע אותם, וזהו שנאמר היום גלותי את חרפת מצרים מעליכם, שהיו אומרים לכם דם אנו רואין עליכם במדבר".

לא ממטינן ינוקא ממתא למתא

הנה בגמרא בבבא בתרא (דף כ"א א') איתא, "אמר רבא מתקנת יהושע בן גמלא ואילך (שישבו מלמדי תינוקות בכל עיר, רש"י), לא ממטינן ינוקא ממתא למתא (ללמוד מיום ליום שמא יוזק בדרכים, שהשטן מקטרג בשעת הסכנה שנאמר פן יקראנו אסון, אלא יוכל לכופף בני אותו מתא להושיב מלמדי תינוקות, רש"י), אבל מבי כנישתא לבי כנישתא ממטינן, ואי מפסק נהרא לא ממטינן, ואי איכא תיתורא (גשר רחב, רש"י) ממטינן, ואי איכא גמלא (לוח קצרה, רש"י) לא ממטינן".

מבואר בגמרא שמי שיש לו ילד שצריך להביאו ללמוד תורה אצל מלמד תינוקות, לא יקח אותו למלמד בעיר אחרת, שיש לחוש שמא יוזק בדרכים, כיון שהדרכים הם בחזקת סכנה הרי השטן מקטרג בשעת הסכנה, ויש חשש שמא הילד יוזק בדרך כשהולך אל המלמד ללמוד תורה. אלא כיון שיהושע בן גמלא תיקן שיושיבו מלמדי תינוקות בכל עיר ועיר, הרי יש חיוב על בני העיר להושיב בעיר הזאת מלמד תינוקות, והאב יכול לכפות את בני העיר להושיב דווקא בעירם מלמד תינוקות, ולא לדחות אותו ללכת ללמוד בעיר אחרת שיש שם מלמד תינוקות.

ניתו עלי ועל צוארי

ולכאורה יש להקשות מדוע צריך לחשוש מהיזק הדרכים שהשטן מקטרג בשעת הסכנה, הרי כשהילד הולך ללמוד תורה הוא מקיים מצווה, והכלל הוא ששלוחי מצווה אינם ניזוקים לא בהליכתם ולא בחזרתם. ובגמרא בפסחים (דף ח' ב'), מובא "בעו מיניה מרב, הני בני בי רב (תלמידים הצריכים לרוב עדיין קרו בני רב, רש"י) דדיירי בבאגא (בכפרים שבבקעה, רש"י), מהו למיתי קדמא וחשוכא לבי רב (השכם והערב קודם עלות השחר ומשתחשך, כלום יש להם לירא מן המזיקים, רש"י). אמר להו, ניתו עלי ועל צוארי (יהא עונש הזיקן, דודאי לא יוזקו, שהמצווה מגינה עליהם, רש"י). ניזיל מאי (לאושפיזא משתחשך, מאי, כלום יכולין לסמוך על המצווה אף בחזרה, או לא, רש"י), אמר להו לא ידענא. איתמר אמר רבי אלעזר, שלוחי מצווה אינן ניזוקין לא בהליכתן ולא בחזירתן וכו'".

מבואר בגמרא שתלמידים ההולכים ללמוד אצל רבם, מותר להם לצאת לדרך בכורך לפני עלות השחר, ולחזור בערב משתחשך, ואינם צריכים לפחד מהמזיקים שנמצאים בדרכים, משום ששלוחי מצווה אינם ניזוקים לא בהליכתם ולא בחזרתם. ומשמעות דברי הגמרא היא שהתלמידים

אין עליהם את השמירה של הולך לדבר מצווה. שיש לדון ולומר שהשמירה המיוחדת שנאמרה על הולך לדבר מצווה ועל שלוחי מצווה, נאמרה דווקא כשיוצא לדרך לעשות מצווה שהוא מצווה בה, שציווי המצווה שמחייבהו לעשות את המצווה הוא מגן ושומר לא רק בשעת עשיית המצווה, אלא גם בשעת ההליכה לדבר המצווה. שכיון שכל ההליכה היא מכח הציווי שמחייב לעשות את המצווה, לכן נאמר בזה הכלל ששלוחי מצווה אינם ניזוקים.

אבל במקום שאין חיוב ואין ציווי לעשות את המצווה, הרי גם ההליכה לדבר מצווה הזו אין בה חיוב, וממילא לכן לא חל בזה הכלל ששלוחי מצווה אינם ניזוקים. ובזה דווקא בשעת קיום המצווה, יחשב הדבר כקיום מצווה. אבל לפני ואחרי קיום המצווה, ההתעסקות וההליכה למקום המצווה, לא חלה בזה השמירה המיוחדת של שלוחי מצווה אינם ניזוקים. וממילא מובנים מאוד דברי הגמרא שלא להוליך את התינוקות מעיר לעיר כדי ללמוד אצל מלמד תינוקות שנמצא בעיר אחרת, שכיון שאינם מחוייבים במצוות תלמוד תורה, ממילא לא חל עליהם הכלל של שלוחי מצווה אינם ניזוקים, וע"כ יש חשש שמא ינזקו בדרך. אלא יש זכות לאב לכופ את בני עירו להושיב מלמד תינוקות בתוך העיר, ואינם יכולים לדחותו ללכת לעיר הסמוכה.

ובגמרא בפסחים מדובר בתלמידים "בני רב" שהם בעצמם גדולים ומחוייבים במצוות תלמוד תורה מצד עצמם, וממילא כשהם הולכים אל רבם ללמוד תורה, וודאי שזה מוגדר אצלם כהולכים לדבר מצווה, וע"כ פשוט שבזה חל הכלל ששלוחי מצווה אינם ניזוקים לא בהליכתם ולא בחזרתם, ואינם צריכים לחוש לסכנת הדברים.

*

הולך לדבר מצווה שיכול ללכת בדרך שאין בה סכנה

עוד נראה ליישב שבאמת אין סתירה בין שני הדינים והקושיא אינה קושיא כלל, דהנה הקושיא היא לפי מה שמבואר בגמרא בפסחים שתלמידים ההולכים ללמוד תורה אצל רבם, הם מוגדרים כהולכים לדבר מצווה, וחלה עליהם השמירה של שלוחי מצווה שאינם ניזוקים לא בהליכתם ולא בחזרתם, ולכן מותר להם לצאת לדבר אפילו בזמן שהחושך בחוץ ואינם צריכים לחשוש שיוזקו מהמזיקים שבדרכים. ומצד שני בגמרא בכבא בתרא כתוב שלא להוליך ינוקא ללמוד אצל מלמד תינוקות שבעיר אחרת, משום שיש סכנה בדרכים. ולכאורה קשה מדוע צריך לחשוש על סכנת הדרכים, הרי כיון שהינוקא הולך ללמוד תורה, הרי הוא מוגדר בגדר הולך לדבר מצווה, וחל עליו השמירה של שלוחי מצווה אינם ניזוקים לא בהליכתם ולא בחזרתם.

ונראה לומר דבאמת בוודאי גם כשמוליכים תינוקות ללמוד תורה אצל מלמד תינוקות, בוודאי שההליכה הזו מוגדרת כהולך לדבר מצווה, וממילא וודאי שיש בזה את השמירה של הולך לדבר מצווה, שאין צריך לחשוש שמא יוזקו מהמזיקים שבדרכים.

אבל י"ל שכל הכלל הזה ששלוחי מצווה אינם ניזוקים, נאמר דווקא במקום שקיום המצווה חייב להיות בצורה כזו שצריך לעבור במקום שיש בו חשש סכנה, שבזה אנו אומרים שכיון שכך היא הדרך כדי לקיים את המצווה, ממילא השמירה של המצווה שומרת על העוסק במצווה שלא יוזק בהליכתו וחזרתו מקיום דבר המצווה.

אבל אם יש אפשרות לעשות את המצווה בלא להכנס למקומות של חשש סכנה, י"ל שעל זה לא חל הכלל ששלוחי מצווה אינם ניזוקים בהליכתם ובחזרתם, שההליכה במקום הסכנה אינה מוגדרת כהליכה כזו שחל על זה הגדר של "שלוחי מצווה", כיון שאין למצווה צורך בהליכה הזו, אלא המצווה יכולה להתקיים גם בלא ההליכה המסוכנת הזו. אלא בזה החיוב הוא לעשות את המצווה, בצורה כזו שאינו נתקל בדרכו בדרכים שיש בהם חשש סכנה.

מתקנת יהושע בן גמלא

ומעתה נראה מי שאין לו מלמד תינוקות בעירו, והוא מוליך את בנו הינוקא ללמוד אצל מלמד שבעיר אחרת, ההליכה והחזרה מוגדרים כהולך לדבר מצווה, וחלה בזה השמירה המיוחדת של הולך לדבר מצווה. אלא שכל זה שייך דווקא לפני התקנה של יהושע בן גמלא, שאין חיוב להעמיד מלמד תינוקות בכל עיר ועיר, וממילא בעיר שאין בה מלמד תינוקות אין לאב מה לעשות אלא להוליך את בנו ללמוד בעיר אחרת, וכיון שזוהי הדרך שיוכל להעמיד את בנו ללמוד תורה, ממילא בוודאי שזה נחשב כהולך לדבר מצווה, ואין לו לחוש לסכנת הדרכים, שבוודאי בנו לא יוזק ששלוחי מצווה אינם ניזוקים לא בהליכתם ולא בחזרתם.

אבל אחרי שתיקן יהושע בן גמלא שיש חיוב על בני העיר להעמיד

"אין אלך ושמע שאול והרגני", והקב"ה נתן לו עצה אין ילך באופן שלא יהיה לו מזה חשש סכנה. ולכאורה למה שאול פחד הרי שלוחי מצווה אינם ניזוקים, אלא מוכח מזה שהכלל ששלוחי מצווה אינם ניזוקים לא נאמר במקום ששכיח הזיקא, וכיון שלפי המציאות שם היה שכיח הזיקא ממילא חשש שמואל "אין אלך", הרי אין בזה את השמירה ששלוחי מצווה אינם ניזוקים, והרי אסור ללכת במקום כזה שיש בו סכנה.

ומעתה יתכן לומר שכל מה שאנו אומרים שמותר לתלמידים ללכת לבית רבם, מחוץ לעיר בבוקר לפני עלות השחר ובלילה משתחשך, ואינם צריכים לחוש למזיקים שבדרך, כל זה בתלמידים גדולים שיש להם כח להשמר מן המזיקים. ממילא החשש שינזקו מהמזיקים שבדרכים אינו מוגדר אצלם בגדר של שכיח הזיקא, ולכן חל עליהם הכלל ששלוחי מצווה אינם ניזוקים, ומותר להם לצאת ולחזור בלא לפחד שינזקו.

אבל לגבי ילדים קטנים הסכנה שיש בדרכים אצלם היא הרבה יותר גדולה, שאין להם מספיק דעת וכח להשמר מן המזיקים, ובקל הם יכולים להנזק מהמזיקים המצויים בדרכים. ולכן כשהם צריכים ללכת דרך ארוכה מעיר לעיר, ההליכה בדרכים הללו מוגדרת אצלם בגדר של "שכיח הזיקא", שעל זה לא חל הכלל ששלוחי מצווה אינם ניזוקים.

ובגמרא בכבא בתרא מדובר במלמדי תינוקות, שהילדים הם קטנים ביותר, ואצלם הדרכים נחשבים בגדר "שכיח הזיקא", וממילא בזה לא חל הכלל ששלוחי מצווה אינם ניזוקים ויש חשש סכנה בדרכים. ולכן האב יכול לכופ את בני עירו לקיים את תקנת יהושע בן גמלא ולהעמיד מלמד תינוקות בתוך העיר, כדי שהילד לא ילך בדרך שהיא מוגדרת אצלו כ"שכיח הזיקא", ולא תהא אצלו השמירה ששלוחי מצווה אינם ניזוקים.

אבל בגמרא בפסחים מדובר ב"הני בני רב" שהם תלמידים גדולים, אלא שעדיין הם צריכים לרבם, ואצלם הדרך אינה נחשבת בגדר "שכיח הזיקא". ולכן מותר להם לצאת לדרך אפילו בשעה שחושך בחוץ ואינם צריכים לחשוש למזיקים, שבאופן כזה חל עליהם הכלל ששלוחי מצווה אינם ניזוקים לא בהליכתם ולא בחזרתם.

*

קטן אינו חייב במצוות

עוד נראה לדון ולומר דהנה בגמרא בכבא בתרא מובא, שמה שיהושע בן גמלא תיקן שיהיו מושיבים מלמדי תינוקות בכל עיר ועיר, זה משום שהוא תיקן שיכניסו את הילדים ללמוד אצל המלמדים כשהם בני שש, שבע, שבתחילה היו כנסיים ללמוד תורה אצל המלמדים רק בגילאי שש עשרה, שבע עשרה, ואז התקנה היתה להעמיד מלמדים בכל פלך ופלך (ופרש"י, פלך, הרבה מדינות בפלך אחד והוא לשון אפרכיא), אבל לא היה צורך להעמיד בכל מדינה ומדינה, שבגילאים כאלו אין צורך שיהיו מלמדים בתוך המדינה, אלא התלמידים יכולים ללכת גם מחוץ למדינה כדי ללמוד אצלם. אבל יהושע בן גמלא תיקן שיושיבו מלמדי תינוקות בכל עיר ועיר, בכדי שיכניסו את הילדים כבר בגילאי שש, שבע ללמוד אצל המלמדים. ובגיל כזה הילדים אינם יכולים ללכת לכאלו מרחקים, ולכן הוצרך להעמיד מלמדים בתוך כל מדינה ומדינה.

שלוחי מצווה במי שאינו מצווה במצווה

ומעתה נראה לומר שכיון שמדובר בילדים שעדיין לא הגיעו לגיל בר מצווה, ממילא אינם מחוייבים במצוות תלמוד תורה, והמצווה היא על האב שהוא מחוייב ללמד את בנו תורה, אבל הבן מצד עצמו עדיין אין עליו חיוב תלמוד תורה שאינו חייב במצוות. ומעתה יש לדון ולומר שהכלל ששלוחי מצווה אינם ניזוקים, נאמר דווקא כשהוא מצווה ומחוייב לעשות את המצווה הזו, אבל מי שלא חייב במצווה ועושה אותה, אין עליו את הכלל של שלוחי מצווה אינם ניזוקים. ולכן נאמר בזה שלא מוליכין תינוקות ללמוד אצל מלמד תינוקות שהוא בעיר אחרת, שכיון שאינם מחוייבים במצוות תלמוד תורה, ממילא בהליכה ללמוד אצל המלמד לא חל הכלל ששלוחי מצווה אינם ניזוקים, וא"כ יש לחוש שמא יוזקו בדרך שהשטן מקטר בשעת הסכנה.

הבל פיהם של תשוב"ר

ובאמת וודאי שעצם הלימוד של התינוקות יש בו מצוות תלמוד תורה, כמו שמובא בחז"ל "אין העולם מתקיים אלא בהבל פיהם של תינוקות של בית רבן", ומבואר בזה שלימוד התורה של תינוקות של בית רבן נחשב כקיום מצווה, וכח המצווה הזו הוא גדול מאוד עד שכל העולם עומד על הבל פיהם של הלימוד של התינוקות הללו. אולם בכל זאת י"ל שכל זה דווקא בשעה שהם לומדים, אז הם נחשבים כעוסקים ומקיימים מצווה, אבל קודם הלימוד כיון שאינם מחוייבים בלימוד הזה, ממילא

כן יש חשש שיוזק בדרכים.

ובגמרא בפסחים שכתוב שמותר לתלמידים ללכת ללמוד אצל רבם אפילו כשעוברים מחוץ לעיר ואינם צריכים לחוש שמא יוזקו בדרכים, מדובר ב"הני בני רב", שהם תלמידים שיש להם רב קבוע שממנו הם מקבלים את תורתם, והם מוגדרים כצריכים לרבם, שיש להם צורך לרב המסוים הזה ללמוד ממנו את תורתם. ובזה אין אפשרות ללמוד בעיר אצל רב אחר, שממנו הם לא יוכלו לקבל את מה שהם מקבלים מרבם, ועל כן ההליכה ללמוד אצל הרב נחשבת כהליכה לדבר מצווה, ואינם צריכים לחשוש לסכנת הדרכים.

ובזה מובן המשך דברי הגמרא בבבא בתרא, שהגמרא אומרת שאם יש כמה בתי כנסיות בעיר אחת, חובת בני העיר היא להעמיד מלמד תינוקות רק בבית כנסת אחד, ולשם כולם צריכים להביא את בניהם. ואין אנשי בית כנסת השני יכולים לכופף את בני העיר, להעמיד גם בבית הכנסת שלהם מלמד תינוקות. אבל אם מפסיק נהר בין בית כנסת לבית כנסת, והדרך לעבור את הנהר היא קצת מסוכנת שאין שם גשר רחב אלא דף קצר, בזה הם יכולים לכופף את בני העיר להעמיד מלמד בבית הכנסת שלהם. ולכאורה כאן הרי מדובר בתוך העיר, ומדוע אין אנו סומכים על השמירה של הולך לדבר מצווה שאינם ניזוקים לא בהליכתם ולא בחזרתם.

אלא מוכח שכיון שיש אפשרות להעמיד מלמד תינוקות בבית הכנסת הסמוך לבית, באופן שהתינוקות לא יצטרכו ללכת במקום סכנה, ממילא לא חל על זה השמירה של הולך לדבר מצווה.

מלמד תינוקות בכל עיר ועיר, א"כ מעתה מי שיש לו בן שצריך להכניסו ללמוד אצל מלמד תינוקות, ואין מלמד תינוקות בעירו אלא רק בעיר הסמוכה, הרי יש לו אפשרות לכופף את בני עירו לקיים את תקנתו של יהושע בן גמלא שיעמידו מלמד תינוקות בעירו. וממילא אחרי שיש לו את האפשרות הזו, הרי מעתה כדי להכניס את בנו ללמוד תורה, אינו נצרך להוליכו לעיר אחרת, שמצד הדין הוא יכול לחייב את בני העיר להעמיד בתוך העיר הזו מלמד. ואשר על כן מי שאינו עושה כן, שאינו כופה את בני עירו לקיים את התקנה ולהעמיד מלמד תינוקות בתוך העיר, הרי כשמוליך את בנו ללמוד בעיר הסמוכה נחשב הדבר שההליכה היא הליכה שאין בה צורך. שכדי ללמד את בנו תורה, היה די לו להעמיד מלמד בעיר, ולא לטלטל בדרכים לעיר אחרת. וכיון שההליכה הזו אינה נצרכת בשביל המצווה, שיכול בקלות לעשות את המצווה בעירו בלא ללכת בדרכים, ממילא לא חל על ההליכה הזו גדר של הולך לדבר מצווה, כלפי זה שיחול על זה השמירה של שלוחי מצווה אינם ניזוקים. אלא חובת האב היא לכופף את בני עירו, להעמיד מלמד תינוקות בעיר, ולא להוליך את בנו לעיר אחרת.

ומדויק בזה לשון הגמרא "מתקנת יהושע בן גמלא ואילך לא ממטינן ינוקא ממתא למתא", שכל דין זה נאמר דווקא "מתקנת יהושע בן גמלא", שהתקנה של יהושע בן גמלא שמחייבת את בני העיר להעמיד מלמד תינוקות בתוך העיר, היא היא הסיבה שלא להוליך את הינוקא מעיר לעיר, שעצם התקנה היא הסיבה שאנו חוששים שמא הינוקא יוזק בדרכים. שכיון שיש אפשרות להושיב מלמד תינוקות בעיר הזו, לכן ההליכה לעיר אחרת אינה נחשבת כהליכה הנצרכת לקיום המצווה, ועל

מפיהם ומפי כתבם

את ה' כרצונו. וענה לו הרבי על זה, מנץ לך שה' חפץ לראותך עובד בשלווה ובשקט, אפשר שרצונו יתברך שמתוך טרדות דייקא תהא עבודתך.

כי הם חיינו

הכלל דאסור לילך ולעבוד כמכונה, פירוש מצד ההרגל אלא בכל דבר לחיות בו בחיות דקדושה ובהתלהבות. כי הם חיינו – שבתורה ומצוות מקבלים חיות.

וצריך לראות כסדר לא "להדק" אלא תמיד לידע לפני מי אתה עמל ולכלתי הסיח דעת מזה, ואז הכל בא בחיות ושמחה, שמוקדש את האדם ומוסיף בו רענונות ותוספת כח בעבודתו יתברך.

וכשיודע לפני מי אתה עמל, אזי זוהי עיקר הסגולה לטהרת המחשבה ולענווה אמתית, כי אין כלל במה להתגאות, והלואי ויצא ידי חובה כלפיו יתברך.

והצנע לכת

הכלל מאן דאיהו רב איהו זעיר, מאן דאיהו זעיר איהו רב. כי אע"פ שרצון השי"ת לקדש שמו יתברך, מ"מ הגיד לך אדם מה טוב ומה ה' אלוך דורש מעמך וכו' והצנע לכת עם אלוך.

והאמת שכל מה שעושים עבודת ה' במה שלא נוגע לאחרים יותר בצנעה, ניסוך הלהב דפנימי יותר. וחם ושלום להבליט בכל מקום מה שיראה לרבים כאילו הוא יודע ותלמיד חכם וירא שמים.

ואמרו חז"ל למד לשונך לומר איני יודע, ואיסתרא בליגניא קיש קיש קריא, שמראה עצמו מכל צד כאילו הוא שלם בכל, והאמת שבפנים הרבה הרבה חסר. ובהיפוך מי שיש בו ממש אזי תורה מכרזת על לומדיה, אבל אין הוא מתבלט בזה שהוא מעצמו מראה בכל מקום.

ובאמת זה כלל בכל מעשי האדם, שיהיו לא על צד החיצון.

סייג לחכמה

ודע דסייג לחכמה שתיקה, כי כנגד מילה דבטלה יוצא מילה תורה כדאיתא במדרש. וכתב הגר"א, הדדיבור מוציא כל החשק לתורה ומצוות, וסמא דכולה שתיקה. והרבה הרבה פעמים ההשפעה בשתיקה יותר מדיבור כמז שראינו וכו', ותנור סגור יותר חם ומסיק, וזה יסוד להרבה הרבה בריחי תורה.

ועיקר הקריאה בדפים אלו היא החיפוש אחר ידיעת המעשה ותו לא מיד.

דבריהם הם זכרונם, בעומדנו עתה לפני הארציית השני של הגר"צ פלמן זצ"ל, אשר נלב"ע ב"ב שבט תשע"ה, נעתק מדבריו שכתבם בצעירותו, לעורר ולחזק את עצמו לעלות במסילה העולה בית ה', ובתוכם פנינים רבים ויקרים.

ונביא עתה כמה פירורים מהדברים, ככתבו וכלשונו.

בלבד שיכוון לבו לשמים

הכלל שכל אחד יש לו את הסדרים שלו במשך היום כולו, קורה פעמים שמסיבות שונות הוא צריך לבטל סדריו מאיזה טרדות וכדומה. והדרך בזה שעל פי רוב נופל לעצבות ועגמת נפש שאין יכול לעבוד אותו יתברך כסדריו.

והנה ודאי שאם טיב העבודה בזמן שהסדרים הקבועים הם בלי הפרעות, הוא יותר מעולה ונעלה. וודאי שצריך שיהא הרצון לעבודה מעין סוג זה, וכמאמר דוד המלך ע"ה אחת שאלתי וכו' שבת בבית ה' וכו'.

אבל זה שנופל בזמן הטרדות לעצבות ועתה אינו עושה מיד, זה מטכסיטי היצר. כי הכלל שהשי"ת מנחה את האדם בכל עת, וכשנתיין לאדם זמן של צער וטרדות הרי רצונו יתברך שבזמן הזה דייקא, הוא יעבדהו. ואחד המרבה ואחד הממעיט, ובלבד שיכוון ליבו לשמים.

ולכן צריך לחטוף כל דבר שאפשר באותו הזמן, אבל העצבות ועגמת הנפש שמקיפה בעת הזאת ומונעת מכל דבר טוב, הרי זו חורבן הנפש.

ולכן צריך בכל זמן ובכל עת לחפש במה יוכל לעשות עתה ממש וכעת, את רצונו יתברך, הן בתפילה, הן בלימוד, הן ביראת שמים, והן גם בדברים הגשמיים אפילו בדיבור עם חברו ובמצוות כיבוד אב, ודבר זה מקיף הכל.

הרבה שלוחים למקום

והנה מחשבה זו שהכל מאתו יתברך, וכל הסיבות שנסתבבו לי הם רק נסיון אצלי, כשמחשבה זו קבועה אצל האדם ניצל על ידי זה מכעס ביחוד. כי כל מה שיגרו לו בדבר שלא ניהא ליה, הן בין חבריו או מעשה שנעשה לו, אם ידע שזה מאתו יתברך וניתן זה גם לנסיון איך יתנהג עתה לפום מצבו שניתן לו – א"כ אף שמוצד חברו יש כאן עיוות וקלקול – אבל לגבי החסרון שנגרם לדידי הרי זה בא בהשגחתו יתברך והרבה שלוחים למקום, וזה מרגינתא דלית בה טימא.

רק היצר עומד הכן בזמן כזה, להשחית להרוס ולחבל כל חלקה טובה, ורק על ידי קביעות מחשבה זו שמקיפה כל המעשים, ותפילה להשי"ת, אפשר לזכות להגיע לזה. ויהי רצון שאזכה משהו כבר להתחיל בזה אכ"ר.

וראיתי שאחד מחסידי "קוצק" שהיה נרדף מאד עבור היותו חסיד "קוצק" התלונן פעם לפני הרבי על זה, ושמיסבה זו אינו יכול ללמוד כדבעי ולעבוד

יחי ראובן

מתוך הספר "יחי ראובן" מאוצרותיו של הגאון הצדיק רבי ראובן קרלנשטיין זצ"ל

ולכאורה, מה הוא מחדש בדברים אלו? הרי זה מה שכתוב ומה בא רש"י הקדוש להוסיף בפירושו?

אומר הגאון מוילנא, פלאי פלאים ממש: משה רבינו אומר לכלל ישראל בשם הקב"ה שישאלו "איש מאת רעהו" כלי כסף וכלי זהב. הלואת ייקרא "רעהו"? המצרי הזה הוא חבר של הישראלי? אלא, אומר הגאון, מה שנאמר "דבר נא באוני העם וישאלו איש מאת רעהו ואשה מאת רעותה כלי כסף"... אין הכוונה שאת הכלים ישאל היהודי מהמצרי אלא מחברו היהודי "רעהו" אכן הכוונה ליהודי ולא למצרי! שכן, אם רוצים היהודים שהגוי ישאל להם את כלי - קודם עליהם לעשות חסד האחד עם השני. מעשי החסד הללו יביאו שפע של חסד לעולם וכך גם המצרי ישאל ליהודי.

ואכן, "ובני ישראל עשו כדבר משה" - "שאמר להם במצרים 'וישאלו איש מאת רעהו'" - מהחבר היהודי, וזה הביא ל'וישאלו ממצרים כלי כסף וכלי זהב' - מעשי החסד הביאו להשפעה של נתינה.

לא להחמיץ את המצוות!

וְשִׁמְרָתֶם אֶת הַמִּצְוֹת כִּי בַעֲצַם הַיּוֹם הָזֶה הוֹצֵאתִי אֶת צְבָאוֹתֵיכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם וְשִׁמְרָתֶם אֶת הַיּוֹם הָזֶה לְדֹרֹתֵיכֶם חֻקַּת עוֹלָם (יב, יז)

עומד יהודי על פי התנור עם מקל המצות בידו. במקום זה, חובה למהר: נצרכת שם מהירות מיוחדת כיון שהתנור פולש חום. והוא, לא ממחר אלא נעמד לעצמו בדבוקות גדולה, המצות בידו, והוא צועק בתפילה, מתנדנד ומאריך בייחודים: "ל-ש-ם מ-צ-ת מצוה..."

איזה לשם? איזו מצה ואיזו מצוה? עד שייחדת ייחודים המצה כבר הפכה לחמץ גמור!...

הוא מה שרמזו כאן בפסוק וברש"י: "ושמרתם את המצות" - רבי יאשיה אומר: אל תהי קורא את המצות אלא את המצוות, כדרך שאין מחמיצין את המצה כך אין מחמיצין את המצוה, אלא אם באה לידך עשה אותה מיד, אין מחמיצין את המצוות. אין צורך בפעולה מיוחדת בשביל להחמיץ מצוה, כי כמו שמצות מחמיצות מאליהן כך מחמיצים מצוה בשב ואל תעשה, לא שומרים אותה והמצוה בורחת, מנגממים וחלילה מאבדים זמן קריאת שמע וכדומה.

אני אוהב לספר סיפור שהיה, והלימוד מהמעשה הוא גיוואלדיג. יהודי נסע לארה"ב ונחת בשדה התעופה קנדי. ירד מהמוס, המתין שתעבור מוניית לקחתו לחמו חפצו. בדרך כלל נהגי המוניות הם שחורים [שלא תדעו, אבל אתם מכירים את הערבים פה? משהו כזה, הצד השווה בהם שדרכם להזיק ושמירתם עליך]. האיש עומד עם שתי מזוודות וממתין, עד שעצרה מונית לידו. הוא ניגש, לא ידע הישב את שפת האנגלית, אבל עם מה שכן ידע - הצליח להסתדר. 'נשא ונתן' עם נהג המונית שנקב בתחילה במחיר מופקע. סוף סוף הגיעו לעמק השווה, לפתע אמר לו הנהג איזו קללה באנגלית וברח מהמקום, נסע ונעלם. "בריה משונה, מה הוא בורח אחרי שסיכמנו? צריך עכשיו לעצור נהג שני" - חשב לעצמו.

בינתיים הוא הסתובב ובדק מה עם החבילות שלו, ו-אין חבילות! גנבו לו את המזוודות. בהלה גדולה. - שתי מזוודות, שלית ותפילין! הארנק שהיה לו. התחיל לרוץ לכאן ולשם. בינתיים עבר שם יהודי, בעל חסד גדול. והאורח סיפר לו את צערו הרב ומה שקרה לו.

אמר לו היהודי האמריקאי: "וכי אינך מודע לכך? זה היה מתוכנן מראש, כך מתנהגים השוודים הללו. הם שולחים נהג שיעמוד ויבלבל לך את המוח: מחיר גבוה מחיר נמוך, בורר פארק פלשבוש, לא מבין כן מבין... וכאשר אתה עסוק איתו, מגיע מאחור גולן, נוטל את החבילות ובורח..."

את התפילין הוא מצא בסוף בדרך מעניינת, פלאי פלאים. בזכות שהוא מעולם לא דיבר דברים בטלים עם תפילין. ואכמ"ל. אבל המזוודות נגנבו. זו כוונת הכתוב "ושמרתם את המצות" - **את המצוות**. אותו התכסיס, כי ממש אותה העצה יש ליצר הרע כיצד לגנוב בערמה מהיהודי את המצוה: יהודי מתחיל לברך ברכת המזון ואומר "ברוך אתה ה'". מיד מגיע השווארצער יצר הרע [-היצר הרע השחור] ומכניס לו לראש: "לגמרי שכחתה, הולכים היום

הנותרים הבינו שהרשעים צריכים למות!

וַיְהִי חֹשֶׁךְ אֶפְלָה בְּכָל אֶרֶץ מִצְרַיִם שְׁלֹשֶׁת יָמִים (יב, כז)

אומר רש"י: "ולמה הביא עליהם חשך, שהיו בישראל באותו הדור רשעים, ולא היו רוצים לצאת, ומתו בשלשת ימי אפלה כדי שלא יראו מצרים במפתלתם ויאמרו אף הן לוקין כמונו".

והנה מצינו כמה דעות בחז"ל כמה מבני ישראל מתו במהלך מכת חושך: על הפסוק בפרשה הבאה (יג, יח) "וחמושים עלו בני ישראל מארץ מצרים מביא רש"י: "חמושים - אחד מחמישה יצא, וארבעה חלקים מתו בשלושת ימי אפילה".

זוהי רק דעה אחת בחז"ל. לפי דעה אחרת יצא רק אחד מכל חמישים! דעה נוספת היא דעתו של רב האומר: "העבודה! לא אחד מחמש, ולא אחד מחמישים, אלא אחד מחמש מאות!" ודעת רב סימאי, מפחיד אפילו להגיד אותה: "נאמר 'ולקחתי אתכם לי לעם', ונאמר 'והבאתי אתכם' - מקיש יציאתם ממצרים לביאתם לארץ, מה ביאתם לארץ שניים מששים ריבוא [היושע וכלב], אף יציאתם ממצרים שניים מששים ריבוא" (סנהדרין קיא ע"א).

פחד פחדים! מבהיל! היציאה ממצרים, לדעת רב סימאי, היתה ביחס של שני אנשים על ששים ריבוא. כל השאר - מתו בשלושת ימי האפילה, והסיבה למותם היתה בשל כך שלא האמינו ביציאת מצרים. הם התעורו בתרבות המצרית, עבדו עבודה זרה, ולא האמינו ביציאה ממנה. על רשעות זו קיבלו את עונשם שאכן לא יזכו לצאת ממצרים והם מתו בשלושת ימי החושך.

והנה רבא מוסיף שם בגמרא שלוש מילים מפחידות עוד יותר: "וכן לימות המשיח!" אומר רש"י: "שלא יישארו מכל ששים ריבוא אלא שניים!" שומעים, רבות? מכל ששים ריבוא של אנשים יישארו רק שניים לימות המשיח! גיוואלד!

במדרש ובגמרא מבואר שמכת חושך שימשה במשך ששה ימים, אך רשעי ישראל מתו בשלושת הימים בהם "לא ראו איש את אחיו" וזאת על גנת שהמצרים לא יראו במוותם. מוסיף המדרש ואומר "ויקד העם וישתחוו לה" (יב, כז) - בני ישראל הודו לה' על כך שהמצרים לא ראו במוותם של רשעי ישראל ובקבורתם, וישמחו במפתלתם.

הבה נתבונן: מתו כל כך הרבה אנשים... מתים אלו הרי היו קרובי המשפחה של האנשים שנותרו. היו צריכים להישמע צעקות נוראיות מכל הבתים, זעקות שבר היו צריכות לבקוע מכל פינה. כל כך הרבה מתים, כל כך הרבה קברים טריים... אבל אם כך באמת היו פני הדברים - היו המצרים שומעים ומבינים את הענין ולא "הרווחנו" כלום מהעובדה שהם מתו בימי החושך! ובהכרח שלא נשמע קול צעקה מפיהם של בני ישראל בכל ארץ מצרים!

כיצד ייתכן הדבר?

אלא: כה גדולה היתה אמונתם של אלו שנותרו, שהבינו שהרשעים שבהם צריכים למות! אנשים שממשיכים לעבוד עבודה זרה גם לאחר שראו את כל ניסי ה' שבאו לידי ביטוי במכות מצרים - אין להם זכות קיום! מכח אמונה זו, הצליחו הנותרים להתגבר על רגשות השבר שבאובדן קרוביהם, ולא נשמעה מצדם קול זעקה שתגיע לאוזני המצרים.

ואילו אצל המצרים? - "והיתה צעקה גדולה בכל ארץ מצרים אשר כמוהו לא נהיתה וכמוהו לא תוסיף" (יג, יא). צעקה שכזאת הייתה, לכאורה, צריכה להיות אצל היהודים במכת חושך, במות עליהם קרוביהם, בני משפחתם: אכן, כאמור, מכח האמונה שהיתה בהם, שהבינו כי המיתה מגיעה לאותם רשעים, הצליחו להבליג על רגשותיהם הטבעיים.

החסד עם היהודי גרם שגם המצרי ישאיל

וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל עָשׂוּ כְדֹבַר מֹשֶׁה וַיִּשְׁאֲלוּ מִמִּצְרַיִם כְּלֵי כֶסֶף וְכָלִי זָהָב וְשִׁבְלֹת (יב, ה)

פירש רש"י: "עשו כדבר משה - שאמר להם במצרים (לעיל יא, ב) 'וישאלו איש מאת רעהו'".

לא זרועה" מה כתוב? - "קדש ישראל לה" (ירמיה ב, ב), היינו שזו היתה דרגתם בעת יציאת מצרים.

חביבות המצוה והביטחון

קומה נוספת ישנה בבטחון של עם ישראל.

ממצרים הם יצאו עם תשעים חמורים טעונים כסף וזהב, כמו שאמרו בגמרא (בכורות ה"א): "שאלתי את רבי אליעזר ... מפני מה נשתנו פטרי חמורים מפטרי סוסים וגמלים? אמר לי: גזירת הכתוב היא, ועוד, ששייעו ישראל בשעת יציאתם ממצרים, שאין לך כל אחד ואחד מישראל שלא היו עמו תשעים חמורים לובים טעונים מכספה וזהבה של מצרים", לא סתם חמורים אלא לובים! "וינצלו את מצרים" - לקחו ממצרים את הכל! יצאו עם רכוש רב מאין כמוהו, כפי שאומרת הגמרא (בכורות ט"א) שארץ מצרים נותרה "כמצולה שאין בה דגים" - כמו בריכה שרוקנו אותה מהדגים.

אבל מה עוד נשלו איתם? - "משארותם צורות בשמלתם על שכמם" - שיירי מצה ומרור. אמש היה ליל הסדר ונשארו להם מצה ומרור.

מה עושים אצלו בבית כאשר קמים בבוקר אחרי ליל הסדר ורואים שנשאר חריין שהתחיל להתייבש? משליכים לפח. אבל עם ישראל, מבהיל על הרעיון, את הכסף וזהב היכן הניחו על החמורים - שהחמורים יסחבו, אבל את שיירי המצוה הכניסו לכיס של הבגד, בתוך החליפה, ועל שכמם.

אבדנו לאחרונה את רבי שלמה הגדול - רבי שלמה ביעודה זצ"ל, שמענו מפיו פעם תיאור איך שבאים מאמריקה, עם מזוודות, מה לא, כלי מיטה, פיגמות, תכשיטים ומתנות, מזוודות מלאות - עד המשקל שאפשר לסחוב במטוס לפי החוק. אבל חוץ ממה שמכניסים במטענים ובתיקים יש לכל נוסע חבילה נוספת קטנה של דולרים, אותה הוא לא מניח בתא המטוס, מה פתאום. גם לא בתיק הצד שמעלה עמו למושב המטוס, חבילה זו מונחת בכיס.

- מה שבטוח בשות. כמה אלפי דולרים לא באים בקלות. אצל עם ישראל להיפך, את הדולרים - שהחמורים יסחבו, את שיירי המצוה והמרור - שיירי מצוה - אותם הכניסו בכיס האיש!

זה מה שהיה כאשר יצאו ממצרים, עם כזו דרגה של קירבת ה' וביטחון "וגם צידה לא עשו להם" כיון שלא צריכים שום דבר, ממילא רק המצה ומרור היה חביב להם "שיירי המצוה". זה ביטחון בה'. זה היה כל העולם שלהם - "קדש ישראל לה".

בעת הנחת תפילין כל בוקר אומרים את פרשת "קדש לי כל פטר" ואת פרשת "והיה כי יביאך ... וכל פטר חמור תפדה בשה" מזכירים את מצות פטר חמור, אלו החמורים הלוים שהיו מלאים בכספה וזהבה של מצרים, "לכן אני זוכה לה' כל

פטר רחם הזכרים". מוטל עלינו לזכור את האמונה החזקה שעם ישראל לקחו אתם בעת שיצאו ממצרים. שעל החמורים הניחו את הכסף ובכיסים השעינו את הביטחון השלם בה' יתברך.

באמונה הזו נתקדש מידי יום, בעת הנחת תפילין לחם ומים לא לקחו. לקחו את הלב המלא ביטחון בה' יתברך, ועל כך משבחם הקב"ה: "לכתך אחרי במדבר" - הלכו "אחרי", עם הריכונו של עולם.

מעשיו ראובן

בימי השבעה לאחר הסתלקותו של רבי ראובן, הגיעו אנשי הצוות הרפואי לנחם את בניו ודיברו בהתפעלות על הנהגותיו.

אחד הבנים פנה אל אחד הרופאים ושאל: "דוקטור, מה המעשה שממנו הכי התפעלת מאבינו בעשר השנים האחרונות?"

הרופא חשב לרגע קט והשיב: "אומר לך את האמת.

לפני חודש הגיע הגאון רבי חיים קנייבסקי לבקר אותי

במחלקת טיפול נמרץ שבבית החולים. אביך,

למרות כל כאביו, פנה אליי ואמר 'הנה שב כאן

ותצטלם יחד עם הרב'. בתוך ייסוריו הרבים,

כל מה שעניין אותו היה לתת לי הרגשה נעימה

ולא נחה דעתו עד שנכח שהצטלמתי במחיצת הרב,

כדי שתהיה לי מזכרת מביקורו".

לאסיפה הדחופה! מיד הוא חושב מה יהיה בפתח האסיפה, מה יאמרו בה, מה יגיד פלוני, באמצע 'ברכת המזון' חושב ומחנכן, ולפתע מוצא את עצמו ב'יובנה ירושלים'... הוא ממשיך לחשוב על האסיפה, עד שמסיים, ואז הוא אומר לעצמו - היכן הברכה המזון שלי? גנבו לי אותה! הגיע היצר הרע ובלבל אותי עם בורו פארק ופלטבוש, עם דולר וסנט, אסיפות ודרשות, ובינתיים כשאני חשבתי הוא חטף לי את הברכה.

"ושמרתם" - שימו לב, תשמרו שלא יגנבו אתכם!

מי השקרן, אנחנו או הם?

כיון שדיברנו על שוודים, נזכרתי במשל נאה ששמעתי בשנים קודמות מרבי יעקב לנדא זצ"ל:

יהודי הלך לו בדרכו ביערות פולין ובידו סכום כסף, ורכוש.

התנפל עליו שודד עם אקדח בידו: תן את הכסף!

היהודי הזה בשבעו היה גיבור גדול, בעל כח רב, אבל מה יעשה מול הנשק? אין ברירה. נתן את הכסף.

ואז אמר היהודי לשודד: אני מבקש לך, תעשה עימי טובה גדולה. כיון שהכסף לא שלי, כאשר אבוא לבעל הבית ואספר לו שגנבו לי, הוא לא יאמין.

אז מה אתה רוצה? - זעם השודד.

תעשה לי טובה. יש לך אקדח, תירה על החליפה שלי, כדי שבעל הבית יראה שבאמת ירו. היהודי הוריד מיד את החליפה והניח. וההוא הגוי, יורה.

תהיה ברוך, האם אפשר גם פה למעלה, תעשה לי טובה עוד כדור נוסף גם בחלק העליון של החליפה, כדי שבעל הבית יאמין לי שנאבקתי עם השודד אם יראה שבגדי מחוררים מרוב כדורים.

"אין לי, נגמרו לי הכדורים" - התנצל השודד.

"אין לך? אם כן, תן לי בחזרה את הכסף. מיהר ו'כיד' אותו במכות רצח נאמנות. שבר לו ידיים ורגלים, חטף את הכסף וברח.

צעק השודד המוכה: יהודי שקרן, רמאי! היהודים הרמאים...

אתם מבינים, הוא הרמאי...

עד כאן המעשה היפה ששמעתי מהרב לנדא. הוא דיבר אז

בדרשת מחאה על תעלולים של חילוניים במדינת ישראל,

וסיים, מסכנים הם יהודים החיים את חייהם בחושך - ללא

תורה, בלי מצוות, בלי אמונת חכמים רובם דרובם תינוקות

שנשבו, חלקם מרמים אותנו עושים צרות רבות, ואם אנחנו

מצליחים מעט להימלט מהם ולהחכים על מזימותיהם, מיד

עולה צעקתם ונשמעת ברמה: החרדים מרמים, גונבים!... הם,

עוברים על כל התורה כולה, כל צרוע וכל זב וכל שמה לנפש

- ומאשימים אותנו שאנחנו מרמים אותם.

הקב"ה ירחם עליהם ועלינו, ובמהרה ישלח משיח צדקנו -

גואל צדק, וכימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות במהרה

בימינו.

בטחונם של היוצאים ממצרים

וְלֹא יִכְלֹוּ לְהַתְמַהֵמָה וְגַם צִדָּה לֹא עָשׂוּ לָהֶם (יב, לט)

הנמצא בארמון המלך לא מכין צידה!

כשש מאות ריבוא גברים היו ביציאת מצרים. תעשו חשבון כמה מיליוני יהודים יצאו באותה שעה ממצרים. בפסוקים לא מפורט באריכות, אבל רק נתאר קצת מה היה שם בשעה שהפסוק אומר "ויצאו בני ישראל מרעמסס סוכתה..."

כשש מאות אלף רגלי הגברים לבד משף, ודורות אחרי זה הנביא אומר: "כה אמר ה' זכרתי לך חסד נעורייך אהבת כלולותיך" מה יש? "לכתך אחרי במדבר

בארץ לא זרועה".

אני רוצה להסביר. מיליוני אנשים יודעים שעתידיים מחר מחתרתיים לצאת, תכינו אוכל! תכניסו לסלים כמה תפוחי אדמה. "וגם צידה לא עשו להם!"

בשבע שער ירד שלג כבד בירושלים. לילה קודם התקשרתי לפלוני ממשפחתי, והוא סיים בוריו את שיחת הטלפון באומרו: "אני חייב לרוץ למכולת לקנות

כמה דברים, אומרים שיהיה שלג, שיהיה בבית אוכל, הרי אי אפשר לצאת. -

אגאנצע מעשה! כמה זמן אמור היה להיות שלג? יום וחצי יומיים, ושם, הם

יצאו למדבר, כל אחד עם חמשים ששים ילדים, מה עם אוכל? היענקי שלו אם

רק מתעורר בלילה ואין לו את הדייסה שלו, צורח ששומעים עד רחוב השלישי,

איך הוא יכול לו בקבוק דייסה בדרך לרעמסס? כך עם הילד הראשון ומה יאכיל

את הילד השני? כל משפחה היתה כמו מוסד שלם. והם יוצאים ללא מזון

לדרך. התורה הכריזה את הפלא העצום הזה "וגם צידה לא עשו להם!"

שמעתם פעם שאחד בא לארמון המלוכה ומביא אתו סנדוויץ'?!... המלך אפילו

לא יכעס עליו, כי אם הוא בא עם אוכל אינו אלא שוטה, וכי לא יהיה לך

אוכל בבית המלוכה? לכן הם לא הכינו צידה, היה להם בטחון שהם בתוך

ארמון המלך.

מהיכן אני יודע שזו הסיבה שלא הכינו אוכל? - כי אחרי הפסוקים שהקב"ה

משבח את בני ישראל "זכרתי לך חסד נעוריך... לכתך אחרי במדבר בארץ

ניתן להשיג את הקובץ מודפס בערים הבאות:

נס ציונה מוסדות אור תורת שלום בכולל בראשות הרב יפת שליט"א	רמות א' 054-8408719 (גולדשטוף) בבתי הכנסת: *משכן שרגא *שערי תבונה	בביהכנ"ס מקלט רח' פרל פינת מנדלה הדר *ישיבת תפארת ישראל 04-8699455 (חסידים)	המרכזי - רמת אלחנן *הליגמן *לדרמן *נאות יוסף *משכנות יעקב *דברי שיר	אופקים 052-7635246 (סמיד) בבתי הכנסת: *קיויתי שיויתי *נחלת משה
חיבות 054-8454356 (טרבלסי) ישיבת שכר שכיר	רמות ג' *ביהכנ"ס חניכי הישיבות צא"י 053-3120780 (גליקסברג) רמות פולין *ביהכנ"ס אוהל יוסף 053-3180324 (דורוני) שערי חסד 054-8498969 (קירט) גילה *ביהכנ"ס חזון נחום 052-7653820	פבריה קרית שמואל *ביהכנ"ס חניכי הישיבות- שערי דעת רח' המגנים 32 בביהמ"ד אהבת שלום	אוהל משה ורחל - רח' פרל *יד אהרון *שבת אחים *היכל צבי רח' סירקין *אשכנז רח' יעל *בית אריה רח' גרוסברד פינת בעל התניא *שלייכר	אלעד 054-8415551 (הופנר) אצל הנציגים בישיבות: בני ראובן כנסת יחזקאל תורה בתפארתה תורת חסד בבתי הכנסת: דרך החיים *מאור שרגא
מנחה רמת אפרים 052-7664668 ביהכנ"ס מנין אברכים רח' גבע 25 054-8452828 (וייס)	מאה שערים (הישן) *ביהכנ"ס בראשות הגאון ר' דן סגל שליט"א גבעת שאול זופניק רמת שלמה בבתי הכנסת: *המרכזי *חזון אי"ש גבעת זאב בביהכנ"ס ברכות שמואל רח' גבע 054-8422492 מטרסדורף ישיבת בית שמואל בביהכנ"ס היכל שמואל סנהדריה ביהכנ"ס פאג"י	מלז סטון 02-5335545 (כל בו אלן) יסודות *ביהכנ"ס המרכזי ירוחם ביהכנ"ס המרכזי 052-7627788 (מיכאל)	בית אהרון רח' רדק שיח תפילה רח' קהילות יעקב תפארת נחמן בית הכנסת הגדול בכוללים: *בית הלל *נחלת משה *חזון איש *פוניבז' (אוהל קדושים) *ברסלב רשב"י ישכר באוהליך רח' סורוצקין	אשדוד רובע ג' - קרית חרדים 054-8454846 (וינגרטן) רובע ז' 052-7668323 (מונק) רובע ט' 077-7656779 (בלומנטל)
פתח תקוה גני הדר בבתי הכנסת: *אוהל אברהם *מקוה בעש"ט מרכז העיר *אבי עזרי *ישיבת לומז'ה כפר אברהם כולל אוהל רחל 050-4187771	מאה שערים (הישן) *ביהכנ"ס בראשות הגאון ר' דן סגל שליט"א גבעת שאול זופניק רמת שלמה בבתי הכנסת: *המרכזי *חזון אי"ש גבעת זאב בביהכנ"ס ברכות שמואל רח' גבע 054-8422492 מטרסדורף ישיבת בית שמואל בביהכנ"ס היכל שמואל סנהדריה ביהכנ"ס פאג"י	ירושלים בית ישראל *ישיבת מיר 052-7677676 (לוי) גאולה 053-3172626 (אלה) *חנות גל פז (מלכי ישראל) בית וגן 02-6449498 (שעיו) הפיסגה 46 בבתי הכנסת: *אמשינוב *מנין אברכים בר אילן/נוה צבי 054-8474651 הר נוף בבתי הכנסת: *אמרי שפר *קהילת בני תורה *חניכי הישיבות - רח' ברנד כנסת 054-8429113 (גרוס) נוה יעקב 052-7677676 (לוי) בבתי הכנסת: *בני הישיבות *חניכי הישיבות מרכז *מגן אברהם *תורה ותפילה סורוצקין בבתי הכנסת: *אהבת תורה *באר שמואל *היכל שמואל עזרת תורה 054-8474651 (אלקין) *בית הכנסת בית ישראל קרית יובל 052-7639488 רוממה *בית כנסת חניכי הישיבות	אצל הנציגים בישיבות: אורחות תורה בית מדרש עליון גאון יעקב משך חכמה פוניבז' קהילות יעקב קרית מלך שערי תורה תפארת ציון נתיבות עולם סלבדקא מרכז *חנות גל פז - ר"ע 88 *חנות שאבעס חזו"א 49 פרדס כץ 052-7168580 (אבוהצירא 30) במקוה בבתי הכנסת: *מנין אברכים (אבוהצירא 9) שכון ה' *ביהכנ"ס המרכזי	אשקלון 050-4181543 (לוי) נאר שבע 052-7628911 (היקלי) בית שמש קריה 02-9910398 (פינקלשטיין) בביהכנ"ס *שערי תורה *ישיבת אור לישראל רמה ג' *ביהכנ"ס אהבת תורה 02-9920797 יפה נוף 054-8488951 (וקסלר) רמה א' בבתי הכנסת: *כולל עטרת שלמה *ביהכנ"ס לב אליהו
קרית אתא ישיבת מאקאווא 052-7626243 חזובות 050-4101805 ישיבת מאור התלמוד כולל בר שאול לב לאחים	קרית אתא ישיבת מאקאווא 052-7626243 חזובות 050-4101805 ישיבת מאור התלמוד כולל בר שאול לב לאחים	בבתי הכנסת: *אמשינוב *מנין אברכים בר אילן/נוה צבי 054-8474651 הר נוף בבתי הכנסת: *אמרי שפר *קהילת בני תורה *חניכי הישיבות - רח' ברנד כנסת 054-8429113 (גרוס) נוה יעקב 052-7677676 (לוי) בבתי הכנסת: *בני הישיבות *חניכי הישיבות מרכז *מגן אברהם *תורה ותפילה סורוצקין בבתי הכנסת: *אהבת תורה *באר שמואל *היכל שמואל עזרת תורה 054-8474651 (אלקין) *בית הכנסת בית ישראל קרית יובל 052-7639488 רוממה *בית כנסת חניכי הישיבות	אצל הנציגים בישיבות: אורחות תורה בית מדרש עליון גאון יעקב משך חכמה פוניבז' קהילות יעקב קרית מלך שערי תורה תפארת ציון נתיבות עולם סלבדקא מרכז *חנות גל פז - ר"ע 88 *חנות שאבעס חזו"א 49 פרדס כץ 052-7168580 (אבוהצירא 30) במקוה בבתי הכנסת: *מנין אברכים (אבוהצירא 9) שכון ה' *ביהכנ"ס המרכזי	בבתי הכנסת: *אוהל אברהם *מקוה בעש"ט מרכז העיר *אבי עזרי *ישיבת לומז'ה כפר אברהם כולל אוהל רחל 050-4187771
רמתי גבעה א' 052-7606491 ישיבת כפר חסידים 053-3136168 גבעה ב' כולל נר ישראל בית יצחק 052-7183722 בביהכנ"ס שבת אחים גבעה ג' 052-7171992 (פרקש) בנה ביתך בביהכנ"ס היכל משה	רמתי גבעה א' 052-7606491 ישיבת כפר חסידים 053-3136168 גבעה ב' כולל נר ישראל בית יצחק 052-7183722 בביהכנ"ס שבת אחים גבעה ג' 052-7171992 (פרקש) בנה ביתך בביהכנ"ס היכל משה	בבתי הכנסת: *אמשינוב *מנין אברכים בר אילן/נוה צבי 054-8474651 הר נוף בבתי הכנסת: *אמרי שפר *קהילת בני תורה *חניכי הישיבות - רח' ברנד כנסת 054-8429113 (גרוס) נוה יעקב 052-7677676 (לוי) בבתי הכנסת: *בני הישיבות *חניכי הישיבות מרכז *מגן אברהם *תורה ותפילה סורוצקין בבתי הכנסת: *אהבת תורה *באר שמואל *היכל שמואל עזרת תורה 054-8474651 (אלקין) *בית הכנסת בית ישראל קרית יובל 052-7639488 רוממה *בית כנסת חניכי הישיבות	אצל הנציגים בישיבות: אורחות תורה בית מדרש עליון גאון יעקב משך חכמה פוניבז' קהילות יעקב קרית מלך שערי תורה תפארת ציון נתיבות עולם סלבדקא מרכז *חנות גל פז - ר"ע 88 *חנות שאבעס חזו"א 49 פרדס כץ 052-7168580 (אבוהצירא 30) במקוה בבתי הכנסת: *מנין אברכים (אבוהצירא 9) שכון ה' *ביהכנ"ס המרכזי	בבתי הכנסת: *אוהל אברהם *מקוה בעש"ט מרכז העיר *אבי עזרי *ישיבת לומז'ה כפר אברהם כולל אוהל רחל 050-4187771
רמת השרון בביהכנ"ס מאור חזקיהו בכולל הוד צבי רעננה בכולל הקהילתי רח' אחזה 198 השרון 08-9924520 ישיבת תפרח-תושיה	רמת השרון בביהכנ"ס מאור חזקיהו בכולל הוד צבי רעננה בכולל הקהילתי רח' אחזה 198 השרון 08-9924520 ישיבת תפרח-תושיה	בבתי הכנסת: *אמשינוב *מנין אברכים בר אילן/נוה צבי 054-8474651 הר נוף בבתי הכנסת: *אמרי שפר *קהילת בני תורה *חניכי הישיבות - רח' ברנד כנסת 054-8429113 (גרוס) נוה יעקב 052-7677676 (לוי) בבתי הכנסת: *בני הישיבות *חניכי הישיבות מרכז *מגן אברהם *תורה ותפילה סורוצקין בבתי הכנסת: *אהבת תורה *באר שמואל *היכל שמואל עזרת תורה 054-8474651 (אלקין) *בית הכנסת בית ישראל קרית יובל 052-7639488 רוממה *בית כנסת חניכי הישיבות	זכרון יעקב 04-6392214 (קניגסבוך) חדרה בביהכנ"ס יד זאב חיפה נוה שאנן 054-8454992 (גינורער) ישיבת נחלת הלויים	בבתי הכנסת: *אוהל אברהם *מקוה בעש"ט מרכז העיר *אבי עזרי *ישיבת לומז'ה כפר אברהם כולל אוהל רחל 050-4187771

הזמנות במוקדים עד יום שלישי בערב. [ללא הזמנה מראש]

המעוניינים להפיץ באזור מגוריהם יפנו ל: 053-3145900

ניתן לקבל קובץ זה בכתובת מייל: k.gilyonot@gmail.com | להנצחת ע"ג הקובץ ניתן לפנות ל: 053-3145900

מכתב מרן הגר"ד לנדו שליט"א על הזהירות בשמירת שבת

מחבר: משה יעקב ווארשטיין

לפניהם מידת הולצן קרבנות ופירות

4319

אב - מי ה'תקנ"ד ו' לא - יחזק לפיכך הגדול שם צ"ל

כדי היצאה ה' אלון הינאים חזיר יחידה בלעז

אברהם אשר אליהו אחיה אחזקל אחיקם אחיתופל אחיתור אחיתר אחיתר

התחלתי ללמוד פסוקים בליל ראשון של חנוכה

אברהם יצחק בן יצחק, ה'תק"ל, מנחם-לוי, ונחמיה

י. צללים ויין מנה ו/אנחנו בדק הכספים האנשים שובי טוב

כל ואני אתי. אבותי אבייך, 'אזק' חרבה' קרוע

שם אבא 131 ב' 222 בת יחא א' 117 ר' יוחנן א' 117

שבת, כ"ב/אדר, כ"ב/אדר, כ"ב/אדר, כ"ב/אדר, כ"ב/אדר

ה'תשנ"ב י"ב כסלו

אברהם אבינו רב העולם רב העולם רב העולם

על שם ואלוהים אלהינו בלב ובין אנו יום וקום

בבית דין, אולם, הוצגו ראיות לכך שהתביעה לא
הגישו ראיות לכך שהתביעה לא

ה'תש"ח, יום חמישי, כ"ב אלול

(הקדמה) יום ראשון 16 במרץ 1968 ב' אלול תשכ"ח

לכם, וְאֵל יְהוָה וְכֹהֵל אֶת יְהוָה, וְעַד כֹּהֵן דָּוִד, וְיִשְׂרָאֵל וְיִשְׂרָאֵל וְיִשְׂרָאֵל

[illegible]

בס"ד

למיודעי ומכובדי הרה"ג פה מפיק מרגליות ומקרב לישראל באמרי פיו לאביהם שבשמים מה"ר ראובן קרלנשטיין שליט"א

שוכט"ס

לב מי לא יסער ולא יחרד לפירצות בקדושת השבת עד כדי חילולה ר"ל ע"י אלו הנוסעים לעיר אחרת בעש"ק במועד מאוחר ונכשלים ומכשילים אחרים, ובעיקר את הנהג המסכן, החפץ גם הוא לשמור שבת כהלכתה נוגם בלא זה מי התיר להם להכשיל יהודי בחילול שבת, הכי מחאת – שבת מילתא היא והכשלתה יש להעלים עיין ממנה, ולנהוג כדרך הכסילים האומרים שיהי' טוב, ר"ל, ואוי להם לבריות מחילול ש"ק, ועוד "חרדים" יקראן.

כל זה וכיוצא בזה כבר התריעו על זה רבים וכן טובים ובאתי כיהודה ועוד לקרא לעורר לב מעכ"ת שליט"א אשר ליבו חם וער לקדשי – תורתנו מצוותיה ואזהרותיה, וקסם בפיו לעורר לב ההמונים לשמור משמרת התורה ולהתעורר לקיומה בלב נכון, אנא יתן מקום בדבריו מלהיבי הלבבות גם לענין נשגב זה, ויעורר הלבבות לשמור משמרת השבת, שבת קדשנו, שלא להיכשל ולהכשיל, ושלא יטו לב למסמא את עיני שכלם, כי שלום יהא להם, ולא יבוא מכשול על ידם, עד כאן דברי יצה"ר, ויפקחו עיניהם ויפתחו ליבם, לראות ולהבין כי עוון גדול יש במעשיהם, חטאת היחיד והרבים, ובכלל מחללי שבת הם, וזכות שבת קדשנו תעמוד לכל החרדים לקדושתה ודואגים לבל תחולל חלילה.

מוקירו ודו"ש